

Spelet om Rom

Spelet om Rom – en politisk tragedi.

"*Spelet om Rom*" började skrivas redan 1974 men lades åt sidan efter Akt I scen 3 för att inte återupptas förrän 12 år senare. Första aktens tre första scener handlar om Sullas avsked som diktator, Sertorius uppror i Spanien och Spartacusupproret samt erbjuder en lång monolog av Crassus. I 2001 års redigering har vi valt att klippa ner pjäsen för teateranpassning, och därmed har det befunnits lämpligt att avstå från åtminstone de tre första scenerna. Andra scener som man kan ta bort vid en teateruppsättning är hela resten av första akten, Ciceros monolog (Akt II scen 2) och Catos förklaring av mordet på Pompejus (akt IV scen 6), som ju egentligen bara har informationsvärde.

I stället för Sallustius epilog tvekade vi om vi skulle insätta en slutscen med Brutus och Cassius men avstod från detta, då en annan skald tidigare har karakteriserat Brutus och Cassius och deras slut alldeles tillräckligt bra redan.

Pjäsen vill närmast dokumentärt åskådliggöra exakt hur det gick till när Romarriket blev en diktatur efter att ha varit republik i 500 år och därmed höja ett varnande finger för alla tider: låt det inte hända igen! Lita aldrig på diktatorer! Oskadliggör dem helst från början!

Pjäsen är ej sällan verserad, och rena daktyler omväxlar med rena jamber och ren prosa. Denna författarens elfte pjäs fullbordades 1986, renskrevs första gången 1988 och sattes på dator 2001.

Göteborg 25.2.2001

DRAMATIS PERSONAE :
(*samtliga årtal är före vår tideräkning*)

Lucius Cornelius Sulla, diktator av Rom (138-78)
Gnejus Pompejus Magnus, fältherre (106-48)
Marcus Licinius Crassus Dives, förmögen statsman (114-53)
Gaius Julius Caesar, politiker (100-44)
Marcus Tullius Cicero, advokat (106-43)
Marcus Aemilius Lepidus, general (? - 72)
Quintus Sertorius, ståthållare i Spanien (? - 72)
En budbärare och soldater
Marcus Perpenna, soldat (? -72)
Spartacus, slav (? - 71)
Slavar
Marcus Porcius Cato, kallad Minor eller Uticensis, republikan (95-46)
Lucius Sergius Catilina, konspiratör (108-62)
Lucius Cornelius, Catilina-anhängare
Curius, senator, omvänd Catilina-anhängare
Senatorer
Gaius Sallustius Crispus, historiker (86-34)
Tarquinius, vanlig soldat
Tjänare
Marcus Antonius, demagog (83-30)
Marcus Junius Brutus, demokratisk idealist (85-42)
Cornelia, Metellus Scipios dotter, Pompejus senare hustru
En kapten med besättning
Pompejus späde son
Statilius och
Apollonides, Catos vänner
Butas, en tjänare hos Cato
En annan tjänare hos Cato
En läkare
Borgare och folk i Utica samt vänner till Cato därstädes
Gaius Cassius Longinus, anstiftaren av sammansvärjningen mot Caesars liv (? - 42)
Casca, senator, Caesars förste mördare
Popilius Laena, senator
Artemidorus, den siste varnaren av Caesar före hans död
Decius, senator, en av Caesars mördare
Tullius Cimber, senator, en av Caesars mördare
Filippus och
Marcellus, vänner till Cicero och Octavius Caesar
Octavius Caesar, senare Octavianus, senare känd som kejsar Augustus (63-)
Quintus Cicero, senator, broder till Marcus Tullius Cicero (? - 43)
Marcus Aemilius Lepidus, general, son till generalen med samma namn (89 -)

Spelet om Rom.

Akt I, Scen 1.

Sulla Jag är fast besluten att avgå. Ej någon kan hindra mig.
Pompejus Men därmed störtar ni hela det romerska riket i olycka.
Ingen kan anföras och uppehålla Rom bättre än ni.
Det är ni som har skapat vårt rike.
Ni kan icke överge ert folk och fosterland nu.
Sulla Det är Rom som har övergett mig, ej tvärtom.
Jag är trött på Roms ändlösa klagomål och galna gälla protester mot mig.
Ända sedan jag tog Rom vid rodret har Rom aldrig viskat ett ohörbart tack.
Det har blott skrikit smädesord åt mig.
Det kallar mig den värsta onda tyrannen som någonsin funnits.
De har aldrig upphört att gräla på mig, de förträffliga romarna.
Aldrig i hela mitt liv har jag fått mig en lugn stund.
Varenda minut av var dag i mitt liv har jag klandrats, blott klandrats och klandrats.
Nu har jag fått nog. Jag är trött.
Pompejus Men ni har gjort långt mera för Rom än nå annan.
Ej ens de gudomliga hjältarna Scipiosönerna gjorde så mycket som ni för vårt Rom.
De besegrade Hannibal, men ni besegrade världen.
Sulla Och därför benämner mig världen den uslaste av alla skurkar och mördare.
Nej du, Pompejus, en sådan värld vill jag ej ha något mera att göra med.
Pompejus Är ni totalt obeveklig?
Sulla Ja, fullkomligt.
Pompejus Utan er kommer vårt Rom att gå under.
Sulla Det är vad Rom själv vill, ej jag. Jag har alltid blott velat Rom väl,
men Rom har alltid vägrat att foga sig efter min välvilja.
Må deras egen blott skadliga vilja nu leda dem, eftersom de ej vill veta av min,
som blott skapat, förbättrat och tjänat till samtligas bästa.
Farväl, gode vän, min Pompejus.
Du utgör det enda befintliga ljuset i världspolitiken.
Så länge du finns kommer Rom ej att falla.
Men akta dig noga för den där odräglige sliskige Caesar,
den falske och kvinnlige uppkomlingen, som jag önskar att aldrig fått leva.
Pompejus Jag fattar ej varför ni hyser sån rädsla för honom.
Sulla Ej rädsla det är. Det är framtiden blott som jag skådar i honom,
och den hemska framtiden, som skiner svart ur hans ögon,
är mörk såsom pesten och döden. Jag har under hela mitt liv satsat allt
i min kamp mot allt ont, mot allt kaos och mot allt som destruktivt är.
För ett stort härligt ärorikt Rom, för ett evigt imperium,
som i motsats till alla andra skall stånda för evigt i omutlig rättsordning,
har jag i hela mitt liv gått och kämpat. Min fiende,
den som har representerat allt ont här i världen,
den nattsvarte skurken och mördaren Marius, har jag nu äntligen fått kål på;
men därtill så fordrades hela mitt liv, all min livsenergi och min kraft och min själ.
Jag är slut nu. Min fiende Marius är död, och med honom dog Sulla,
den andlige, entusiastiske Sulla, och hela hans själ. Intet pris var så högt
som det pris gamle Sulla fick ge för sin fiende Marius undergång,

men han betalade priset: sig själv. Och han ansåg det värt det, ty med Marius död, trodde narren och dumsnuten Sulla, så skulle ock all världens ondska och grymhet och våld, tyranni och förförelse för evig tid vara död. Men han misstog sig. Döda en Marius, och du skall strax finna ett dussintal nya framspringa ur jorden. Jag säger dig, frände Pompejus, att i denne Caesar så ser jag ett tjog nya Mariusar som bara väntar och längtar på att få ta hela vår värld i ett dödligt förlamande strupgrepp. Han kommer att definitivt ruinera allt det som jag själv först och främst, men ock samtliga förfäder, dina och mina, med kärlek byggt upp, blött och lidit för i många hundra år. Rom är trädgården, det världsomspännande fagra och blå paradiset, och Caesar är ormen i det. Gå ej nära hans listiga frestande väsen! Ty biter han dig är det ute med Rom. Se då hellre till Cicero, den gode lärde beskedlige ganska naive men hederlige advokaten. Ock Cato, den unge och livlige pojken, kan bli något gott och för Rom mycket hälsosamt. Han brås på förfadern. Ser du ej i hans förtjusande ögon all sann romersk dygd stråla fram som hos förfadern, den allra yppersta av alla romare? Många förträffliga söner har Rom. Må hon ej bli berövad dem innan de hunnit bli henne till gagn. Nu farväl, gode glade Pompejus. Lev väl. Kom rätt ofta ut till mitt förträffliga lantställe och hälsa på mig. Jag skall alltid tänka på dig och väl minnas dig. Frände, farväl!

(De omfamnar varandra.)

*Pompejus
Sulla*

O, min fader! *(Pompejus går ut med huvudet böjt i sorg.)*
Nu drar jag mig sorgsen tillbaka.
Farväl, du politiska värld av blott hemskaste onda förbannade grymhet!
Jag har tackat dig för allt gott som du gett mig, men för allt gott jag givit dig har du gett mig blott gräl, förbannelser, glåpord och ilska.
Sant är att jag ej var den bästa av människor.
Alltför förtjust var jag i härlig mat och i fagra små kvinnor.
Jag älskade goda naturen och allt vad hon skänker oss människor med alltför stor hetta och våldsamhet, men hon har straffat mig därför.
Hon gav mig den hemskaste av alla sjukdomar såsom betalning för alla gudomliga utsvävningar som jag frossat i, och denna sjukdom blir min säkra död. Eller var det för mina otaliga brott och passionsöverdrifter som jag fick mitt straff genom sjukdomen?
Jag har ju skändat det fagra Athen och som rov plundrat ut henne, men det är faktiskt det enda i hela mitt liv som jag ångrar.
Jag borde ha skonat kulturen och konsten och ägnat mig åt henne litet grand mera.
Jag avgår nu i ett försök att förbättra och gottgöra allt vad jag handlat med orätt i och det som jag har försummat. Jag skall under mitt sista levnadsår läsa och lära, studera och skriva. Jag skall läsa Homeros, Platon och alla de andra.
Jag skall lära mig Roms och Greklands historia.
Och jag skall skriva ned sanningen om gamle Sulla.
Jag skall skriva ned allt han upplevt och sagt, allt han gjort, allt vad han velat göra och alla hans djupa besvikelser.
Sagan om mig skall bli till en stor uppgörelse med det romerska folket, och när de förstockade romarna får den att läsa så skall de förstummas.
Det skall svida till rätt ordentligt i deras förhårdade hjärtan, och de skall då säga:

"Och den mannen tordes vi anklaga, klandra och gräla på!"
 Aldrig skall romaren känna mer skam över sin digert måttlösa okunnighet,
 sin odrägliga småaktighet och sin dumdryga inbilskhet än när han läser
 den bittra förfärliga sanningen om gamle Sulla, som gjorde blott gott
 och som blott ville väl men som lönades endast med otack och ondska.
 I kapplöpning med den annalkande döden skall jag skriva ned min historia,
 och om försynens gud hjälper mig hinner jag fullborda den innan maskarna
 har ätit upp alla mina organ, mina tarmar och inälvor inifrån.
 God mat och lustiga kvinnor har jag älskat hela mitt liv, och som lön därför
 har jag fått dessa små gnagande maskar som frossar på mig som jag frossat på världen.
 Men kommer då verkligen någon att läsa min bok?
 Nej, som jag har förkastat och övergett världen,
 så skall världen slänga mitt minne i rännstenen. Ingen skall läsa min bok,
 och om någon smått bläddrar i den skall han göra det blott för att därefter
 använda den till att bränna sitt skräp eller torka sin ända.
 Ty sagan om mig skall gå under, och om hundra år skall min bok icke mer finnas till.
 Alla skall med besked ha förkastat den. Så skall de onda besegra de goda
 och lögnen förinta all sanning. För evig tid skall jag därefter för mänskorna framstå
 som enbart en ond och grotesk gammal buse, den gruvligaste av tyranner,
 den grymmaste bland alla skurkar och massmördare,
 och den allra svartaste boven i romersk historia.
 Jag dör, och med mig dör allt gott som jag ämnat och gjort,
 och om hundra år är ock det sista av den gode Sulla förglömt och förkastat:
 min självbiografi.
 Och sen lever blott minnet av skurken och mördaren Sulla för evigt,
 ty sådan är den onda värld och det Rom som jag skapat och levat för,
 byggt och ledsagat och kämpat för idogt i hela mitt strävande liv. *(exit)*

Scen 2.

(Pompejus sitter ensam i ett hörn av scenen och funderar. Crassus kommer in.)

Crassus Gode ädle Pompejus! Var hälsad! Tyrannen är död!
 Nu kan livet begynna på nytt! Nu kan festas och dansas och drickas och skrålas.
 Säg, är du ej glad? Hela Rom är i yra och fröjdas
 åt fulingen och misantropen Cornelius äntligen död. Endast du är ej glad.
 Endast du vill ej delta i allmänna uppsluppenheten. Förstår du ej,
 gode Pompejus, att du nu är fri? Inga dygder mer och inget tvång,
 ingen fruktan och ingen tyrann, inget hat, ingen grämelse....

Pompejusoch inget Rom.

Crassus Vad du pratar! Vad är det väl då för en stad som jag vistas i om inte Rom?
 Rom har aldrig i högre grad varit sig själv, ty nu är Sulla död,
 och nu kan åter Rom börja leva. Se glad ut, Pompejus! Var inte så sur!

Pompejus Jag är inte alls sur. Det är bara det att medan Rom gläds
 åt Sullas för tidiga bortgång så ger jag mig över åt sorgen.
 Säg, vet du vad sorg är, o Marcus?

Crassus Jo, sorg är det ondaste som finns i livet....

Pompejusmen det oundvikligaste. Intet leder så väl till besinning som sorgen.

Det finns ingenting mera nyttigt.

Crassus Du talar som Sulla.

Pompejus Och du ser på saken som Roms allra uslaste gatsoppare, som blott önskar att supa och komma tillsammans med horor. Han struntar i Rom liksom du, och för honom får världen så gärna gå under blott han får behålla sin dagliga sup och sitt dagliga luder. Men förr eller senare blir han berövad sin sprit och sin gatflicka, om inte förr så när Rom har gått under på grund av hans samtycke därtill. Ja, gläds du, min broder. Sjung ut all din fröjd och skrik frihetens lov. Gläds åt Sullas martyrdöd och frossa i frukterna av allt hans arbete tills allt det arv som han givit oss har tagit slut och Roms saga är all.

Låt oss frossa i Sullas idiotiska livsverk och fåfänga arv till sitt folk och Roms framtid. Vi har dödat Sulla. Vi kan lika gärna på samma gång sorglöst ta livet av Rom.

Crassus (skäms) Käre gode Pompejus, förlåt mig.

Pompejus Nej, en sak kan jag aldrig villigt förlåta, och det är den falskhet, den nattsvarta djävulska fröjd som är nämnd skadeglädje. Allt Rom är nu skadeglatt som aldrig förr. Må hon däri gå under, då hon nu ändå tycker det är så roligt.

Crassus Jag älskar dig, gode Pompejus.

Pompejus Min vän, älska hellre det Rom som Cornelius gett oss i arv. Krasse Crassus, du vet ej vem Rom har förlorat i Sulla. Vad var gamle Sulla? Jo, han var det Rom som han älskade, levde för, slogs för och dog för. Ej någon var någonsin mer Rom än han. Och det Rom som han skapade, älskade och gav sitt allt åt, det Rom är i fara. Se Lepidus, onde fördärveren! Han söker att göra allt Sullas verk helt om intet. Varenda god institution, varje utmärkt reform, varje rätt som Cornelius gav oss tar Lepidus nu lömskt ifrån oss. Vi måste försvara oss! (*drar sitt svärd*) Crassus, till vapen! Vi har en gås oplockad!

Crassus Det har vi alltid i varje taverna.

Pompejus Här gäller det allvar! Vi måste dra ut mot den ohängde nidingen Lepidus!

Crassus Ej ger jag mycket för Sulla och Rom, men ett muntert uppfriskande krig här emellan kan möjligen lyfta mig upp ur mitt träck, ur min fetma och frälsa mig tillfälligt ur horrors makt över mig. Jag är med på ditt sunda förslag. Jag ger fan i all världspolitik, men ett krig är ju alltid rätt lattjo. Vad vore väl livet förutan ordentliga slagsmål ibland? (*drar sitt svärd*) Jag är med, store gode Pompejus. Låt oss göra slut på var usling i världen!

Pompejus Men först och främst Lepidus, han som missbrukar den makt som Rom anförtrott honom!

Crassus Ja, allt vad du vill. Jag är med på allt roligt i världen. Men se! Vem går där om ej Caesar? O Caesar, min vän! Vi ska slåss emot Lepidus! Säg, är du med?

Caesar Varför inte?

Pompejus (till Crassus) Jag ber dig att lämna den mannen i fred.

Crassus (öppet) Varför skulle jag det? Är han icke en människa som alla andra män, eftersom du säger åt mig att icke befrynda mig med honom? Varför, säg, skulle jag ej ge åt honom de tjänster som jag ger åt samtliga andra? Nej, Caesar är romare liksom vi andra, och därtill en ädel högt strävande romare med ambitioner av aktningsvärd grad. Därför skall han som romare även behandlas. (*åside*) Han har ju förmögenhet dessutom.

Caesar (till Pompejus) Förklara dig, romare!

Är jag din fiende såsom jag var din far Sullas?
Har Sullas hat för min person gått i arv in i dig,
eller skall vi bemöta varandra som människor?

Pompejus Jag ber dig, vän Caesar, se icke i mig en ny Sulla.
Jag är blott en människa. Sulla var full utav dygder och odygder,
och jag försöker att blott upprätthålla hans dygder.
Han hatade dig som han hatade Marius,
men i mitt hjärta ryms ej detta hat utan endast ren kärlek.
Han fruktade dig som han fruktade Marius, men jag är tom på all fruktan.
Försona dig med mig och allt vad jag representerar.
Glöm bort och begräv Sullas brott mot din släkt och familj, ty den mannen är död,
och vid liv är blott den som ej önskar dig annat än väl.
Låt oss hälsa varandra som vänner, och låtom oss sedan förbli oskiljaktiga vänner
så länge vi lever, för Roms skull och framtidens.
Jag har ärvt Sullas högtidliga ande, och du har ärvt Marius rastlösa själ.
De du kunde ej finna varandra, försonas och samverka så länge Sulla och Marius levde.
Låt oss nu försöka vad de icke kunde. Låt Sulla och Marius bli kvitt sina tråtor,
sin oro, och låt dem i stället nu finna god ro i vår vänskap
och därmed på samma gång Rom.
Låt oss sluta den fred som de själva ej lyckades sluta.
Din hand, Julius Caesar? Jag erbjuder min.
Vill du mottaga den med din egen?

Caesar (halvhjärtat) Så gärna. (*ger handen halvhjärtat åt Pompejus och går.*)

Crassus Han tycktes ej helt entusiastisk.

Pompejus Med tiden blir han en av oss, en sann romare. Det är jag säker på.

Crassus Det är ej jag lika säker på.

Pompejus Varför?

Crassus Han gav dig sin hand, men han dolde den andra bakom sig på ryggen,
och den handen är av de bägge den starkare hos honom.
Vad månne den handen tänkte, alltmedan den första hängav sig helt villigt
åt freden och framtiden, dygden och samtligas fromma?
Men låt oss nu glömma den enbart ont bådande sjuke olycklige Caesar.

Pompejus, låt oss nu i stället gå hem till mitt hus och där njuta en fägningsam middag.

Vad sägs? Men vem är det väl som jag ser komma där borta? Säg, är det ej Cicero?

Pompejus Sannerligen, är det ej gamle Cicero!

Han har ej ändrats och åldrats en dag sen han for.

Crassus Gode Cicero, hur har du haft det i Grekland?

Cicero Ej så bra som här.

Crassus Har de ej lika god mat i Hellas som här?

Cicero Inte alls. Där i Hellas är alla så fina så de bara äter en gång om dagen.

Crassus Det menar du inte!

Cicero Jovisst!

Crassus Men hur kan man då leva där? Hur kan man alls överleva på så ringa kost?

Är ej varenda själ där helt undernär? Dör de ej ut om de svälter sig så?

Cicero Inte alls. De är friskare i karga ödsliga fattiga Grekland än här,
ty de dricker ej oblandat vin och de äter ej påfågelsögonlock,
strutshjärnor och annat sådant sjukt sofistikerat förkonstlat och dåraktigt bjäfs.
Nej, de dricker mest mjölk och de äter mest bröd, som det anstår en människa.

Crassus Men varför reste du alls till ett så gudsförgäta och trist gammalt land?

Pompejus Krasse Crassus, du vet mycket väl varför Cicero lämnade Rom.
Man får ej verka dummare än man egentligen är.

Crassus Är jag dummare då än jag verkar? Jag vet ingenting.
För det var ej väl för gamle Sullas skull som Tulle övergav Rom?

Pompejus och Cicero *Jo, just därför så for han till Grekland!*

Crassus Men Cicero, vet du ej då att Cornelius älskade dig? Han såg upp till dig och han beundrade dig för ditt mod och din frimodighet.
När du tappert försvarade Roscius och gav Cornelius slav Chrysogonus på moppe så sade Cornelius till mig: "Jag är glad över detta. Än lever det gamla Roms dygder, om ej i nån annan så i denne dumdrigtig modige Cicero."

Cicero (förvånad) Oj, kära nån då!
Och jag som var säker på att mitt försvar av den utsatte Roscius, grymt förorättad av Lucius Cornelius Sullas förbannade hantlangare Chrysogonus, totalt skulle göra mig för gamle Sulla förhatlig för alltid!
Så han tyckte om att jag ensam stod upp och riskerade livet för att våga ensam mot alla försvara den orättvist kränkte och skyddslöse Roscius mot staten och mot hela världens förbannade övermakt?

Crassus Ja, den bravaden gav dig blott hans högaktning.

Cicero Det trodde jag aldrig! Och jag som av fruktan för hämnd och förföljelse från Sullas sida helt självmant gav mig bort från Rom i trist landsflykt!

Crassus Det hade du verkligen ej behövt göra.
Cornelius Sulla var din bästa vän här i världen så länge han levde.

Cicero Jag står helt förstummad. Jag var aldrig räddare för någon mänska än jag var för Sulla. Jag kände ej skräck nånsin utom för honom, som blott och bart älskade dig.

Crassus Det är nästan otroligt.

Cicero Det är nästan otroligt.

Pompejus Ja, livet är fullt utav otroligheter, och otroligheterna blott skall man tro på.
Ty det som är troligt är osant och falskt,
medan det som är otroligt endast i längden är pålitligt, säkert och sant.
Låt oss nu, Crassus, vi tre tillsammans,
gå hem till ditt hus och där inta den middag som du allra mest av oss tre ivrigt trängtar till. Tycker du det? Går du med på det, Crassus?

Crassus Förvisso! Nu skall vi ej tänka på sorger och onda politiska strider.
Nu skall vi blott festa och dricka och sjunga och göra oss glada.
Ty Rom skall ej finnas för oss under den tid vi sitter vid matbordet.
Fröjden och vänskapen blott skall då ljuvt existera,
och give att det vore så även universellt!
Ty Roms framtid är ej vårt bekymmer men blott ett bekymmer för gudar.

Pompejus Gå ej nu för långt, gode Crassus! Vi får aldrig glömma bort världen och plikten!
All världen och hela dess ordning beror dock av oss.

Crassus Gode vän, tala blott för dig själv. Jag för min del ger fan i all världen och hänger mig visligen lustigt åt pengarnas frukter i stället:
det prunkande matbordet fyllt av de ljuvaste maträtter och de mest läskande utsökta viner. Må gudarna sköta om världen.
Må vi däremot under deras beskydd sköta blott om oss själva,
ty om vi ej gör det så gör icke heller nån annan det åt oss.
Seså, gode vänner! Kom loss, låt oss gå! (*de går*)

Scen 3.

(Cicero kommer ut under hemska magplågor. Han håller sig för magen.)

Cicero Ve och fasa! Ack, jämmer och darr! Denna gruvliga och grymt fatala ohyggliga romerska mat! Den blir säkert min bane och mitt livs ruin! Aldrig mer skall jag gå hem till Crassus på middag! O fasa! Ack, varför blev jag icke född i spartanernas, stoikernas och asketernas Grekland i stället för här i det krassa och måttlösa frossande köttiga Rom? Uti Grekland tas dygden om hand, där förstås den och uppmuntras den, men i Rom så förgås den. O Rom, om du ändå ej någonsin kommit till stånd! Då så vore all världen allt bra mycket lyckligare, mer harmonisk och salig än nu! Alexander den Store förstörde den bästa av världar, och sedan hans tid har allt ont endast blivit allt värre. Så är det, o värld, o världsmänsklighet, vare sig du gillar det eller inte. Men åter till fakta och verklighet. Åter dränks hela Italien i blod. Grymme Lepidus anstränger sig till det yttersta för att förstöra allt som gamle Sulla byggt upp. Genom uppror och stämplingar, inbördeskrig och förbannade strider oss romerska karlar emellan dränks landet i blod, städer bränns, jordbruk skövlas, kulturbygder omvandlas drastiskt till vildmark och söner blir grymt faderlösa samtidigt som fäder förlorar de söner som de idogt uppfostrat, älskat och givit sitt allt vad beträffar god kunskap och hederlig redbarhet. Men gamle Lepidus blir icke segrare i hårda kampen, ty mot honom uppträder härlige fromme Pompejus, den utmärkte fältherrn, den ädlaste av alla romare. Brutus, den store soldaten, den hugstore och legendariske Brutus markante och dygdrike ättling, är klok nog att överge Lepidus, varefter Lepidus finner förfärliga slaget förlorat. Han flyr till Sardinien. Den stukade fältherrn, förtvivlad, desillusionerad och bitter som saltvatten över sitt usla misslyckade liv, blir av grämlöse sjuk där i karga Sardinien. Han ligger i sängen, förbannande tillvaron, när en dag ett litet brev, som hans tjänare lyckats att uppdraga, kommer till hans bittra kännedom, såsom en prick över iet av alla hans nederlag och katastrofer. Av brevet så framgår det nämligen att hans livs enda alltjämt återstående glädje och lisa, hans innerligt älskade hustru, nu nedlätit sig till att nesligt bedra honom genom att inlåta sig med en annan. Hans älskade hustru! Det väsen i världen som han trott allena stått över all världslighets krasshet och fåfänga, synd, skam och smuts! Ack, det fattades bara! Den upptäckten tar totalt knäcken på Lepidus. Hans sjukdom kunde ha botats, men nu ger han fan i alltsammans och dör. Må det gå så för samtliga upprorsmän, lyder var god romarmedborgares kommentar, och han glöms snart av tiden och blir blott ihågkommen av gatusångarna, som gör hans liv till en smälebens visa. Men romarna, tiden och världen, som glömmet bort, hatar och vanhelgar Lepidus minne, har fel liksom alltid. O Lepidus, *(Lepidus kommer instapplandes,)* är det ej så?

Lepidus Jo, så är det. Förbannat är Rom och förbannat är världen. Förbannat är allt som ids följa med falska lögnaktiga tiden, som jämt bara ljuger. Den mänska som följer med tiden och icke sig själv – han går vilse ohjälpligt, och ej går han vilse allenast, men dessutom går han snart under. Följ icke med tiden, o människor! Följ blott er själva!

Cicero Men trotsade du icke tiden, och gick du ej därför just under?

Lepidus Du vet ingenting. Jag gick under emedan jag snöpligt gav upp.
 Jag gick under emedan jag ej längre orkade trotsa det elaka Roms onda tider.
 Jag trotsade icke all världen tillräckligt. Därför gick jag under.
 Jag erkände mig underkuvad, besegrad och slagen av alla de olyckor
 som världen i sin obotliga dårskap och okunnighet digert hopade över mig.
 Ej var det mitt fel att världen gick under och digert åt helvete överallt runt omkring mig.
 Det var hela världens ofantliga dårskap, ej min. Men ett enda band höll mig slutligen uppe
 och levande trots alla nederlag, och det var min stora kärlek: min älskade hustru.
 När hon grovt bedrog mig – då gav jag helt tappt,
 och då slutade jag sorgligt nog med att trotsa all världen,
 ett brott som jag ångrat alltsedan jag dog.

Cicero Du är död alltså, när du här inför oss uppträder?

Lepidus Ja, jag är stendöd. Mitt lik ligger ruttande kallt i sin maskätna styvnad
 djupt nere i jorden, och här ser ni bara ett eländigt osaligt spöke.
 Men känslorna mina är kvar. Hela livet bekämpade jag onde Sulla,
 den fete Pompejus och deras förbannade makt och parti. Ty all makt är av ondo.
 Det lärde jag mig av mitt jordeliv. Alla som innehar makten
 är fullkomligt undantagslöst hopplöst onda och det intill gräslighet.
 Det spelar ingen roll alls vem som har den. All makt är av ondo,
 det gäller för alltid, det är en i evighet gällande lag, en naturlag
 av universellaste giltighet för hela världens förbannade mänsklighet.
 Och denna ondska som makten för med sig fördärvar var själ som befattar sig med den.
 Och därför bekämpade jag hela livet var mäktig person som jag mötte,
 och allra mest Sulla och mallige dumme Pompejus, den fjanten.
 Och det kommer jag aldrig nånsin att ångra, ehuru jag gjorde det tragiskt förgäves.

Cicero Du säger att alla som sysslar med makt äro onda.
 Är även då alla de höga allsmäktiga gudar totalt genomruttna?
 Är även då Allfadern själv, alltings skapare och enväldshärskare,
 ond, genomrutten, fördärvad och dålig?

Lepidus Det är alla gudar, och ondast och värst utav alla är Allfadern själv,
 det är självklart, ty han är ju mäktigast.

Cicero Vem är då god?

Lepidus Endast den som är död och begravnen är god,
 och så god är han då, såsom död, att han lever för evigt.

Cicero I sanning, det är rätt så märkligt, det sällsamma som du berättar.
 Är jag då ej god?

Lepidus Du är endast så god som du inte befattar dig med världslig makt.
 Men du kommer dess värre att ofta befatta dig med den, och det skall fördärva dig,
 dock icke helt, som den skall helt fördärva den maktlystne Caesar.
 Men när du är död, lille Tullius, skall du bli totalt god och fullkomlig,
 ej blott för våra men ock inför världens bristfälliga ögon.
 Farväl nu, du unge oskyldige Cicero. Minns mig, och gör såsom jag:
 ge ditt liv åt att ständigt bekämpa all makt uppå jorden,
 ty den skall bekämpas tills den är förintad för evigt.
 Och då först skall samtliga inse och fatta vad målet egentligen är
 med att kämpa mot makten.

Cicero Vad är då det målet?

Lepidus Jo, målet är – nej, nu måste jag gå, ty min spöktid är ute.

Cicero Men säg blott fem ord – mer behöver du ej för att uttrycka den hemligheten.

Lepidus Nåväl. Jag skall säga det konfidentiellt. Målet med att bekämpa all makt känner endast det digert förföljda och impopulära, det ettriga lilla och hemliga folket hebréerna till. Nu adjö! (*skyndar ut*)

Cicero Man har ofta förvisso förklarat för mig att ett spöke är någonting märkligt, men den snälle gengångare som jag nu såg framför mig var sannerligen ej vad jag väntat mig ifrån dödsriket, det enda rike som varar i evighet. Men nu till Spanien, tillbaka till kriget, till världen och ondskan och striden om makten som varar för evigt, tyvärr. Aldrig uppehåll, aldrig förändring och aldrig en rast i det eviga lidandet som är det grymma och våldsamma spelet om makten, är allt vad som evigt förkunnas av maktstrider. Lidanden endast och grymhetens död med blott mörker och skräck, evig olycka, vansinne, ensidig ondska och ändlösa kval som för evigt blir värre är allt vad förfärliga lagen om makten för oss har att bjuda.

Knappt är onde Lepidus borta från scenen så uppstår i Spanien nya förskräckliga upprorsmän ledda av märklige fältherrn Sertorius. Pompejus den präktige ilar till alla de Romtrognas undsättning men får ej kål på Sertorius. Upproret rasar, arméer förvandlas till blodpalt och köttfärs, och ingen part segrar, ty store Sertorius är nästan Pompejus för stark. Men Sertorius får lön för sin möda. Som lön för sitt blodiga uppror så får han på halsen ett uppror som hans egna män gör mot honom. Hans egnaste överstar sprider förtal om den gode förträfflige chefen Sertorius, och sålunda får generalen emot sig sin egen armé. När han märker det söker han motverka ondskan med grymhet och straff, massavrättningar och stora drastiska utrensningar, men med så onda medel gör han blott sin sak ännu värre. (*Sertorius börjar komma in.*) Hur gick det egentligen till när du mördades, gamle Sertorius, du ärbare ärrige ärkebandit?

Sertorius Käre Cicero, det gick så till som du här skall få höra.
(*Män börjar komma in och göra i ordning för en stor middag för ett kompani.*) Allt fler gick ifrån mig och vände sig mot mig utav mina män. Överallt blev förtrogna och vänner förvandlade till grymma fiender, motståndare och banditer. Mitt krig emot Rom kom helt av sig på grund av de många förfärliga inbördeskrig som jag indrogs i med mina egna. Då allt tycktes hopplöst förlorat kom plötsligt den här lille budbäraren till mig.
(*Budbärare in med ett brev.*)

Budbäraren O herre, jag kommer med nyheter!

Sertorius Säger du det? Är de usla och dåliga så som de brukar? (*öppnar brevet*)

Budbäraren Nej, dessa är goda. (*Sertorius läser tyst.*)

Sertorius Mitt hjärta tar fart av pur glädje. Kan underverk ännu i vår krassa tid trots allt ske? Dessa nyheter tyder på det. De förkunnar att mitt folk i grunden besegrat en här utav fiender längre i norr, och att fiendeskarorna äntligen nu tycks gå bakåt, förlora i kraft och förskingras. Ett ljus tänds i mörkret. Just när allt ser som allra hopplösast ut kommer till mig de här underrättelserna och förskingrar allt mörker, liksom plötsligt mitt i det hårdaste oväder solen med ens bryter fram och med bländande klarhet snabbt stillar all ondska, fördriver allt mörker och dämpar ned isande stormvinden. Jag kan ej fatta det. Skall man då verkligen tro på det otroliga, fast det är alltför underbart? Jag kan ej veta. Jag vet ej. Men vem kommer här om ej gode Perpenna, (*avsides*) som jag aldrig någonsin har kunnat lita på helt.

– Säg, Perpenna, är nyheten sann, om den väldiga segern i norr
vari väldiga fiendeskaror förintats?

Perpenna Jag har nåtts av samma så underbart fröjdrika nyhet.

Men, herre, se, vi har just dukat en festtaffel till er och er segers ära.

Vill ni icke äta med oss och högt prisa var gud för den seger vi fått, i vårt sällskap?

Sertorius Min frände och medkämpe, eftersom nyheten tycks vara sann

vill jag gärna ta plats i er skara och fira med er. Låt oss jubla och offra till gudarna
festhekatomber i myckenhet för denna ljuvliga seger!

Må hela vår tacksamhets rika och heliga anda uppstiga till gudarna

och där i himlen behaga dem väl! Må vi äta och dricka med andakt och känsla

inför denna signade framtid som gudarna öppnat för oss

genom denna otroliga härliga ljuvt överraskande seger!

(Sertorius slår sig ner vid bordet tillsammans med Perpenna och soldaterna.

Han är vid gott humör, och stämningen är till en början god.)

En soldat (till en annan) Kan det vara möjligt att han icke anar Perpennas förrädiska uppsåt?

Den andre Det sägs, att i olyckans tider så griper en hårt drabbad man

efter vart litet halmstrå som räcks honom, även fast den som det räcker

blott räcker det till honom för att begabba den arme och jävlas.

Sertorius är slagen och griper därför efter var liten skymtande

avlägset hägrande snutt av en seger. Han tror på Perpenna,

ty onde Perpenna allena har erbjudit gamle Sertorius hopp.

Den förste Men det hoppet är blott fagra osten

som lurar den intet ont anande råttan i grymt obevekliga råttfällan.

(till Perpenna) Säg, herre, när skall ni äntligen avge signalen?

Perpenna (till soldaten) Håll käft! Bara drick och fyll på dina vänners pokaler

och snattra ej vidare! *(till Sertorius)* Herre, låt mig åter fylla er bägare!

Sertorius Nej du, Perpenna! Jag skall icke dricka mer, och för mig tycks det

som dina soldater ren fått alltför mycket av ditt goda vin.

Jag kan ej tycka om att se romerska krigare fulla.

Perpenna Äh! Struntprat! Fyll i gubbens bägare, tjänare!

Sertorius (reser sig) Hörde du inte att jag sade nej?

Perpenna Det är oartigt att säga nej till ett generöst erbjudande.

Sätt sig ner och drick vin med oss andra.

Sertorius (sätter sig igen) Vad har flugit i dig, Perpenna?

Ej brukar du vara den som blir berusad.

Perpenna (till tjänaren) Ge gubben hans vin. Han behöver det mer än oss andra.

Sertorius Nej, har jag sagt! Hör du ej att jag säger att jag har fått nog!

Perpenna (reser sig) Ja, det har du nog fått.

Du har fått nog av vin, mat och liv, krig och ära.

Nog har du fått nog utav allt!

(slungar bägaren i golvet. Den skramlar förfärligt. Alla rusar upp, och de som sitter närmast

Sertorius anfäller honom med svärd och dolkar. Sertorius försöker fly, men en man hoppar rakt

på honom och hindrar honom och håller fast honom, så att de omgivande männen slaktar honom

utan att han ens kan försvara sig.)

Gamle fåfänge blinde olycklige narr! Uti olyckans verklighets tröstlösa mörker

så vågade du tro på den falska lyckans förbannade hägring, och det blev ditt fall.

Hela Spanien har övergett dig, och var man här har vänt sig emot dig.

Hur kunde du inbilla dig att ett ord av en ruten soldat här i Spanien

kunde ha något spår av någon sanning?

Du dåre, som trodde på det som blott dött är – den romerska dygden – farväl.
Man skall aldrig tro på mänskors fåfänga svävande viktlösa ord.
Man skall blott tro på det man själv ser, men allt vad ögat ser i all världen är ont.
Lycklig är endast den som är blind såsom Homeros.

(Perpenna och soldaterna går ut, släpande liket med sig.)

Cicero Nu faller allt Spanien för store Pompejus, den lysande segraren,
större och ädlare än Alexander. Men samtidigt händer det någonting oerhört här i Italien.
En man vid namn Spartacus, en gladiator, en Thrakisk och blodtörstig man,
sliter loss sina fjättrar och uppmanar samtliga slavar i romerska riket att göra det samma.
Naturligtvis blir konsekvenserna milt sagt förfärliga.
Men, se, här kommer den store förslavade Thrakiern i egen person.
Låt oss höra vad han har att säga. *(Spartacus kommer.)*

Spartacus (vänder sig till publiken) Kamrater och vänner! Jag vill icke Rom något ont,
lika litet som jag vill er själva, o medslavar, något som helst men och skada.
Jag vill blott tillbaka till Thrakien, hem till mitt hemland,
där jag blev bortrövad som liten av blodlystna romare,
och jag vill ge varje slav i all världen den samma naturliga rätten
att vända tillbaka till hemlandet.

Vi, kära slavar, har alla berövats vårt hem och vårt hemland.

Låt oss, vänner, nu giva fan i allt Rom och gå hem var och en till de sina,
sitt eget förträffliga folk och sin stam och sin hemby. Vi har varit slavar i Rom,
men, o vänner, låt oss därför ej hysa agg eller hat mot den eviga staden.

Låt oss bara glömma, förlåta och fara i frid och ej göra ett ont ännu värre.

Ni alla som önskar att hämnas och utplundra, bränna och grymt ödelägga det sköna Italien,
jag ber er: försök kontrollera er själva. Behärska den ondska som jäser inom er.

Vi står nu vid Alperna. Ingen kan stoppa oss, hota oss
eller beröva oss den ljuva frihet vi erövrat med våra liv.

Låt oss klyftigt begagna vår gynnsamma situation och här skiljas och skingras.

Må var och en härifrån draga hem till sina egna, som jag nu själv ämnar
med min goda hustru att draga å färde hem till vårt gemensamma hemland,
det skogiga vilda romantiska Thrakien.

Slav (bland publiken, reser sig) Håll, ädle Spartacus! Vi vill ej hem.

Betänk även att många av oss icke har något hem.

Och för övrigt, vad är väl ett hem? Jo, ett ställe där barnen skäms bort
och ett helvete blott för dess ägare, en vidrig boja, den tyngsta av alla,
ett smutsigt mörkt fängelse, en falsk kuliss till att dölja det mänskliga eländet med,
ett inferno för varenda sate som vistas däri.

Intet hem skall i evighet skapas av människor någonsin
utan att det en gång skövlas, förstörs och går under.

Allt prydligt som kvinnor upprättar och lagar åt sig
skall de vredgade gudarna jämt riva ner.

(går upp på scenen) Vad är hemmet? En anstalt för odling av laster,

en frossandets, lättjans och syndens förbannade pesthärd, all girighets källa,
en godhetens, dygdens och fromhetens kväware, onskans förnämsta förkovringsplats!
Hemmet är platsen där onskan förökas och uppmuntras och blir en lag för all framtid
för enskilda människors liv. Och du vågar att tala, o Spartacus, om att gå hem!

Nej du, aldrig i livet!

O vänner, låt oss hellre ägna oss åt att förgöra vart hem i all världen!

När vi nu är starka och oöverbanneliga, så låt oss först av allt gå och hämnas på Rom!

Låt oss krossa och plundra Italien! Låt oss ge de romerska herrarna åter för all gammal ost med besked och med ränta, ty det har de tiggat om!
Låt oss prygla in i dem all deras grymhet och elakhet med samma omsorg som de sedan barndomen piskade djävulen in i oss! Låt oss nu medan vi kan det ge detta förbannade Romerska Rike dess äntliga nådastöt,
som det så länge och väl har förtjänat och tiggat om så länge det funnits på kartan!
(*under hans tal har allt fler slavar kommit in på scenen. De skriker nu alla:*)

Slavar Hurra! Låt oss plundra och skända det skändliga Rom! Leve Spartacus!

Alla slavar Ja! Leve Spartacus! Död åt det skändliga Rom! Leve Spartacus!

(*Alla gå ut. Spartacus blir ensam kvar med Cicero.*)

Spartacus Skall jag dem följa? Skall jag följa hopen och framgången, styrkan och segern, den entusiastiska massan, de glada och många, den jublande människoskaran, som ingenting nånsin kan stoppa, som aldrig har rätt eller fel men som alltid tar segern ändå?

Eller skall jag mig själv hellre följa, den svage och lille, den ensamme som ingen lyssnar till eller förstår, den som alltid har rätt men som alltid förlorar, den triste olycklige särlingen, alltid beklämmande, för alla motbjudande lille värlöse godtrogne lidande mannen, den blå individen, som massan, historien och världen ger fan i och glömmet och kränker, kör över och mördar, allt utan att veta vad de själva gör och helt utan att bry sig det minsta därom? Den som blott har sig själv – han är intet. Men den som har sällskap som uppskattar honom, som sätter ett värde på honom, han är genast allt. Han är hjälte, en gud, en sann människa, en god kamrat.

Den som blott är sig själv – han är ingenting alls. Blott en skugga, en instängd och fjättrad död sörjande själ utan hopp. Nej, då följer jag hellre med massan.

Den vet icke alls vart den går, men den är lycklig, glad och förnöjsam.

Låt olyckan fara. Jag blir ett med massan, med lyckan och ruset och glömmet all rätt och allt samvete, skillnaden mellan det onda och goda och följer med lyckan till Rom för att plundra den ändå så dödsdomda skändliga stinkande staden, centralen för all skit i världen.

Farväl, hem och framtid och väl! Det är lyckan som tvingar mig överge hustru och framtid och barn och familj och allt gott här i livet. (*ut*)

Cicero Vad skall nu hända härnäst? (*Cato kommer in.*)

Cato Gode Cicero, frände, var hälsad!

Cicero Var hälsad ock du, käre Cato!

Cato Nu stundar det gyllene tider!

Cicero Vad får dig att tro dylikt nonsens?

Cato O Cicero, gläds du ej med alla gudarna åt vad som händer i världen?

Nu visar sig gudarna som världens härskare och jordens herrar.

Nu äntligen ställs alla onda förbannade gudlösa materialister mot väggen.

Nu dånar all jorden, nu skakar imperiet,

nu bryter den stormande floden med kraft sönder alla fördämningar!

Rom har nu kniven på strupen, den gudarnas vredes allsmäktiga ärliga klinga, som oblidkelig blott förstör och förgör med all rätt.

Nu är Hannibals gyllene tid åter här! Nu kan åter en guldålder äntligt begynna, ty stormar som denna kan blott föda gott. Det är underbart, härligt!

Vad skön och behaglig och himmelskt ren luft vi ska andas när denna välsignade storm rasat ut!

Ensam Crassus i Rom har nu äntligen fått nåt att göra.

Han är helt utom sig och uppryckt med rötterna,

skakad rejält från sin stinkande kletiga slibbiga fruntimerssäng.

Nu blir han av med fläsket och fettet i hälsosam, hård och förtvivlad kamp mot alla mordiska slavmassor. Store Pompejus är fast uti Spanien

och kan icke slita sig loss därifrån, och Lucullus är fast i Orienten!

Och Crassus, förtvivlad och helt desperat, ber dem skynda att komma till hjälp, och de svarar att de ej kan komma ännu! O dramatiska dråpliga härliga nödsituation!
Om blott alltid det vore så här! Då så skulle Rom aldrig ha några problem med förfallande seder och sjunkande dygd och moral!

Ja, en festlig och underbar stormtid av ansträngning, nöd och hårt arbete har vi nu äntligen åter framför oss!

Cicero Men se, där är Crassus! Vad nytt, gode Crassus?

Crassus Jag är inte alls god nu längre, så kalla mig aldrig mer 'den gode Crassus'.
Tvärtom är jag ondast av samtliga romare, känd för min girighet, hatad och fruktad som Sulla, och mera än någonsin efter min framfart mot slavarna, min stora slavjakt och slavslakt.

Cicero Hur har då ditt krig mot dem gått?

Crassus Det har bara gått bra. Jag har korsfäst upproriska slavar i tusental. Korsfästa dumma rebelliska slavar och upprorsmän kantar var väg i Italien. Blott mil efter mil ser man längs alla vägar förbannade korsfästa slavar, försmäktande i hårda solhettan, vridande sig på de blodiga galgarna som stekta döende maskar, fastfjättrade, hårt digert fastbundna vid den annalkande döden. Min grymhet har härjat som pesten i slavarnas led. Men på långt när är ej ännu kriget fullbordat och slut. Deras ledare Spartacus lever ännu, och så länge han lever så kokar upproriska slavarnas massor av gräslig förstörelselusta, och så länge är Rom i fara. Dock hoppas jag innerligt att jag får slut på dem innan Pompejus och gamle Lucullus igenkommer från Orienten och Spanien. Jag ensam har kämpat mot slavarna, bjudit dem motstånd, försvarat vårt eviga Rom och besegrat och undertryckt majoriteten av slavarna. Så mycket har jag nu gjort i det här hemska kriget att jag ock vill slutföra drabbningen ensam. Jag vill ej berövas den ära jag ärligt förtjänat med vad jag ren gjort. Ingen skall ta ifrån mig min rätt att ock ensam iscensätta stora finalen, så som jag nu spelat allena slavkrigsspelets huvudperson hela tiden. Om stolte Pompejus och narren Lucullus nu kommer och blandar sig i mitt krigs avslutning, efter att fejt hela tiden ha hållit sig borta från grovgörat, blir jag förbannad. Det blir jag förvisso!

Cicero Jag hört från vår vän Julius Caesar att store Pompejus nu faktiskt är stadd på väg åter till Rom efter att ha i grunden besegrat den store Sertorius och varje spansk upprorsman. Dessutom, sade den unge och sjuklige Caesar, så sägs det att ärekranskrönte Pompejus är ivrig att ingripa i detta slavupprorskrig, som han sägs mena att nu har pågått blott alltför lång tid utan att någon duglig och vettig person lyckats att få det under kontroll.

Crassus Den förbannade snobben! Han täcks förolämpa mig öppet inför hela romerska folket! Den boven!

Men jag skall nog hinna att avsluta kriget förrän han har kommit!

Jag skall visa honom vem snabbast och dugligast är av oss två!

Låt oss kapplöpas, store Pompejus! Få se om det blir av oss du eller jag som får kål på den siste av slavarna och därmed når högsta äran och hedern som någonsin skådats i Rom! Blir det krasshetens Crassus, den fulingen, eller den store och lysande ädle Pompejus? Det skall vi få se!
Må den bästa av tävlarna vinna! (*ut*)

Cicero För massan förhatlige Crassus, jag önskar dig lycka i olyckan, seger i mörkt oundvikliga nederlaget.
Men se, här kommer ädle och ljuse av segrar omstrålade store Pompejus!
Var hälsad, Pompejus!

Pompejus Ock du, käre Cicero. Se, här är jag. Var är kriget?

Cicero Du kommer helt lämpligt till slutakten. Det är ej helt slut ännu.

Pompejus Raskt drar jag ut då i kära striden och avslutar vad ingen ann' mäktat avsluta, botar och utdriver kräftsvulsten som ingen annan blå misslyckad doktor förmått att kurera.
O Rom, endast jag är din hjälte, ditt ljus och din riddare! Vad vore Rom utan mig?
En ruinhög med kivande slavar på toppen, ett kaos av kronisk förvirring, ett minne blott, dåligt bevarat, en namnlös och bortglömd förtrampad och gravstenslös grav, täckt av jord där blott gult bränt torrt gräs växer i trista tovor, en koäng där kor går och skiter förutan att veta det minsta om bortglömd förfluten skön ära och sann ljus historia. Men ut nu till kriget!
O Crassus, vad jag är förtjust över att du åt mig sparat krigets avslutande! (*ut*)

Cicero Däröver är säkert Crassus ej lika förtjust.

Cato Ack, nu upphör den ljuvliga stormen! Nu bryts djupa härliga mörkret och undanträngs av alla roliga mardrömmar skingrande ljuset!
Nu är muntra kaoset slut, nu är mänskliga oordningen och gudomliga provningens tid trist förbi. Nu är pampige plumpe pompöse Pompejus tillbaka och inför sin tråkiga tragiskt omänskliga ordning igen. Nu bryts stormarnas kraft ner av människans ordnande själ, nu flyr vildheten, gudarna, härliga våldet och friheten hän, nu går vilddjuren bort för att gömma sig. Ormarna överger de döda gårdarna som åter uppbyggs. Nu lämnar den härliga örnen den fria oändliga skogen som åter blir skändad och sargad av den hänsynslöse ordningsfientlige frihetsförhatlige ordningsmaktsmänniskan, den allra värsta av alla världens bestar och pestar, den malliga mänskoleviathan! Ack, natten och mörkret är slut, och jag sörjer däröver. Den härliga stormen är slut, men den kommer igen! Rom, än skall du en gång ruineras! Din undergång har ej ägt rum, men den skall äga rum. Den har blott blivit uppskjuten. Spartacus skall komma åter och åter för evigt och i ständigt värre och större och hemskare och mer förskräcklig gestalt. Romarrike, ditt fåfänga narrbygge av enbart taskspelarflamsfjanterier, än skall du gå under.

Cicero Ja, slavkriget, vänner, är äntligen över. Pompejus ger det nådastöten galant, och i hela Italien så ser man förtvinande döende upphängda korsfästa slavar. Pompejus, den lysande segraren, dyrkas och hyllas och är allas hjälte. Ej har någon varit så ärorik förr här i Rom. Men var dröjer den segerberövade Crassus? Var döljer han sig under tiden?
Jo se, nu så kommer han här. (*Crassus in moloken.*)
Käre Crassus, du liknar ett åskmoln. Sjung ut dina känslor!

Cato (avses till publiken) Han ser närmast ut som en jude av allra mest giriga sorten, som nu blivit utplundrad. Ofta så ser man i pjäser omåttliga skurkar som Crassus i deras mest gynnsamma medvind, och hur de blir slagna till slant och förintade; men efter att de har krossats så får man ej någonsin veta hur det sedan gick för dem efter förintelsen. Här är nu Crassus, ett underbart praktfullt exempel och undantag från det normala. Nu får vi strax veta hur det går för skurkar, hur de kan bete sig, när ren katastrofen är över.
(*till Crassus*) Hur mån det, o Crassus?.

Crassus Håll käften, din näsvisa trut! Och förskingrens, ni alla!
Jag vill inte mer veta av någon människa. Dra ni åt skogen,

fördömda likgiltiga åskådare till ett spel som minsann borde vara förbjudet
och som ingen människa borde fult nedlåta sig till att tillåta
men som var man nedrigt tillåter ändå för jämnan evinnerligt!
Vänner, försvinn! Ingen romare skall mera vara min vän.
Men så visa då äntligen att ni ger fan i mig!
Var lite ärliga och sätt i verket er tanke, som är att jag är en fördömd och förfallen,
en utstött, en levande vandrande obekväm neslig skandal!
(Cicero och Cato drar sig tillbaka och går ut.)

Dessa evigt omänskliga människor! I trenne år har jag kämpat med plogen och sådden,
och nu tar Pompejus hem skörden. Och sådant ger romarna hjärtligt sin entusiastiska hyllning åt.
Arma förbannade civiliserade apor, långt värre och mera barbariska än alla österns barbarer!

Förbannade pack! Intet gott kommer nånsin av Rom utom ren ram förbannelse.

Den som gud giver sin kärlek ger aldrig gud kärlek tillbaka.

Den man som gud älskar blott älskar sig själv, aldrig nånsin nån annan och allra minst gud.

Den som ej självmant uppsöker lidandet bliver själv uppsökt av lidandet.

Kärleken finns, men den tiger för evigt. Blott hatet är talfört.

Den man som förtjänar nån ära får aldrig nån ära sig tilldelad.

Blott de, som våldsamma havsvågors skumkammar framkallar,
såsom en saltfläkt i luften som genast försvinner,

blott de höjs till skyarna, dyrkas och äras långt bortom all sans och förnuft.

Men de idoga, som gamle skrivaren Homeros, struntar var människa i,
glömmer bort, kritiserar och påstår att aldrig ens var någon skapande anderik sann individ
men blott ett lagat namn bakom vilket ett intet blott döljs.

Varje god kraft förnekas, allt individuellt trampas ner av de romerska svinen,
som vill dra i skockar svart segrande fram men ej ha någon herde.

Blott svinhjordar äro de, mänskorna, och den som vågar att utge sig som svinaherde
kalasar de genast på under det muntraste glam. Varje människa som gör sig delaktig i hjordens,
hordens och massans förnuftslösa rörelser vare för evigt förbannad.

Må det kallas världens mest vidriga nidingadåd att gå med folket, med massan,
med djurhjorden, själlösa hopen. De många har alltid totalt fel.

De ensamma blott har totalt rätt evinnerligt. Må varje skurk, dåre, galning, barbar,
djur och apa, som följer de andra i stället för godtroget envist försagt blygt sig själv, bliva
uppspikad på korsets trä för sitt gudlösa brott, som den värste av alla massmördare,
upprorsmän, illgärningsmän och kulturtraditionskärleksfiender. Skoningslöst utdömd,
fördömd och förbannad för alltid och evinnerligen och fråntagen all rätt till allt mänskligt umgänge
vare var knöl som ser mera till massan och som mera följer de andra än stådfast sig själv
och sin gud. Ljuset finns endast hos individen. Allt annat är mörker.

O Spartacus, korsfäst, förintad och mördad förruttnar du nu i din grav
när du skulle ha blomstrat i din allra fagraste ungdom. Var det värt besväret?

Var upproret värt denna snöpliga rättvisa mörka naturliga och överraskande bleka belöning?

Har du nu till slut fått det som du stort kämpade för med så magnifikt hjältemod?

Nej, endast store Pompejus har hembragt all lön för det arbete som tiotusentals lidit för.

En blott har skördat belöningen för världens mödor. Och så har det varit beständigt,
och så skall det alltid förbli. Och den som icke tror det får plikta där för med sitt liv alltsomoftast.

Jag finner mig i det, och därför skall jag överleva de flesta.

Pompejus är alltför förträfflig för att kunna klara sig. Han kommer troligast att bli förrådd,
mördad av sina egna. Och Caesar går säkert den samma försmädliga blodiga snöpliga vägen.

Den unge och lysande Cicero är alltför modig. Hans mod kommer att bli hans bane.

Och Cato är alldeles för dygdigt ärlig. Han kommer ej heller att få någon annan belöning än ondaste grymmaste brådaste död. Endast jag i min krasshet, min fallenhet för det naturliga, i all min dygde-, moral- och min samvetsbankrutt, i min struntan i allt som är gott, rätt och fint, skönt och ädelt och ljust, kommer i min totala naturödmjukhet, i min nyckfullhet och min totala opålitlighet, att gement överleva dem alla. Min krasshet, min girighet, som hela världen föraktar och avskyr, skall bli den väg som leder mig längre än någon annan, som gör mitt liv segare och längre än någon annans. Jag sitter mest säkert av alla vid makten i Rom, ty jag är den mest avskydde och den mest usle av alla. Pompejus, jag ger dig all ära, jag finner mig i din triumf, ty du blir ändå den sämre lottade av oss. Jag ger dig all ära som tillkommer mig, på det att du får lida dess fasliga följder i stället för mig. Ja, jag nöjer mig med att i skuggan av dig fridsamt få mina ägor, min rikedom, mitt fagra guld stadigt ökat, förkovrat och vidareutvecklat i all oändlighet, eller åtminstone för all den tid som jag lever på jorden, i Rom, i vår vackra och glänsande marmorvärld, ljusast och fagrast och bäst utav alla.

(Cicero kommer in.)

Säg, Cicero, se dessa dreglande rapande fisande smållfeta lata omåttliga romare, som ligger lojt slappt till sängs hela dagarna vid ett stort prunkande matbord – är de ej monstruösa?

Cicero Jo, ganska.

Crassus De äter och skiter blott, dricker och rapar, emellanåt kräks de men blir alltid fetare, latare, slappare, sjukare och mer morallösa. Gräsligt, förfärligt, ohyggligt!

Och sådant benämner de 'välstånd' och 'trygghetens välfärdssamhälles välsignelse', och de tror ej att de kan få det bättre och vill heller ej ha det bättre.

De äter och dricker och skrattar ihjäl sig – åt ingenting. Är det ej vansinnigt?

Cicero Finner du det då så fasligt att skratta?

Crassus Jag är alltid misstänksam mot folk som skrattar. Att skratta är bara besinningslöst. Skratt är blott ren hysteri. Det är obetänksamt, obehärskat och fult och ej värdigt en tänkande människa. Nej du, min Cicero, skratt kan jag aldrig begripa mig på. Och vad tjänar då skratt till egentligen?

Cicero Vet du då ej, att ett skratt kan förlänga ditt liv?

Crassus Och varför skulle livet förlängas?

Cicero Du är pessimist, uppenbarligen! Finner du ej nånting roligt då i till exempel det här:

Två personer gick över en gata. Då plötsligt kom farande en mycket fullastad fruktvagn, och en av de två kom inunder ett av vagnens hjul. Han blev krossad och dog ögonblickligen, och därtill ramlade all världens läckraste frukter uppå honom så att han blev helt begravd.

Och då sade den andre lakoniskt, som om ingenting hade hänt:

"Gode vän, säg, vad tycker du om livets efterrätt?"

Crassus Det var en sorglig historia. Vem var den olycklige?

Cicero Vem det var som så dog? Men vad har det väl för en betydelse?

Fattar du inte poängen? Förstår du ej vitsen?

Crassus Vad är det för vits med begravningar? Jag finner dem enbart sorgliga.

Cicero Tyckte du då inte alls att historien var rolig?

Crassus Hur kan man väl skratta åt någon som dör? Du är konstig om du finner något behag i pervers och morbida skadeglädje.

Nu går vi och äter.

Cicero Jag är inte hungrig.

Crassus Du måste ej äta, men håll mig åtminstone sällskap. Berätta samtidigt om alla Pompejus bravader och framgångar under de senaste dagarna.

Cicero Kanske jag är lite hungrig ändå. Jag har ej ätit någonting sedan igår.

Crassus Kom, då går vi, ty då är det dags att du får nånting i dig och jag ännu mera i mig, ty ej kan någon människa någonsin vara mer hungrig än jag.
Jag har kronisk obotlig aptit på allt gott här i livet.

Cicero O lyckliga värld, som är såpass väl mående att den kan frambringa människor som alltid har god aptit på ditt eviga nyckfulla väsen!
Men (*rädd*) vad kommer där för en skugga?
Vad faller här nu för ett mörker på vår ljusa scen?
Vem är natten som skymmer bort solen och släcker vårt dagsljus?
Vem kommer så mörk såsom den döde Sulla i hågen, så svart olycksbådande som Sullas vålnad och lik?
Catilina! Jag fruktar den mannen, och var man är vis som undviker och fruktar och skyr den demonen som jag.
Catilina! Vad vill du?

Catilina Du vet vad jag vill.

Cicero Du vill frånta oss Rom.

Catilina Och vad helst Catilina vill får han också, ty det ser han väl till.
Ty han är gudars älskling och jämlike. Han är ej svag, ty han har inga skrupler.
Han tager ej hänsyn till någon, ty han är en vis man.
Han vet, att om man visar hänsyn mot andra, så visar de andra ej nån hänsyn alls mot en själv. Är man hänsynslös, dock, visar alla en hänsyn.
Den starke går segrande fram, och den svage, han dör.
Och den svage är du, ädle Cicero.
Ädelmod lönar sig inte. Det går alltid sorgligt bankrutt.
Barbariet, blott, lönar sig, ty det är alltid det grå barbariet som vinner i längden.
Försvinn ur mitt liv, ädle Cicero, om du vill hålla ditt eget!
Jag skall såsom Sulla slugt utrota alla som vågar att uppträda mot mig.

Cicero Med glädje försvinner jag ut ur ditt liv, Catilina, men Roms liv, det överger Cicero aldrig.
Gå du raskt ur vägen för Rom, Catilina, om du vill behålla ditt liv.

Catilina Hör på den! Är det du eller jag som är Rom?

Cicero Det är jag.

Catilina Nej, min vän, det är jag. Och den starkare av oss skall snart nog få rätt.
Ty vi kan icke leva tillsammans i samma tid och samma Rom.
Marcus, någon av oss måste dö för den andre, och jag skall se till att det icke blir jag.
Må vi aldrig mer råkas, o Cicero! (*ut*)

Cicero Puh! Ett sånt svart fasaväckande monster! Dock är han en mänska hur omänsklig han än må vara. O romerska fria och härliga blå republik!
Vad skall bliva ditt öde? Vad kan du väl ha för en framtid,
när samtliga blott satsar all energi på att vräka omkull dig och trampa dig ner?
Endast en tror fortfarande på dig, och han är en klen en som icke kan klara sig ensam och uthärda trycket från all världens grå destruktiva omänskliga hänsynslösa ambitionskrafter, och denne ensamme kämpes namn är Marcus Tullius Cicero, talare och advokat, rättens ende försvarare i denna tid. Och den skall han försvara tills han eller rätten går under. Det troliga är att de bägge går under samtidigt.
Men se, där är flintisen, playboyn, den epileptiske Julius! Hell, Julius Caesar!

Caesar Hell Cicero, Roms enda hopp och dess samvete. Hur står det till?

Cicero Jag mår illa som vanligt. Och du då?

Caesar Jag är sjuk och klen och mår värre än illa som vanligt.
 Jag tappar mer hår för var dag. Men du, Cicero, tycks ha din hela kalufs i behåll.
 Du har Roms kanske allra mest präktiga hårväxt.

Cicero Det är i så fall det allenaste goda med mig, ty allt annat blir värre och värre för varje ny dag. Och med mig störtar världen mot avgrunden med ständigt hårdare fart.
 Ej ens du, Julius Caesar, kan rädda vår värld.

Caesar Dock, jag tänker försöka.

Cicero Det blir din ruin.

Caesar Kanske det. Hellre Caesars ruin, dock, än Roms.

Cicero Ja, så talar en Caesar! (*avsides*) Men vad skall jag svara?
 Han ställer mig alltid mot väggen, den där Gaius Julius.
 Han får mig beständigt att känna mig illa till mods.
 Ja, han är en högst obekvämlig och obehaglig ung gynnare.
 (*öppet*) Säg, Julius, vad nytt från östern?

Caesar Lucullus har misslyckats helt. Han har bara gjort fiasko. Han klarar ej av asiaterna.
 Troligen får store late och fete Pompejus bege sig till Asien i stället
 och kuva de högst primitiva fanatiska lömska barbarerna.

Cicero Se! Här är vår vän Pompejus i egen person! Var välsignad och hälsad,
 o store och härlige ädla Pompejus, Roms räddare!

Pompejus Tack, käre Cicero. Hej, Julius Caesar! Hur mår det?
 Du får ständigt glesare hår för var dag som vi ses.

Caesar Och du, käre Pompejus, tycks ständigt få rundare mage
 och mer tydligt svällande hängande slappa och plössiga kinder.

Pompejus Seså, Julius Caesar! Låt oss ej bli ovänner än!
 Ej är tiden för ovänskap mellan oss kommen ännu.
 Än så länge beror hela Rom av vår vänskap.
 Om vi bryter den bryter Rom även samman.

Caesar Det var icke jag som först fult förolämpade dig.
 Det var du som var fräck emot mig, du din välgödda griskulting!

Cicero Bråka ej, vänner! Säg, gode Pompejus, skall du resa bort till Armenien
 och avlösa den så vällustige fetknoppen,
 den för sin stora aptit så berömde Lucullus?

Pompejus Ja, så är det menat. Snart far jag till östern,
 till gryningens rodnande gamla exotiska dunkla förtrollande länder,
 som vet mer om livet än vad någon högt uppsatt vetenskapsman här i Rom vet.
 Snart far jag till länderna där det ej finns några auktoriteter,
 där ödet blott råder, regerar och godtyckligt genomför allt.
 Ja, mitt öde beslutat att skicka mig österut,
 till Trojas länder, till landet där ödet grymt uppslukar allt,
 där ett universellt dystert öde förintar och upplöser samtliga enskildas öden.
 Till Österland skall jag nu fara för att kanske där möta döden.
 Till landet som all världens öde är hopplöst förknippat med evigt,
 skall jag nu bege mig, måhända att segra och klara mig.
 Vänner, farväl! Hitta icke på busstreck och fula fasoner, o Caesar,
 den tid medan jag är försvunnen från Rom.
 Akta vårt rike väl, tappre Cicero, skydda, försvara det väl i min frånvaro!
 Roms allra värsta mest farliga fiender är de som frodas i hjärtat av Rom.

Cicero Store härlige och magnifike Pompejus, farväl! Jag skall tänka på dig hela tiden.
 Ja, Gud vare med dig, Pompejus! Och hälsa Jerusalem! (*Pompejus ut.*)

Caesar Vem är Jerusalem?

Cicero En gammal stad som jag har några judiska vänner i.
Det är en olycklig stad, som har många gånger nedbränts, förstörts, ruinerats och skändats.
Den kallas i Östern den heliga staden.

Caesar Det finns ingen stad som har rätt till det namnet förutom vårt eviga Rom!

Cicero Bli ej het, käre Caesar! Det finns en hel del här i världen,
som du, Julius, i ditt politiska nit icke har någon blekaste aning om.
Kom, låt oss nu gå och supa hos Crassus!

Caesar Ja, låt oss dinera i krasshetens högborg i hjärtat av krasshetens huvudstad Rom
hos den krassaste av alla krassa: vår vän Marcus Crassus den krasse,
mer krass till och med än kung Krösus. (*båda ut*)

Catilina (in) Där gick de förbannade ordningsbefrämjarna,
Roms traditioners fördömda beskyddare, måltavlan för allt mitt hat.
O natur! När skall du åter härska i världen? När skall åter lejonerna, björnarna,
vargarna, vildsvinen och vilda skogarnas uroxar bli världens kungar?
När skall onda människan äntligen kuvas av Gud?
När ska skogarna, träsket och vildmarken hämnas och återta allt
vad den onda förbannade människan inkräktat på och förtrampat?
O Gud, när skall du rättvist hämnas och hemsöka människan för alla de brott
som hon utan nån hänsyn begått mot naturens jungfrulighet?
Jag skall bli medlet för Guds grymma hämnd, och den mallige Caesar skall hjälpa mig.
Narren Lucullus och barnslige veke Pompejus är bortresta.
Crassus är passiv och struntar i allt bara han får i godan ro räkna och öka sin inkomst.
Blott Cicero har jag att frukta. Blott Cicero skall våga bjuda mig motstånd.
Nåväl! Låt den riddaren göra det! Det skall förvisso bli en ytterst spännande
och intressant härlig strid! Det blir ondskan mot godheten,
godtycket mot konvensen, det härskande våldets gudomliga råanarki
mot den hövliga ordningens tråkiga mesighet. Må den mer duglige vinna!
Få se nu om godheten eller om ondskan har den större kraften och makten
i denna vår romerska alltför välordnade värld! (*ut*)

Cato (in) Och Pompejus for ut för att erövra Asien, som han redan erövrat Spanien
och rensat det romerska världshavet med alla öar från sjörövare och pirater.
Han for till Armenien och krigade där mot Tigranes.
Han avsatte den store fältherrn Lucullus, som skamsen fick dra sig tillbaka
till sina banketter och där skaffa bättre och mera omfattande rykte.
Och ädle Pompejus besegrade kung Mithridates i Pontus
och gav sig ej förrn kungens lik blivit lagt i hans händer. God hjälp var Stratonike,
den vackra nya Medea från Kalkhis, som följde Pompejus och gav honom lycka på färden.
Och Magnus Pompejus drog även mot perserna och konung Frates
och mot hårda mederna och mot ibererna. Till och med bort mot det Kaspiska Havet
försökte han tränga. Han sloges ock mot de fatala araberna
och nådde nästan fram till Röda Havet. Till slut gick han löst på Jerusalem.
Staden belägrades, intogs och plundrades, och hela Israel blev till en romersk provins.
Ingenting kunde stoppa Pompejus otroliga framgångar på alla håll överallt.
Han var världens erövrare, oemotståndlig och oövervinnelig.
Från gråa vida Atlanten till Kaspiska Havet och till Röda Havet
låg spår av hans framgångar och triumfatoriska erövringståg.
Hela världen låg ödmjuk och krossad för store Pompejus allt krossande fötter,
när han återvände till Rom som den störste och käckaste av alla Roms hårda söner.

Men jag, o Pompejus, jag faller ej ned inför dig såsom världen gör.
Nej, jag går mot dig. Jag trotsar dig, ty du vill göra dig själv till en konung.
Du vill åter införa enväldet i fria Rom. Du är en stor fördömd egoist,
som tror att hela världen frivilligt skall lyda ditt lillfingers nycker.
Du vill bli en ny diger Sulla, en ny gräslig Cinna, en domare och en diktator.
Jag varnar dig, gode Pompejus. Om du söker vara Pompejus i högre grad
än vara Roms undersåte och tjänare, så skall du gå samma öde till mötes, förvisso,
som Marius och Sulla och Cinna, som alla blev mördade av fria eviga rättvisans gud
för sin mallighets fåfängas maktanspråks skull.
Endast Allfadern själv tillhör makten.
Den som söker erövra makten från gudarnas gud åt sig själv, han skall dö.

(*attacca:*) Scen 4.

Catilina (in) Menar du verkligen allvar, Cato?

Cato Javisst. Hur så?

Catilina Enligt ditt resonemang skulle människan förbjudas all makt.

Men makt är ingenting annat än ansvar. Skall då människan förbjudas att ta ansvar?

Cato Just det sociala ansvaret är det som måste förbjuda
att en enskild person får mera makt än republiken.

Catilina Då utesluter du alla ledare, alla genier, alla upplysta despoter,
och då vill du liksom Platon till och med utesluta Homeros från mänskornas gemenskap.

Cato Vem är du som talar så förföriskt?

Catilina Catilina var namnet, till din tjänst.

Cato Jag känner dig. Du är en vampyr.

Catilina Nej. Varför det?

Cato Du ägnar dig åt att förföra Roms unga män. Du försmår kvinnan och äktenskapet
och vill förvägra mänskorna deras rätt till vanlig mänsklig lycka.
Du är den som vill sätta dig över alla andra.

Catilina Och du är lika naiv som alla andra. Är du då, ädle Cato, som alla andra,
blind för den romerska republikens totala förfall? Ser du ej hur romarna degenereras
och blir tråkigare och slappare för varje dag? Ser du ej hur tråkigt de har
och hur fördärvade de blir av att ha så tråkigt? Ser du ej hur de äter mer för varje dag
och hur Roms kloaker snart drabbas av förstoppning av all den romerska smutsen
och hur denna förstoppning kommer att leda till att skiten i varje romerskt hus
kommer att stiga varje romersk medborgare inte bara åt huvudet utan även över huvudet
och dränka honom i hans egen skit?

Cato Vad pratar du för smörja?

Catilina Se på vår eländiga konsul Cicero, en typisk romare, en trind och självgod,
en besutten och naiv romare som alla andra, som är så totalt blind
för den romerska rutenheten att han till varje pris vill bevara den intakt?

Cato Ditt tal är farligt för den romerska republiken.

Catilina Mitt tal är enbart farligt för att jag säger vad som är sant.

Cicero menar att den romerska republikens beskaffenhet rättfärdigar sig själv
genom sin ofelbarhet, och ingen är blindare än Cicero för Roms lavinartade rutenhet.

Cato Kräver du att Cicero avgår emedan han är inkompetent?

Catilina Jag kräver av Rom att Rom sätter sig själv på fötter.

Jag vill ingen romare något ont, för mig får gärna levande politiska kadaver
som Cicero fortsätta leva, men jag kräver att Rom upphör med sin slapphet

då den är så uppenbart sjuklig som den är.
Cato Och därför vill du gripa makten i senaten?
Catilina Ja.
Cato Du får den aldrig. (*går*)
Catilina (*Julius Caesar passerar förbi*) Hell, Caesar. Du är i stånd att förstå mig bättre.
 Är icke Cicero ett bedrövligt mähä? Säg, är han inte färdig som fågelskrämma?
 Måste vi stå ut med honom länge till?
Caesar Låt du den romerska republiken i fred gräva sin egen grav.
Catilina Det kan ta årtionden om vi inte påskyndar dess fall! Du vet hur ruttet Rom är.
 Du är inte blind. Du älskar själv vackra långhåriga gossar som jag.
 Du vet att graven redan är grävd. Varför puffar vi inte republiken över kanten genast?
Caesar Vem vill du puffa över kanten?
Catilina Cicero.
Caesar Konsuln?
Catilina Ja.
Caesar (*tar honom om axeln*) Min vän, du är för tidigt ute. Cicero puffar man inte över kanten.
 Han må verka likgiltig och slö, narraktig och fåfäng, menlös och velig,
 men han är dock den romerska republikens hårdaste pelare.
 Den kan verka skamfilad, men dess kärna är av järn.
 Cicero måste falla utan vår hjälp. Endast om han faller godvilligt
 kan även den romerska republiken falla.
Catilina Men vi kan få honom att falla godvilligt.
Caesar Kan vi det? Hur då?
Catilina Vi puffar honom över kanten.
Caesar Då vill du bruka våld mot lagen.
Catilina Nej. Det finns fiffigare medel.
Caesar (*smått och kyligt men intimt intresserad*) Avslöja din plan.
Catilina Att helt enkelt göra styrelsen outhärdlig för Cicero,
 att ställa till med ett helvete för hans regering.
Caesar Hur då?
Catilina Genom att organisera ett allmänt uppfriskande slagsmål.
Caesar Inbördeskrig?
Catilina Exakt.
Caesar Som mellan Marius och Sulla?
Catilina Varför inte?
Caesar Min vän, det inbördeskriget kastade Rom in på fördärvets väg.
Catilina Eftersom fördärvet pågått ända sedan dess, varför inte avsluta det?
Caesar Du vill bota fördärvet med att förvärra det.
 Det är att förbinda ett sår genom amputering. Anser du det rådligt?
Catilina Såret är redan förgiftat.
Caesar Då är det du som redan förgiftat det.
Catilina Ja.
Caesar För att få amputera lemman har du således som god kirurg
 först infekterat såret med kallbrand.
Catilina Tillsammans, Caesar, kan vi kurerat patienten för evigt.
Caesar Du menar sätta honom i tvångströja och hålla honom där.
Catilina Jag kan icke göra det ensam, men med din hjälp är det inte omöjligt.
Caesar Du talar alltför förföriskt.
Catilina Jag är bara realist.

Caesar Min vän, jag ber att få tänka på saken.
Trots allt vördar jag min vän Cicero för hans konstruktivitet. (*går*)
Catilina Förbannat också! Rom är fyllt av bara fegisar!
Och Crassus är för rik för att jag ens skulle nedlåta mig till att tilltala honom.
Han skulle kanske backa upp mig, men han ensam skulle med sina pengar
kunna fördärva mig genom att styra mig vart jag icke vill.
Nåväl, ensam då, Catilina, på det att du genom din integritet må triumfera
desto starkare mot all etablerad slentrian och inskränkthet,
blind naivitet, dekadent byråkrati och leda! (*ut*)

Akt II, Scen 1. *Framför den romerska senaten.*

Cornelius Du måste försvara dig, Catilina. Du måste gå till senaten och förklara dig.
Det är din enda chans att lyckas.
Catilina Jag vill icke möta Cicero.
Cornelius Och varför inte det?
Catilina Därför att jag är rädd att jag i så fall i vrede skulle slå ihjäl honom.
Cornelius Men vad har du då emot den tafatte grobianen? Du är honom överlägsen
såväl i börd som i skarpsinne. Ingen tar en sådan plebej på allvar
medan alla i senaten skulle lyssna till en aristokrat som du.
Catilina Han är för stor i orden.
Bara han öppnar munnen retar han mig till blindaste raseri.
Cornelius Du kan bara inte med honom, med andra ord. Du måste behärska dig.
Om du inte kan tåla honom så säg det bara till honom lugnt och sakligt,
och du skall finna att han blir den som kreverar.
Catilina Nåväl, för din skull, min vän, skall jag ge senaten en chans.
De skall alla få höra hur ärligt mitt uppsåt i själva verket är.
De skall alla få veta hur mycket som är förtal om mig
och hur lite sanning om mig de har hört.
De skall få inse vilken förslagen skurk den där baksluge Cicero är
och vilka fula tricks han kör med. Jag skall ge sanningen en chans
för Roms ädlingars skull.
Cornelius Så skall det låta. Jag är säker på att senaten skall förstå dig bättre
än vad den låge Cicero har gjort.
(*De gå upp mot senaten. Cicero kommer in med Curius.*)
Curius Jag har hört, ädle konsul, att Catilina ämnar sig till senaten idag.
Cicero I så fall vänder jag genast.
Curius Vore det så klokt? Skall Catilina få tala ensam och ni ej få tillfälle att försvara er?
Var är ert mod, ädle Cicero?
Cicero Du vet mycket väl, Curius, att jag aldrig var en modig man.
Får jag se Catilina i senaten skulle jag börja hacka tänder genast,
inte få något stammande ord över läpparna och kanske göra ner mig.
Curius Bättre det än att ni håller er undan.
Tala för en gångs skull frimodigt ur hjärtat, min konsul.
Ni vet ju vad denne Catilina går för. Ni känner ju till alla detaljerna
i det planerade lönnmordet på er, som bara jag lyckades avstyra.
Avslöja honom! Ni behöver inte förbereda er eller ha det skrivet på papper.
Var för en gångs skull modig, min bästa Cicero!

Cicero Och riskera att göra bort mig?

Curius Som konsul har ni första ordet i senaten. Avväpna Catilina innan han hunnit öppna käften. Ge honom ingen chans att förklara sig.

Vänd hela senaten emot honom genast. Det kan endast ni göra med er talargåva.

Cicero Jag riskerar ogärna ett allvarligt tumult i senaten som kan kosta mitt eget liv.

Curius Nog med undanflykter nu, konsul! In med er, och gör er plikt!

Cicero Som du vill, Curius, men skyll inte på mig sedan.

(De går upp och in i senaten. Allmänt sorl inleder förhandlingarna.)

Catilina (reser sig) Mina herrar, jag har några ord att säga.

Curius (reser sig) Sedan när har en icke folkvald senator fått tillåtelse att tala före konsuln?

Cornelius (reser sig) Har då konsuln någonting att säga?

Cicero (reser sig) Han har i högsta grad någonting att säga angående den man som före mig vågat begära ordet. Catilina, sitt ner. Sitt ner, även ni, Curius och Cornelius, ty ni lär ej orka stå under hela den tid som jag ämnar tala.

(Nämnda herrar sätter sig tveksamt. Cicero väntar inte på dem.)

Ärade senatorer, jag har kommit hit idag utan avsikt att hålla något tal, men när denne friborne man reste sig för ett anförande manade mig genast plikten att ta ordet från hans mun. Jag vet vad han tänker säga, och jag tänker säga det i hans ställe.

Vi känner alla Catilina och vet vad han går för. Självt har jag känt honom sedan barndomen. Vi vet alla hur ädel han är och vilka höga ideal han eftersträvar och lever efter. Egentligen är det ingenting vi inte vet om honom, så varför skulle jag då tala om honom? Därtill hade jag ej haft anledning om han ej själv först begärt ordet. Därmed visade han sig villig till att äntligen demaskera sig, vilket det är min plikt som konsul att följaktligen göra i hans ställe, då han icke äger någon talan.

Möjligen äger han någon talan i egenskap av svarande, ty som adelsman måste han ju känna sig kränkt av de anklagelser som riktats mot honom. Det är hans plikt som adelsman att undanbe sig alla beskyllningar såsom falska. Det är tradition hos oss att en åtalad medborgare får uppträda inför senaten för att söka rentvå sig och vinna senatorernas förtroende. Detta vill jag emellertid göra i Catilinas ställe. Jag är ju advokat till yrket, och dessutom råkar jag för detta år vara konsul. Kan således Catilina finna en man i Rom bättre lämpad till att uppträda till hans försvar?

Catilina (reser sig) Hör inte på honom!

Senatorer (om varandra) Sitt ner, Catilina!

Cicero (fortsätter sedan tystnad uppstått)

Sitt ner, Catilina. Vi vet alla vad du tänker säga. Du menar att du ej är värdig att ha mig såsom försvarsadvokat då du ju redan komprometterat dig så starkt. Du menar att du gjort så mycket som ej förtjänar att försvaras. Men vet du då ej, Catilina, att vårt rättssystem är sådant att ej det grövsta brott kan begås utan att dess förövare får försvara och förklara sig? Vet du ej att icke ens landsförräderi får passera förbi lagens näsa utan att det är lagens plikt att försöka sätta sig in i förövarens motiveringar och förstå dem? Vi förstår dina motiv alltför väl, och därför behöver vi ej ens diskutera dem. Vi vet att du mera nitiskt än någon annan romare ville Roms bästa, att du därför blev mera bittert besviken än någon annan romare över att just du ej blev vald till konsul, att du väl medveten om din absoluta överlägsenhet därför beslöt att för Roms bästa som en annan Sulla ta makten med våld och göra dig till diktator på livstid, och att du därför såg mig som det största hindret för din karriär, och att du därför, fortfarande för Roms bästa, beslöt att undanröja den aktuella konsul i Rom som råkar vara Cicero. Vi vet att du gjorde allt detta för Roms bästa. Det behöver du icke övertyga oss om. Och därav följer, att det även var för Roms bästa som du skickade ut upprorsledare över hela Italien med den uppgiften att ställa till med ett universellt inbördeskrig. Säg, var det inte för Roms bästa som du beslöt att göra allt för att för tid och evighet försöka begrava den romerska republiken levande?

Curius Vad ville du göra dig till, Catilina? En romersk konung?

Cornelius Tig i församlingen! Låt Catilina få tala!

Catilina (reser sig) Mina herrar, jag kom hit....

en senator Kasta ut den förrädaren!

en annan Han är åtalad för landsförräderi. Vad gör han då här om bevisen är påtagliga?

en tredje Han kom hit för att göra en kupp, och den har konsuln vänt mot honom själv.

Cornelius Låt för gudarnas skull Catilina få tala!

Catilina Mina herrar, jag kom ej hit för att försvara mig.

senator 1 Om du ej kan försvara dig, vad gör du då här?

senator 2 Ut med honom!

Caesar (reser sig) Mina herrar, låt oss lugna ner oss. Catilina har rätt att få tala. Och i de gudars namn, som Lucius Cornelius just åkallade, måste jag förhålla Catilina det angelägna i att han försvarar sig mot de anklagelser som hela Rom riktar emot honom. (*sätter sig*)

Cicero Catilina, du har åtalats av Lucius Paulus enligt Lex Plautia för förräderi mot den romerska senaten och folket. Bevisen för din skuld är alltför påtagliga, då hela Italiens folk har rest sig i uppror mot den demokratiska ordningen. Vi vill ej göra situationen värre. Kan du på något sätt återta vad du redan gjort dig skyldig till?

Catilina Herr konsul, ni ger mig ingen chans till att få förklara mig. Ni har redan gjort bort mig totalt inför denna ärbara församling, och ni vet mycket väl att ingenting av det jag gjort kan göras ogjort. Om ni inte redan från vår barndomstid konsekvent hade motarbetat mig i allt hade icke hela Italien varit klätt i upprorsdräkt nu. Att så är fallet är enbart min förtjänst, och det står jag för. Men jag lovar er alla, herrar senatorer, att ni har bragt det över er själva. Varför har missnöjet brett ut sig? Därför att ni har försummat regeringen, ni har låtit er mutas av Crassus och andra, ni har mutat det romerska folket med att skämma bort det med mat och överflöd, ni har bidragit till statens ständigt tilltagande förfall, slapphet och rutenhet med att bara tänka på era egna magar, och jag är ej den siste att resa mig emot denna feminina försoffning. Tvärtom, jag är blott den förste. Efter mig skall det komma andra som ständigt skall bli värre, tills den så kallade romerska demokratin vräks över ända av disciplin och moral, tills hela senaten förlorar all makt i världen till förmån för en som bättre skall sköta den, och tills Rom går under i sin egen och i sina ledares rutenhet. Och jag lovar er, att det ej skall dröja så länge, som det tagit Rom att nå hit, innan hela Roms rike är förtrampat av barbarer som visar sig dugligare än dess feta blekfisar till degenererade mumier till politiker!

Flera senatorer Ut med honom! Bort med honom! Han är galen!

Catilina Herr konsul, jag ber er iakttaga detta aktuella tecken på Roms ofrånkomliga förfall och undergång, som består i, att partriciern Catilina, som aldrig velat sin stat annat än väl, härmed fått sitt namn fläckat bortom möjlighet till återupprättelse genom en viss plebejs bakslughet och intriger vars utbölings- och uppkomlingsnamn är Marcus Tullius Cicero.

Cicero Detta är för mycket.

Flera senatorer Din landsförrädare! Du är hela folkets största fiende!

Catilina Mina herrar, om ni behagar omringa mig och störta mig i fördärvet och därmed göra er till mina fiender, så vet, att med mig och mitt hus kommer i så fall hela Rom att falla. Och intet av alla de fina hus som ni själva är ägare till kommer därmed att stå kvar på sina grunder.

Flera senatorer Kasta ut honom! Landsförvisa honom!

Catilina Det hat och den eld ni fattar mot mig skall genom mina efterträdare förtära er själva, era hem och hela ert korruperade Rom!

Cornelius (till Catilina) Fly, om livet är dig kärt, innan det är för sent!

Catilina (till senaten) Och kom sedan inte och säg att jag inte varnade er! (*flyr ut*)
(*Hela senaten är i uppror. Turbulensen har hela tiden tilltagit.*)

Senatorer Flå honom levande! Koka honom i olja! Vart tog han vägen? Vid gudarna, en värre skandal har jag aldrig varit med om! Måste vi i fortsättningen ha beväpnad vakt utanför senaten?

Caesar (avsides) Catilina har förvandlat hela senaten till ett dårhus.

Cato Mina herrar, mina herrar! Till ordningen, till ordningen! Skall en ensam man få skrämman slag på hela församlingen? Tag er samman, mina herrar!

Cicero (till Curius) Hela senaten är ifrån sig. Menar du fortfarande att jag gjorde rätt i att tala mot Catilina?

Curius Efter det här vet varken jag eller någon i denna församling mer vad som är rätt och vad som är fel. Jag vet bara att denna kris var ofrånkomlig.

Cicero Nej, vi hade sluppit den om jag icke blivit konsul.

Curius Vad menar ni med det?

Cicero Det får framtiden utvisa.

Scen 2. Cicero i skum belysning vid sitt skrivbord.

Cicero (avbryter skrivandet och börjar tänka efter)

Det gives en stund vid midnatt
då all mänsklig fåfänglighet stannar av,
då människan slutar att streta förgäves
och inser att allt blott är rasande jakt efter vind.

(reser sig och går omkring)

Då tvivlar hon på allt hon lever för
och stannar upp i sin ävlan att runka i motvind
och inser att hon är ett intet med allt vad hon går för
mot sitt hjärtas innersta tvivel.

Då vaknar hon upp i sin dröm
och besinnar att all hennes verklighet bara är sjuka omänniskors drömmar
och att endast drömmen är verklighet
som icke är denna världen.

Så naken är världen och människan
i sin fåfänglighets marknad
att ett stackars nyfött och olindat skrikande barn
är en osårbar oövervinnelig drake
mot människan i hennes mognaste strävan
mot den falska odödligheten, den vanvettiga perfektionen,
den nyckfulla omänskliga destruktiva och gudlösa makten
och den fala oemotståndliga bottenlöst svarta och dödliga äran.
Varför blev jag konsul? För att störta Roma Aeterna
i odödlig olycka? Det har jag gjort med att väcka till liv Catilina,
det politiska Roms sannings innersta väsen.
Han har ej gjort annat än sagt vad som sant är
och brukat Roms makt såsom alla de andra
men mer konsekvent än någon av alla de andra.
Den sanningen har blivit eller skall bli
helt fatal för min statsmanskarriär.
Ej kan någon mer uppriktigt uppträda i detta Rom
som en hederlig ärlig politiker
efter att sanningen om politiken i Rom

blivit uppenbar genom vår vän Catilina.
 Han skall bliva krossad och kan icke undvika det,
 och som han skall all sanning i Rom bliva krossad.
 Med honom skall hela Roms adel och ädelmod falla,
 och med honom i detta fall skall var hederlig man följa med
 för att aldrig mer kunna ge hedern en ställning i Rom.
 Han skall söka dra samtliga med i sitt tragiska fall,
 men han skall endast lyckas dra med sig de oskyldiga
 och där genom bereda en väg för de mest hänsynslösa och blinda,
 de som är mest galna av maktbegär,
 som Julius Caesar och Crassus.
 De helst skrupelfria och krassa skall ensamma fortsätta
 kämpa om erövringen av den romerska makten
 alltmedan var idealist och självuppoffrande altruist
 skall förgås i sin godhet, ty sådan är den nya maktens
 naturliga innersta väsen. Ock jag skall försvinna
 i och med att denne vår vän Catilina har vågat tillkännage sanningen,
 ty det antika och heliga, traditionella och ärbara Rom
 var allenast en dröm och en lögn
 som den nya politiska maktens förintande sanning
 har splittrat för evigt
 och hjärtlöst förvisat
 till nattliga drömmars utopiska önskevärld
 som alltid hör det förflutna till och aldrig nuet.
(sätter sig och fortsätter skriva.)

Scen 3. Senaten.

Sallustius Hur ställer sig konsuln till dessa de värsta revoltförsök i Roms historia?

Caesar Han jämrar sig, klagar på magplågor och går omkring mest och vrider ihjäl sina händer.

Hans största bekymmer är ej statsupplösningen utan att han känner sig nödd och tvungen till att ställa Roms främsta ädlaste rikaste män inför rätta. Långt hellre beskyddar han en individ om han även bär skuld än att han tar all makt i sin hand, blir en ledare och räddar staten, fastän just det senare vore det lättaste för honom.

Han vill ej släppa sitt tunga lass av demokratiska skrupler för att rädda staten.

Sallustius Här kommer han nu.

Caesar Se, god morgon, min vän! Har du magplågor än?

Cicero Julius Caesar, jag ber dig att undvika påminna mig om den saken.

Caesar Är de då så svåra?

Cicero De är lika svåra som de epileptiska anfall som drabbar dig när du minst önskar dem. När du blir konsul får du känna av det.

Caesar Det tvivlar jag på, ty jag skaffar mig ej Catiliner på halsen.

Cicero Det finns bara en Catilina, och han är ej min blott men samtliga romares plåga.

Caesar Du gör saken lätt för dig. Vet du då ej att din vän Catilina gjort hela det romerska folket till sina kopior och till Catiliner så goda som originalet?

Cicero Därmed fick han hjälp medelst pengar från Crassus och tillrop från dig.

Caesar Det skall Crassus få veta att du tror om honom.

Cicero Det vet hela världen om honom och det skall senaten få veta idag.

Caesar Har då Roms ypperligaste advokat säkra bevis?
Cicero Det finns alltför väl överensstämmande vittnen.
Caesar Få se hur senaten tar ställning till sådana vittnesmål. (*går in*)
Cicero Är du även på väg till senaten, Sallustius?
Sallustius Jag deltar ej i politiken men vill gärna veta vad som nu egentligen händer.
Cicero En vaksam, neutral och god observatör är mer värd än all världens politiker, ty de är hopplöst insyltade alla i världens intriger, allt medan den utanför stående observatören allena kan skönja dem. Själv är jag även som konsul helt komprometterad emedan jag måste ta ställning i ensidigheten, ty det är mitt jobb och min plikt. Hellre var jag som du att jag slapp vara part och i stället fick se allting klart. Stå du utanför, gode Sallustius, och iaktta noga all partiskhet så att du fattar och orkar ta avstånd ifrån den.
(Cicero går in i senaten. Cato kommer.)
Cato Sallustius? Välkommen! Just nu behövs det mer än någonsin romare med vett att hålla sig nyktra, ty hela det romerska riket är drucket av kaos.
Sallustius Vad händer egentligen?
Cato Sonen drar svärd mot sin fader, och fadern förnekar sin son och ser kallt på hans avrättning. Penningen stödjer blott förräderiet som blint av okunnighet vänder sig mot demokratiska ordningen i ett försök att förinta den kapitalistiska makten med den trista påföljd att okunnigheten, dess styrka och den demokratiska ordningen och folkets frihet går under alltmedan den blodiga penningen segrar igenom sitt förräderi. Catilina och alla hans ädlingar skall likvideras, i den bittra operationen går Cicero, demokratin och vårt folks republik ner i graven, och kvar står på scenen den allting behärskande penningen, Crassus och Caesar.
Sallustius Pompejus då?
Cato Den ädle fältherren klarar sig bäst om han ej kommer hem. Kommer han hem blir han genast konsul och mördas av Crassus och Caesar.
Sallustius Men Cicero sade mig just nu att Crassus har hemfallit åt att besolda det lösa folk som ingår i Catilinas parti.
Cato Det är säkert sant, men har Cicero säkra bevis? Och har han rätta styrkan att orka och våga bekämpa den väldige Crassus?
Sallustius Tyvärr äger Cicero en alltför ömtålig mage.
Cato Jag fruktar det också. Men dock finns det hopp om senaten beslutar att anklaga Crassus för förräderi.
Sallustius Något sådant skall dryftas idag i senaten.
Cato Det låter högst lovande. Låt oss gå in. (*de gå in*)
Cicero Curius, redogör för läget!
Curius Situationen är mörk. Hittills har staten inte lyckats förmå en enda av Catilinas parti att överge detsamma, medan de som följer honom dagligen blir fler. Allt löst folk tyr sig till honom, alla arbetslösa, bostadslösa, fattiga och alla ättlingar till offren för Sullas proskriptioner hyllar entusiastiskt Catilinas parti av missnöje med sin sociala situation, av avund mot de rika och förblindade av de blå dunster som Catilina slår i deras ögon. Utom i Gallien är det nu även uppror i Picenum, Bruttium och Apulien.
Cicero Dock har han misslyckats med att få allobrogerna över på sin sida, och dessa har genom Sanga avslöjat för staten alla sammansvärjningens planer. Vi har redan infångat Lentulus, Cethegus, Statilius, Gabinius och Caeparius just när de skulle bege sig till Apulien för att

uppvigla slavarna. Just nu förhör vi Volturcius som redan avslöjat Autronius, Vargunlejus och Servius Sulla som delaktiga i sammansvärjningen utom många andra. Den store Lentulus är överbevisad om sin skuld genom de tappra gallernas avslöjanden, därigenom måste han avsäga sig sitt ämbete, och detta håller just nu på att förkunnas för folket, som nu redan börjat förbanna sammansvärjningen lika mycket som de tidigare förbannade mig.

Många senatorer Bravo, Cicero!

Cicero Och här har vi nu Tarquinius, som vet allt om sammansvärjningen och som jag därför låtit hämta hit för att han skall få tala öppet. (*Tarquinius föres in.*) Tala, Tarquinius! Inför hela senaten står mitt löfte om amnesti för dig fast, om du blott säger hela sanningen.

Tarquinius Är det säkert att jag får amnesti?

Cicero Är det säkert, mina herrar?

Många senatorer Ja, det går vi med på.

Cicero Tala, Tarquinius!

Tarquinius Vad vill ni veta? Jag vet allt om de planerade mordbränderna i staden, om Catilinas militära program att marschera mot staden, om anslagen mot optimaterna och om vilka som först skulle avrättas. Jag vet allt. Fråga mig bara.

Curius Vem sände dig till Catilina för att mana honom att inte låta sig avskräckas av gripandet av Lentulus och Cethegus?

Tarquinius Marcus Licinius Crassus.

Många senatorer (reser sig, upprörda) Crassus!

Några Det är omöjligt!

Några andra Är då Crassus med i komplotten?

Andra Vi får inte dra in honom i det här.

Några Hur vågar han nämna Crassus i detta sammanhang?

Några andra Vi har ingenting att vinna på att få honom emot staten.

Andra Låt oss hellre blidka honom än utmana honom.

Somliga Men om han är skyldig till förräderi emot staten?

Allt fler Anklagelsen är falsk! Anklagelsen är falsk!

Cicero Mina herrar, till ordningen!

Några Saken måste tas upp till behandling i vanlig ordning.

Många Vi kräver omröstning! Vi kräver omröstning!

Caesar Mina herrar, mitt förslag är, att Tarquinius djärva anklagelse må betraktas som falsk, att han själv sätts i fängelse såsom falsk angivare och att han hålls där tills han avslöjar för oss vem som mutat honom till att anföra en sådan fräck lögn.

Många Bra! Bra!

Cicero Vill ingen komma med ett annat förslag?

Caesar Låt oss rösta om detta först. Är många tveksamma får vi fortsätta diskutera saken.

Cicero Curius, har du ingenting att säga?

Många Låt omröstningen ske! Låt omröstningen ske!

Sallustius (för sig) Varför är alla så ivriga?

Cato (för sig) Jag fruktar att här inte finns en enda senator som ej är förbunden till Crassus i affärer.

Många Omröstningen! Omröstningen!

Caesar Hur många röstar för mitt förslag?

98 procent (stiger upp) Jag! Jag! Jag!

Caesar Nå, vad säger konsuln?

Cato (för sig) Inte en enda vågar gå emot förslaget.

Cicero Det står alltför klart att senaten alltför enhälligt har beslutat att Tarquinius anklagelse ej må vidare beaktas. Jag får dock påminna senaten om att vi strax före omröstningen beviljade Tarquinius en fullständig amnesti. Därför har vi ej rätt att placera honom i fängelse.

Några senatorer Låt honom gå. Vi behöver Crassus bättre än honom.

Några andra Men låt honom aldrig visa sig här igen!

En senator Varför är Cicero mån om mannens frihet?

Står han själv bakom lögnen att Crassus skulle ha betalat Catilina?

Caesar Tala inte mer om saken nu. Vi glömmer Tarquinius.

Cato Gå, Tarquinius. Gå med din heder,
och låt senaten försöka glömma sin vanheder, om den kan.

Tarquinius Nu förstår jag varför Catilina gjorde uppror. (*går*)

Caesar Mina herrar, som militär är jag övertygad om att vi redan har ett fullkomligt överläge mot Catilinas lösa skaror. En viktig fråga måste därmed dryftas, och det är hur förrädarna mot staten skall behandlas.

Skall de straffas enligt lagen med döden?

Jag vill föreslå skonsamhet, storsinnet och försoning.

Går vi mjukt till väga kommer utan tvekan många att kapitulera av ren skamkänsla.

Många adelsmän följde Catilina, och följer vi lagen enligt bokstaven skall lika många ädla familjer förlora sina fäder och söner, arvingar och sista telningar som under Sullas tid. Vad har Rom att vinna på det?

Rom vill ha fred och ej längre krig, Rom vill ha renhet och ej mera blod, Rom är trött på gårdagens grymheter och eftersträvar en humanare värld, Rom kan ej bli stort genom våld utan endast genom ädelmod.

När vi möter enkelt folk som inte visste vad de gjorde,

så låt oss skicka hem dem och förlåta dem,

när vi krossat Catilinas trupper så låt oss icke ta fångar

utan överse med ädlingarnas förvirring, när Rom åter lugnar ner sig

så låt oss ej sabotera rehabiliteringen genom meningslösa vedergällningar.

Mina herrar, jag ber senaten och staten om nåd för Catilina så fort han är besegrad.

Många senatorer Bravo, Caesar.

Cato (reser sig) Skall då lagen begravas i snillrika maktsugna politikens vältaliga manipulationer?

Skall Roms och statens försvarare riskera livet och dö och dess fiender klara sig med en axelryckning? Skall vi mobilisera så mycket kraft

blott för att se den rinna ut i sanden och ge näring åt framtida konspiratörers godtycke?

Skall vi klara oss igenom en så väldig fara utan att begagna oss av tillfället och statuera exempel för framtiden? Skall demokratin överleva Catilina

blott för att duka under för framtida översittares penningar

och blå dunster som kan visa sig hemskare än Catilina?

Skall Roms republikanska realism någonsin offras för tyranners illusioner?

Nej, aldrig! Vårdsmännen måste bestraffas! Roms demokrati är för sårbar för att låta en fördärvare som Catilina klara sig undan med livet.

Caesar har talat för att visa sig stor, jag talar för Roms bästa,

som jag vågar anse att Caesar inte vet någonting om,

emedan han liksom Crassus blott tänker på sig själv, sin makt och sina pengar.

Senatorer! Vi har skonat Crassus emedan han ej har brukat något våld.

Skall vi därför även skona våldsmännen?

Curius Jag föreslår att de som tagit till våld må förgås genom våld till sista man.

98 procent Ja! Ja! Vi röstar alla för förslaget!

Sallustius (avsides) Så röstar de för att alla de okunniga stackare som följt Catilina skall dö för att de själva som följt Crassus skall klara sig. Även Catilina har följt Crassus, men på det att alla må glömma Crassus del i det hela må Catilina och alla hans följesmän dö.

Det är makten och penningen som bestämmer,
och maktens och penningens skyddshelgon heter Crassus Krassheten själv.

Caesar (till Cato) Du blir aldrig konsul.

Cato Det vet jag.

Caesar Du dör om du fortsätter som du idag har börjat.

Cato Om jag dör för den skull så dör du före mig. (*går*)

Curius (till Cicero) Du klarade dig ganska bra ändå
trots nederlaget mot Crassus pengars inflytande.

Cicero Det nederlaget var värre än om Catilina hade fått segra. (*går*)

Curius Jag önskar att Pompejus var här. Rom kommer att behöva honom nu. (*går*)

Scen 4. Hemma hos Cicero.

Cato God afton, Cicero.

Cicero Vad du ser bedrövlig ut. Vad har hänt?

Cato Själva månen är begravnen i mörker, och Catilina är död.

Cicero Är han död?

Cato Petrejus kom till mig i morse och berättade om statens fiendes sista strid.

Cicero Så dog han då ej för sin egen hand såsom det anstår en adelsman?

Cato Nej, gode Cicero. Han dog i striden var den var som hetast.

Cicero Jag fruktar det värsta. Berätta exakt vad Petrejus berättade.

Cato Sanningen om Catilinas slut är en så sorglig berättelse
att ingen statsanställd romare skall tåla höra den.

Rom och dess stat har nu än en gång fläckats av blodiga händer,
ty hur lömsk och grym Catilina än var dog han såsom en hederlig man.

Cicero Våra händer blev blodiga redan när Lentulus avrättades med Cethegus,
Gabinus, Caeparius och ädle Statilius. Kan vi, konsuln och hans senat,
bli mer komprometterade i våra egna hårt prövade ögon?

Cato Det kan de dess värre. När folkfienden Catilina begav sig från staden
så nekade han alla slavar att åtfölja honom. Han ansåg det under sin värdighet
att driva slavar och utnyttja dem emot Rom. Hade han accepterat dem
hade hans härskara blivit en maktfaktor som kunnat segra.

Cicero Han var alltid mot slaveri och tog själv aldrig tjänst utav slavar.

Cato Det sker alltför ofta att ädelmod missförstås och tas för högmod.

Men endast i samband med ädelmod är alltid så kallat högmod en nödvändig dygd. Men
med det vare det som det är. Catilina blev instängd bland bergen med sina kumpaner,

och där blev han tvingad till strid av Petrejus. Den striden blev fruktansvärt hård fastän
idealisterna var i klar minoritet. En och en blev de nedgjorda med mycken möda,

och alltid stred ledaren själv var bataljen var värst.

Varje man av de farliga frihetsförsvarena nedgjorde fyra av våra förrän deras krafter var slut.

Alla stupade de med sitt bröst mot sin fiende och med sår framifrån endast,

och icke en enda av entusiasterna lämnade sin Catilina, gav upp, bad om nåd,

flydde eller gick över. De stred alla till sista man,

och de nedgjorde alla de bästa av våra män i sista striden.

Så dog Catilina mer stolt i sin död än han gick genom livet,

fastän han i livet var stoltast av alla.

Cicero En ond saga har du berättat. I detta krig har hela Roms allra ädlaste ungdom gått under, och ansvaret, felet och skulden är min, ty jag är tyvärr konsul. Blott mina olyckliga händer är därmed befläckade och ingen annans, och jag står mitt kast: efter detta skall jag aldrig mer vara konsul.

Cato Du får icke överge staten.

Cicero Jag skall tjäna ut men ej någonsin mer återvända till makten när ämbetsperioden är slut. Makten tillhör den fåfänge Crassus, som ensam har segrat i detta förfärliga inbördeskrig, jämte Caesar, som därav fått vatten på sin kvarn, och endast Pompejus kan göra dem den makten stridig. Han lär vara stadd på väg hem nu.

Cato Han kommer i triumf och anar ej vilket inferno han anländer hem till.

Cicero De tre skall få kivas om makten så mycket de vill, och därvid skall de nog icke dra sig för att söka störta och röja varandra ur vägen.

Cato Du överger då republiken?

Cicero Jag trodde att jag tjänade republiken då jag grep till vapen emot Catilina och kallade Rom till försvar för sin demokrati, men jag tjänade därvid allenast den själv gode Crassus, den maktlystne Caesar och deras intressen. Jag gav mitt allt i mitt försvar för Roms säkerhet och finner Rom efter kampen mer ruttet än någonsin. Inbördeskriget emot Catilina och alla Roms fiender har endast skördat de ädlaste romarnas liv.

Aldrig vill jag riskera att låna mig mera till sådant.

Cato Du anklagas nu av den långsinte Crassus för att vara den som spritt ut det förtalet att han hjälpte fram Catilina och stödde hans uppror med pengar. Roms rikaste man har nu svurit att hämnas på dig.

Cicero Hälsa honom att jag aldrig mer blir politiker.

Cato Det tillfredsställer ej den som är hämndgirig. Han skall ej vila förrän han fått dig dömd till landsflykt.

Cicero Då får han sin vilja igenom, ty hela senaten är riktad av honom.

Cato Av honom och av Julius Caesar. Allenast Pompejus rår de icke på, som har hela armén i sin hand.

Cicero Hoppas ej på Pompejus. Han är alltför ädel.

Cato Han varar så länge han varar, dock.

Cicero Det blir ej länge, ty Caesar är otålig.

Cato Ädle Pompejus kan anlända nu när som helst.

Var du med dock och fira hans ankomst och hedra hans insatser.

Cicero Ja, ingen har gjort så mycket som han för det romerska samväldets kraftiga utbredning.

Akt III, Scen 1.

Pompejus triumf framför senaten i Rom.

Cato Hell, Pompejus!

Alla Hell, Pompejus!

Pompejus Hell, Roma Aeterna!

Alla Hell, Roma Aeterna!

Pompejus Så är jag då hemma igen efter närapå tio år utomlands!

Hell dig, välsignade hemland, och dig, mitt välsignade folk, mina älskade romare!

Vida omkring har Roms fejder med avundsmän utomlands bragt mig,

från Pontus och kung Mithridates till vilda och morska araberna,
från gamla Mesopotamien och parternas ilskna fanatiska rike
till erövringen av Jerusalem. Över all världen och kring på dess hav
ifrån kust till kust har mina vandringar gått,
men mitt hjärta har alltid här funnits i Rom.

Varje nyhet från Rom av det enklaste och mest banala slag har betytt mera för mig
Än var världskataklysm som förändrat all världen till oigenkännlighet bortom Italien.

Jag har ytterst noga följt med varje fas av de olyckor som här har drabbat var romare
genom den högmodige Catilinas försmädliga stämplingar
och vet mer väl hur försvagat det romerska styrelseskicket har blivit
igenom det gräsliga medborgarkriget än någon romare,
ty därigenom har mitt hjärta blött mera ymnigt än någons.

Man har ständigt bett mig att komma tillbaka och återinföra den romerska ordningens pålitlighet
genom min goda hand med armén och bett mig gripa makten på livstid
på det att man en gång för alla må slippa de inbördes grälen.

Jag är ju den heliga romerska starka armén, Roms förenade stolthet och ryggrad,
den klippa på vilken vårt Roms Capitolium är grundat för evigt,
har man försökt få mig att fatta och använt såsom argument
för att få mig att tillvälla mig högsta makten. Men jag säger eder och hela senaten,
jag ropar till dig, Julius Caesar och Cicero, Cato och Crassus och allt vad ni heter,
ni Roms högsta ledare: ingenting är mig mer heligt än Roms demokratiska konstitution!

Vi har folkvalda representanter som styr vårt imperium,
och därigenom har vårt imperium vuxit sig stort, och så skall det förbliva.

Jag varnar er, medborgare och senat: när en ensam man får all den romerska makten på livstid
så skall vårt Rom stanna i växten för evigt. Ty då kan det endast stagnera,
förfalla och övergå i en världsfrånvarande bakåtsträvande hierarki.
Detta varnar jag Rom för. Jag avstår således min makt,
och jag nedlägger härmed mitt högsta befäl för armén.

Folket Ädle Pompejus! Hurra! (*Pompejus går in i senaten.*)

Caesar (till Crassus) Han kommer hem blåögd, naiv som ett barn,
mera nyfödd såsom en politiker än varje spädbarn. Men tro mig:
det skall icke dröja så länge förrän han begriper att hela systemet är uttjänt,
föråldrat och handlingsförlamat av grå slentrian. Vi skall hålla oss båda på avstånd
från honom och låta den stackaren möta de ofrånkomliga besvikelserna.

Han skall få bli helt överkörd av alla avundsmän och grå dimmiga hjärnor,
som sitter vid makten och inte vet något därom, helt i fred,
och när han har fått nog skall vi handla.

Crassus Din dotter är vacker. Han skall icke kunna en dag motstå henne,
och särskilt ej efter de krig som han utkämpat.

Caesar Hon är vårt trumfkort och läckraste bete.

Men vi skall ej utbjuda henne åt honom förrän rätta timmen är slagen
och han helt har tröttnat på den horan Roms tröga nycker och tröttsamma slapphet.

(*De går in i senaten.*)

Scen 2. Middag hos Crassus.

Crassus Nå, min värde Pompejus, vad anser du om senaten?

Pompejus En samling försoffade rötägg, som ej tänker längre än näsorna räcker.

Crassus Det är precis min och vår vän Caesars uppfattning.

Pompejus Vart vill ni komma?

Crassus Min vän, ta det lugnt. Våra gäster har alla gått hem. Endast vi tre är kvar och kan prata så ostört som om vi var borta på månen. Vi erbjuder dig kompanjonskap.

Pompejus I vad?

Crassus Vi behöver dig, Magnus Pompejus. Armén och marinen behöver dig. Rom klarar sig icke utan dig. Du är precis lika omistlig och oundgänglig för Rom som jag själv är med mina finanser och som även Caesar är med sitt förnuft. Vi behöver dig, Caesar och jag, för att rätt kunna styra vårt Rom.

Pompejus Du och Caesar vill alltså helt utmanövrera senaten?

Crassus Nej, bara behärska den, och det kan vi icke göra förutan din hjälp. Jag kan ej köpa samtliga gubbar i curian, och Caesar kan aldrig få alla med sig i sin sunda progressivitet. Du behärskar trots allt både medelhavsflottan och hela armén.

Pompejus Vad vill ni åstadkomma?

Crassus Vi vill genomdriva nödvändiga organiseringsreformer.

Pompejus Som vad?

Caesar Såsom fastställandet av administrationer och definitiva arméförband i de av dig införlivade områdena bortom Euftrat.

Pompejus Men det är vad jag eftersträvat och ständigt pläderat för alltsedan jag återkom hit och som den hopplösa senaten beständigt har bjudit mig motstånd i!

Caesar Det vill vi ändra på.

Crassus Käre Pompejus, jag vet hur du känner det och hur din bitterhet plågar dig. Du har behandlats förkastligt och skändligen illa av inkompetenta senaten. De har ej ens tackat för allt vad du gjort för ditt hemland.

Du nedlade ädelt ditt överbefäl vid din hemkomst för att icke störa författningen, och det fick du bara fan för. Du har sannerligen rätt att känna dig hatisk och indignerad.

Caesar De tål ej, förstår du, en riktig personlighet. Nackdelen med varje demokrati är att den som är bättre än andra blir flertalet partiskt allergiska mot då de känner sig mindre än han. Han blir överkörd och nonchalerad i egenskap av att han är dominerande. De medelmåttorna föredrar skrotandet av en begåvning i stället för att ta hans snille på allvar. Om han då är en riktig människa tar han ut hämnd och med rätta. Det är vad vår vän Catilina försökte. Med din hjälp kan vi utan svårighet manipulera bort hela senaten och effektivt utmanövrera allt motstånd för att äntligen få något gjort.

Pompejus Jag är ej säker på att det så lätt kan lyckas. Vi har trots allt Cato ibland oss, och ingen kan tysta ner Cicero. Ingen kan köpa dem heller.

Caesar Den ettrige Cato kan skickas till Cypern på obestämd tid. Där kan han få så mycket att göra att han glömmer Rom.

Crassus Och den gnällige Cicero skickar vi bort på semester. Han kan nog behöva se till sina magsår. En landsflykt är endast till uppbyggelse för en sann filosof.

Pompejus Men han kommer i så fall tillbaka och kanske i sällskap med Cato.

Caesar Den dagen, den sorgen.

Crassus Det kan taga år, och till dess skall vi ha åstadkommit rätt mycket.

Pompejus Min själ, jag kan icke förneka att jag nästan blir intresserad och allvarligt redan riskerar att låta mig bli övertygad. Och hur skall ni få mig på kroken? Vad köper ni mig för?

Caesar Pompejus, som min bästa vän giver jag åt dig min dotter Julia.

Crassus Den vackraste ungmön i Rom.

Caesar Det har sagts att du gärna ser åt henne. Jag har ej rätt att förvägra dig henne, om du blott älskar henne.

Pompejus (reser sig, avsides) Detta är oemotståndligt. Jag kan ej förneka, att jag är förlorad i den ljuva flickan. O Rom! Du har dränkt mig, skämt bort mig och gjort mig förblindad i ditt ljuva överflöd, dina välsignade bländande nöjen och din prakt och skönhet! Jag kan icke längre se vad som är rätt. Och jag vill endast tjäna dig. Hur kan jag då tacka nej till de här båda skurkarna, Roms mest förslagna politiker?

Caesar (till Crassus) Frukten är mogen och faller strax i våra händer.

Pompejus Jag ber, mina herrar, om någon betänketid.

Caesar Säg blott om du önskar gifta dig med flickan Julia, min dotter, Roms skönaste dam, eller om du vill avstå. Du får henne i alla fall även om du ej ingår i triumviratet, ty jag vet att hon älskar dig.

Pompejus Sluge Caesar, du vet att jag icke kan motstå din flicka.

Caesar Då är saken klar. Hon är din.

Crassus Och vad tror du om våra politiska planer? Är de ej förnuftiga? Se det som en regelmässig affärstransaktion.

Pompejus Crassus, jag kan ej motstå det ljuva prospektet att få genomdriva Roms bästa om ock det blir i samarbete med er.

Caesar Det behagar oss.

Crassus Så ska det låta. Affären är överenskommen. Då återstår endast att realisera den.

Caesar Vi kommer nog att få mycket att göra de närmaste åren.

Pompejus Men det skall bli händelserika fruktbarande och framför allt progressiva år!

Caesar Jag kanske äntligen skall få slå runt i det lockande Gallien och vinna det åt gamla Rom för beständigt.

Crassus Det kommer att ta dig minst sex år.

Caesar Det skrämmer mig icke. Ej heller vårt Rom byggdes upp på en dag.

Pompejus Mina herrar, jag tror att det skall kunna lyckas.
Vi kanske kan få det att bara gå bra.
Vi är alla tre öppna, idérika, fulla av initiativ och av ljusaste handlingskraft, och vi är alla tre styrda av sunda förnuftet.
Jag vågar att misstänka att Rom skall få ganska mycket att tacka oss för.

Crassus Gode Magnus Pompejus, det skålar vi för. Det behövs ingen demokrati mer när Crassus, Pompejus och Caesar regerar.

Caesar Har du icke druckit en aning väl mycket, min gode vän Marcus?

Crassus Vad fan tror du annars att vi sitter här för? Har jag bjudit hit alla mina lakejer för att vi blott skulle ha tråkigt och spotta i glaset?
Nej, bättre än så kan du, Caesar. Var inte så fisförnäm nu, utan drick som en karl med Pompejus och mig. För fan, vi har ju något att fira!

Pompejus Senatens och Catos och Ciceros åsidosättande för våra egna intressen.

Crassus Just det ja! Det dricker vi för, och det skall hela världen minsann få anledning att dricka för innan det här seklet fullbordats. Drick, mina vänner!

Pompejus Jag dricker, min vän Gaius Julius, för din dotter Julia och det att du snart blir min svärfar.

Caesar Jag dricker för det att jag snart får en svärson i den bästa medborgaren i vårt Rom, och därmed, Marcus Crassus, ber jag att få tacka för en mycket minnesvärd middag.

Crassus Det skålar vi för! (*De dricker.*)

Scen 3. Dämpad belysning.

- Cato* Var hälsad, min Cicero.
- Cicero* Du låter ej överraskad. Hur visste du jag var på väg hit?
- Cato* Jag visste det icke. Men ändå, fastän det har legat ett hav mellan oss, är jag ej överraskad av att du är här.
- Cicero* Varför det?
- Cato* Vi är båda fördrivna från Rom. Fastän du var i Grekland och jag kom till Cypren har vi varit såsom förenade just i vår landsflykt.
- Cicero* Så har även jag känt det fastän vi icke har setts på ett år.
- Cato* Är din landsflykt så vidrigt bedrövlig som min?
- Cicero* Kanske värre, ty du är i alla fall kung här på ön och ej ratad av Rom utan än i dess tjänst, medan jag sannerligen är utstött.
- Cato* Men ej utan anledning. Du tog dock livet av Lentulus, ädle Cethegus och andra ofelbara adelsmän. Caesar begärde blott av dig att du skulle svara för avrättningarna.
- Cicero* Du vet mycket väl att jag själv blivit ett huvud kortare om jag förblivit en dag till i Rom.
- Cato* Det är icke så säkert. Nu menar regerande herrarna Caesar, Pompejus och Crassus att du varit feg och att du nesligt flytt i panik, och den åsikten sprider de allmänt i Rom.
- Cicero* De tyrannerna! Falska förrädare!
- Cato* Nej, de är bara så kallade realpolitiker medan den alltför renhårige Cicero är alltför subjektiv för att begagna sig av fula knep.
- Cicero* Jag är medveten om min fatala och känsliga sårbarhet.
- Cato* Den är din heder. Slå vakt om den. Offra den aldrig för vettet, för folkviljan eller för opportunisten. Din känslighet, Cicero, är Roms förnämaste tillgång och mest ovärderliga ledstjärna. Det var ej utan berättigad anledning som du fick titeln 'Roms Landsfader' som ingen fått före dig.
- Cicero* Det var du som förlänade mig den.
- Cato* Med rätta. Bakom mig stod hela senaten. Den är ännu din. Aldrig hade den godkänt det om Caesar utkrävt din landsflykt. Den tillhör oss båda så länge den romerska demokratin ännu lever.
- Cicero* Pompejus och Caesar och Crassus har mördat den.
- Cato* Nej, de har bara för tillfället skrämt den på flykten. Men du skall en dag återkallas och jag likaså. Därmed skall åter demokratin vara herre i Rom och de tre girigbukarna ej mer ha något att säga därom. Aldrig har Roms senat varit så trogen oss som den är i vår landsflykt.
- Cicero* Du vågar trots allt hysa gott hopp om framtiden?
- Cato* Och varför inte?
- Cicero* Pompejus är hänsynslös, Caesar är farlig, och Crassus behärskar Roms ekonomi.
- Cato* Alla tre är de dödliga. Om icke Caesar försonat de två andra kålsuparna med varandra så hade vi aldrig fördrivits från Rom. Du skall se, att det ej dröjer länge förrän det på nytt blåser upp avundsjuka emellan två av dem.
- Cicero* Jag hört att Pompejus skall resa till Spanien och Caesar till Gallien och Crassus till Syrien för att trygga gränserna.
- Cato* Om det är sant är vi två snart tillbaka i Rom. I det frostiga Gallien kan Caesar bara gå ner sig i träsket. Han kan aldrig rå på germanerna. Där får han evighetsarbete som han ej slipper förrän han är död.

Och i Spanien kan bara Pompejus bli fet och slapp och glömma bort all sin vitalitet.
Och vår vän Marcus Crassus är redan rätt gammal.

Jag tror ej han tål Syriens öknar så länge.

Cicero Han är bara glad åt att få skörda ära i lättvunna strider med parterna.

Cato Han är för gammal för sådant. Nej, tro mig, om Crassus ankommer till Syrien så stannar han där.

Cicero Och om Crassus blir borta blir leken ej glad
mellan store Pompejus och farlige Caesar.

Cato Där sade du något. Så länge det stadiga triumviratet består skall Rom njuta av fred,
men om någon av de tre bärkraftiga länkarna brister
skall de två som återstår strax ta i tu med en dragkamp om makten på liv och död
som någon måste dra kortaste strået i.

Scen 4. Vid Julias dödsbädd.

Caesar Fatta dig, gode Pompejus. Det var icke ditt fel.

Pompejus Jag älskade henne. Det gjorde jag verkligen, Caesar.

Caesar Det vet jag. Det vet hela världen.

Ni var ett berömt par som aldrig sågs utom tillsammans.

Pompejus Och jag tror att hon även älskade mig.

Caesar Ja, det gjorde hon, fastän hon var såpass ung.

Pompejus Tror du att jag på något sätt kan hållas ansvarig för hennes död?

Caesar Gode frände, min svärson och broder, stöt samtliga sådana tankar ifrån dig.
Hon hade fött barn åt dig förut. Att hon skulle dö av ett missfall långt senare
kunde ej ens någon läkare ana. Förtvivla ej, min gode frände.
Min tröst för min dotters död är att den olyckan än mer förenar mig med dig
i varmt kompanjonskap på livstid.

Pompejus Det lättar mig att du ej hyser den ringaste anklagelse emot mig för din dotters död.
Jag var direkt dock ansvarig för hennes tidigare missfall.

Caesar Nej, det var den romerska pöbelns fel som ville mörda dig

och endast åstadkom sådan panik hos vår Julia att det enda offret blev dödfödda barnet.

Pompejus (gråter) Förlåt mig, min älskade frände och svärfar. Förlåt att jag gråter.

Caesar Seså, var en man nu. Du är ju dock äldre än jag.

Man kan tro att du gråter av ovana
och att du icke gjort annat i sällskap med Julia i alla de år
som du endast tillbringade vid hennes sköte.

Pompejus Jag älskade henne.

Det ensamt skall uppväga alla brott som jag har gjort mot senaten och Rom.

Caesar Du får ej glömma vad aldrig romerska folket skall glömma:

de år som du tillbragte med att beseгра Roms samtliga fiender österut.

Pompejus Några blev kvar dock åt Crassus.

Caesar Han måste få vara en hjälte han också. Det blev han nog blott stolt och tacksam för.
Ingen kan uträtta allt.

Pompejus Likväl tycker jag ej om att han vid sin ålder
skall utsättas för öknens faror vid persiska gränsen.

Caesar Jag hör någon komma. (*En tjänare inkommer.*)

Vad vill du, min tjänare?

Tjänaren Två herrar ber att få meddela brådskande nyheter.

Caesar Och vad är det för två herrar?
Tjänaren De är senatorer.
Caesar Och vilka, din usling! Det finns flera hundra!
Tjänare Det är, tror jag, Cato och Cicero.
Caesar Då är det dåliga nyheter. Låt endast Cato få tillträde.
 Om det behövs får den olyckan Cicero därefter ge kompletterande upplysningar.
 Släpp in Cato och låt dumme Cicero vänta. (*Tjänaren går.*)
Pompejus Vad har du mot Cicero?
Caesar Jag kan ej tåla hans uppsyn. Allt vad han gör är blott intriger
 för att komma triumviratet på fall.
Pompejus Det vet du att han ej kan lyckas med någonsin.
Caesar Ja. Därför blott får han leva.
 Men så länge han lever skall vi ha hela senaten emot oss.
Pompejus Och mer så ju mer vi förföljer och ofredar Cato och Cicero.
Caesar En dag är Cicero borta. En dag skall han våga gå ett steg för långt,
 och då kan ej senaten ens rädda den torrisen mer.
Pompejus Ingen kan rubba Cicero eller senaten så länge herr Cato fungerar.
Caesar Du sa det. Här kommer han nu.
Cato Ädle herrar, jag ber att med uppriktighet få beklaga er sorg.
Pompejus Tack. Ju fler som vill dela den med oss, dess lättare blir dess otröstlighet för oss.
Caesar Vad har du för nyheter?
Cato Herrar konsul, dess värre så måste jag härmed fördubbla er sorg,
 som dock hela Rom delar och gråter för, då den är universell.
Caesar Har då kelterna, gallerna eller ett annat barbarfolk
 förintat en viktig provins och kränkt gränserna?
Cato Nej, ty det vore en olycka ej bortom reparation.
 Nej, den olycka som jag är tvungen att meddela kan aldrig helas.
Pompejus Vad är det då?
Cato Crassus är död.
Caesar Vad är det som du säger?
Pompejus Din skurk, lät vi dig slippa hem ifrån Cypern blott för att få höra slikt olycksbud
 från dig, som du själv allenast kan glädjas åt?
Cato Ädle Pompejus, din sorg har förgjort ditt förnuft.
 Aldrig någonsin har någon Cato förmått vara glad åt en romersk medborgares död.
 Ej ens Cinna och Sulla förtjänade en enda människas glädje vid deras befriande slut,
 ty de voro dock dugliga romare, och Crassus var mera så än de flesta av alla de bästa.
Caesar Hur kunde han dö då?
Cato Han stupade tappert i kriget i syriska öknen.
 Ja, man kan säga att han stupade på sin post.
Caesar Och vem var då så feg att han kunde med att överleva en sådan mans död
 för att kunna berätta den nyheten?
Cato Ingen var feg, men hans fiender skickade hövdingens huvud till grekerna,
 som i sin okunnighet ej begrep vems det var. Det var med största nöd
 som man lyckades undvika att Crassus halshuggna huvud blev använt offentligt
 i en föreställning av spelet "Backanterna" av vår tragöd Euripides.
Pompejus Ja, grekerna har aldrig skytt några medel
 för att kränka ens den högst uppsatta romare.
Cato Gudarna vet att de ej saknar skäl
 så som Sulla gick fram och förstörde det mesta av det som var Hellas.

Pompejus Vi talar nu om politik och ej om dekadens och så kallad kultur.
Cato Jag ber att få dra mig tillbaka då jag har tillkännagjort nyheten.
Caesar Dra dig tillbaka med Cicero, och far med honom tillbaka till Grekland helst, där ni hör hemma.
Cato Glöm icke att vi fick Roms frihet och demokrati ifrån Grekland.
Pompejus Iväg med dig, slyngel! (*kastar en kruka efter honom. Cato försvinner.*)
Caesar Så Crassus är borta. Vad sade jag? De demokratiska dårarna kommer blott med sämsta tänkbara nyheter.
Pompejus Han var Roms ekonomi. Nu kan den endast brista.
Caesar Ej om vi tar över den och väl förvaltar den.
Pompejus När Rom får veta att Crassus är död upphör halva Roms livegenskap.
Caesar Ej om vi smider de mäktiga fjättrarna fastare om folkets lemmar.
Pompejus Vill du göra anspråk på att överta hela Crassus makt med öppet våld?
Caesar Vem har talat om makt? Vad jag talar om är politik.
Pompejus Du är slug, Caesar. Vad vill du göra?
Caesar Behålla vår makt.
Pompejus Vem skall överta hans makt i öster?
Caesar Den måste vi dela.
Pompejus Men skall Caesar eller Pompejus begiva sig dit för att fortsätta kampen i Syrien?
Caesar Jag lämnar dig icke ensam i Rom, och du lämnar nog ej heller mig gärna ensam i Rom.
Pompejus Crassus härförare kan få klara sig ensam i öster så länge.
Caesar Hur länge?
Pompejus Så länge de klarar sig. Du har ju kriget i Gallien att fortsätta.
 Du kan ej lämna det ännu.
Caesar Och vad tänker du göra?
Pompejus Stanna i Rom.
Caesar Och hur länge?
Pompejus Tills Spanien och Africa kallar mig bort härifrån. Mitt är ansvaret blott över dem.
Caesar Och du har ju dessutom en maka att sörja i Rom.
Pompejus Ja, det har jag.
Caesar Nåväl, stanna i Rom då och sörj ditt kadaver och ruttna med det i din sorg. Själva har jag mera friska och mer progressiva affärer i Gallien att sköta.
Pompejus Du fortsätter kriget i Gallien?
Caesar Ja, tills provinsen är pacificerad. Jag finner det ej mödan värt att här nedgräva sig i sorg över en dotter då man lätt kan skaffa sig nya. Du får sörja ensam, Pompejus.
Pompejus Ja, ty jag lär knappast få någon mer maka av dig, Julius Caesar.
Caesar Det vore väl konstigt om du skulle få någon mer då du redan förvaltat den första så dåligt.
Pompejus Jag älskade henne!
Caesar Ja, fortsatt med det då, Pompejus, och älska ditt Rom här så länge du kan. Själva skall jag skaffa mig en ny dotter som jag aldrig skall ge åt dig. Och den dottern är Gallien.
Pompejus Den dottern skall bli din undergång.
Caesar Det får vi se. Det var synd att trepoden Rom snöpligt förlorade ett ben av triumviratet. Nu måste en av oss snabbt utgöra två innan hela trepoden har fallit. Jag åtar mig saken så länge.

Pompejus Nej, Rom som var tre är nu två.
 Vi två kan ännu hålla Roms kärra i rullning.
 Den skall blott behöva två hjul.

Caesar Men den går inte framåt om ej någon skuffar den framåt.
 Och vem av oss två är den bäste därtill?

Pompejus Du vet ej vad du säger. Vill du så split mellan oss här över din dotters dödsbädd?

Caesar Hon lever ej längre och hör ej vad vi diskuterar.
 Så likgiltig som hon är nu för oss bör även vi vara för hennes öde.
 Ty såsom politiker har vi ej råd att förlora
 vår fattning i feminin avgrund av melankoli, sorg och blödighet.
 Sörj om du vill min olyckliga dotter. Själv går jag till mina affärer. (*går*)

Pompejus (vänder sig till Julias lik) Min älskade hustru, med dig dog Roms mänsklighet,
 och jag är ensam om att bittert sörja däröver. Jag är hellre mänsklig och sörjer däröver
 än att jag blir delaktig i den Roms nya omänsklighet som kan få namnet av Caesar.

Akt IV Scen 1. Senaten.

Cato Välkommen åter, Cicero.

Cicero Jag tackar. Hur står det till här då?

Cato Dess värre är det kritiskt. Pompejus och Caesar hotar ta till vapen mot varandra.

Cicero Ja, jag hörde det. Kan ingenting försona dem?

Cato Vi har försökt allt utom en sak.

Cicero Vad då?

Cato Din bemedling.

Antonius Välkommen, Cicero, tillbaka till Rom.

Cicero Jag tackar dig, men vem är du?

Cato Det är Antonius, en uppkomling av Caesars parti.

Antonius Ditt ställningstagande för Pompejus kan stå dig dyrt, Cato.

Cato Jag är ledsen, Antonius, men någon måste föra Pompejus talan här i senaten.
 Annars bleve bara Caesars propaganda hörd.

Antonius Den här senaten kryper för Pompejus
 så länge han befinner sig med sin armé utanför portarna.

Cato Dock har endast Caesar hotat med att ta till vapen mot Rom.

Antonius Är det så konstigt, så som man har förolämpat Caesar?

Cato Och hur har Caesar förolämpats annat än i sin fåfänga?

Cicero Mina herrar, mina herrar, låt oss inte bråka innan senaten kommit i gång
 med sina förhandlingar. Spar era argument till debatten, så att alla får höra dem.

Antonius Senaten är samlad. Vad väntar den på? Cato och Cicero är här,
 Pompejus främsta hejdukar. Vad mer behöver den mobilisera mot Caesar?

Cicero Tala inte nedsättande om senaten, Antonius. Du vet mycket väl att jag är neutral.

Antonius Om du är det, så bevisa det.

Cicero Bara för att Caesar föraktar mig behöver inte du göra det också.
 Ändå har jag anledning till större bitterhet mot Pompejus än mot Caesar.
 När jag dömdes förlustig egendom och ära var Pompejus den förste jag vände mig till
 för att söka hjälp. Han var den ende som kunnat hjälpa mig,
 och han stod i tacksamhetsskuld till mig. Ändå vägrade han att träffa mig,
 och han lade inte två fingrar i kors för att hindra min vanära.

Antonius Så handlade aldrig Caesar mot dig. Desto större anledning att svika Pompejus och tjäna Caesar.

Cicero Du glömmer, Antonius, att Caesar var den som tog initiativet till min landsflykt. Jag har aldrig förstått varför han hatar mig.

Antonius Han hatar dig icke. Han endast föraktar din feighet och fåfänga.

Cicero Fåfång? Feg? Jag?
Jag, som var den ende som lyckades knäcka Catilinas sammansvärjning!
Jag, som var den ende som vågade fatta beslutet att avrätta Roms brottsliga adelsmän!

Cato Jag, som var den ende som vågade rädda Roms demokrati!
Och som flydde i skräck när du hörde att Caesar ville få dig förhörd angående avrättningarna i senaten.

Antonius Jojo, Ciceros fåfänga och feighet, det vet ju alla att bara är lösa rykten.

Cato Du hade kunnat rädda Roms demokrati, Cicero, men i stället för att göra det flydde du. Endast du hade kunnat hindra Crassus, Pompejus och Caesars triumvirat från att äga rum.

Cicero Är vi där nu igen?

Antonius Och endast du kan nu försona Pompejus och Caesar. Tänker du göra det?

Cicero Jag vill gärna försöka.

Antonius Gott. Cato, församlingen är samlad. Du får börja tala.

Senatorer Tala till oss, Cato.

En senator Vad säger Pompejus?

Cato Herrar senatorer, den store Pompejus låter hälsa, att han kräver att Caesar avsäger sig befälet över sina arméer. Om Caesar ej vill göra detta, fastän han kuvat hela Gallien och åstadkommit fred, så måste Pompejus och staten betrakta Julius Caesar som en fiende till staten.

Antonius Sedan när bestämmer Pompejus över Caesar?
Har de icke lika makt i den romerska staten?

Cato Pompejus är ensam konsul.

Antonius Du gjorde honom till det. Därför är den värsta fienden till staten i själva verket Cato, emedan han har gjort Pompejus till ensam suverän i Rom fastän det strider mot lagen. Caesar avsäger sig inte sitt överbefäl förrän han återfått lika rättigheter med Pompejus.

Cato Jag kräver omröstning. Antingen måste Pompejus avsäga sig befälet över Roms arméer eller måste Caesar göra det. Hur många kräver att Pompejus gör det?
(27 senatorer reser sig.)
Det var inte många. Och hur många kräver att Caesar gör det?
(En majoritet reser sig.)
Det är uppenbart att en majoritet kräver att Caesar nedlägger sitt befäl.

Antonius (träder fram) Jag har ett kompromissförslag. Jag kräver att båda generalerna nedlägger sitt överbefäl. Hur många röstar för detta?
(Alla reser sig.)
Var är din majoritet nu, Cato?

Cato Herrar senatorer, ni vet icke vad ni röstar för. Caesar nedlägger aldrig sitt befäl även om Pompejus gör det. Ni känner icke Caesars maktlystnad. Han ensam är i stånd till att med våld taga makten i Rom. Det har hans egna krigare försäkrat. Något sådant skulle aldrig Pompejus kunna göra.

Antonius Mina herrar, ni vet alla hur massivt beväpnad Pompejus står utanför Roms portar i detta nu. Skulle han inte använda våld? Endast Pompejus skulle kunna drivas till att använda våld av ren feighet. Hörde vi inte själva hur han skröt över att han aldrig skulle mobilisera en enda soldat även om Caesar mobiliserade hela Illyrien? Hörde vi inte hur självsäkert Pompejus offentligt yttrade att Caesars storhet var ingenting om inte han, Pompejus, ensam förlänat honom

den och att han med blott ett skrivet ord lika lätt skulle kunna tillintetgöra den som han generöst förlänade Caesar den? Vi har tusen gånger hört prov på Pompejus storsinnet när han om och om igen försäkrat att han skulle nedlägga sitt befäl, aldrig låta sig bli ensam konsul och allra minst någonsin mobilisera en enda soldat mot någon romare. Men så kom nyheterna om Caesars segrar i Gallien. Ensam utan någon hjälp från Pompejus lyckades Caesar i outtröttlig envishet under många svåra års tid pacificera hela Gallien och till och med öppna vägarna till Britannien. När Pompejus fick höra detta bleknade han. Aldrig hade han räknat med att Caesar skulle lyckas besegra hela Gallien. Och då blev Pompejus rädd. Då började han mobilisera. Då lät han sig bli ensam konsul genom Catos intriger. Och därför står han nu massivt beväpnad utanför Rom och hoppas att Roms senat och folk av ren skräck skall besluta att ta ifrån Caesar alla hans rättigheter såsom överbefälhavare. Vilket tack till Caesar för många års hårt arbete från Roms sida!

Men romarna räds icke någon vapenslamrande feighet ens om den uppträder i Pompejus gestalt. Roms senat vore icke Roms senat om den icke beslutsamt här och nu i laga ordning förordnat att både Pompejus och Caesar skulle lägga ned sina befäl. Saken är redan avgjord. Vi har bara att skicka Pompejus ordet.

Cato Om Pompejus får det beskedet blir ett inbördeskrig oundvikligt.

Antonius Ingen anstränger sig hårdare än du för att åstadkomma detta inbördeskrig.

Det inbördeskrig du varnar för var ett faktum

redan när du gjorde Pompejus till ensam konsul.

Endast för den sakens skull står Caesar rustad till kamp mot Pompejus.

Cato Pompejus är den ende som kan hindra Caesar från att med våld gripa makten i Rom.

Endast Pompejus mäktar bjuda diktatorn motstånd.

Att Pompejus blev gjord till ensam konsul var Roms senats och folks yttersta försvarsåtgärd mot Caesars alltför övermodiga maktanspråk.

Antonius (lägre) Vad har du emot Caesar?

Cato Caesar är maktfullkomlig! Han ämnar göra sig till konung över Rom

och vräka all republik och demokrati över ända för evigt! Han vill omstörta samhället!

Och om han ej kan göra det med fredliga medel ämnar han försöka göra det med svärd.

Antonius (hans röst stiger så småningom) Ädle Cato, vi samtliga senatorer har nu i flera år förbryllats av din partiskhet för Pompejus. Vi har alla hållit dig för den oförvitligaste mannen i Rom, den mest omutlige, hederlige, rättsmedvetne och opartiske av oss alla. Du har alltid åtnjutit universell respekt som politiker, tills du tog ensidigt parti för Pompejus mot Caesar. Endast ditt ställningstagande i partibildningen gjorde fiendskapen mellan Pompejus och Caesar oundviklig genom att du fick Pompejus ensam vald som konsul. Caesar kräver blott sina egna rättigheter som Pompejus blott av räddhåga för hans storhet vill hålla tillbaka. Vad säger ni, herrar senatorer? Skall vi verkligen fortsätta lyssna till denne Cato och hans partiskhet? Skall vi verkligen låtsas kunna ta honom på allvar när vi ändå alla vet att enda anledningen till Catos hatiskhet mot Caesar är att Caesar en gång kränkte Catos syster?

(allmänt sorl och här och där artigt dämpade skratt)

(När Antonius märker att han väckt mer munterhet än agg fortsätter han:)

Vi måste förstå Catos sårade känslor på grund av sin systers vanära

vare sig det var hon själv som lockade Caesar eller ej.

Cato (mycket röd men behärskad) Mina herrar, jag har i många år varnat för Caesars maktbegär, och jag tänker aldrig sluta därmed. För en man som Caesar är alla medel tillåtna, och därför måste jag hävda att även alla medel måste vara tillåtna i försvaret av den romerska republikens demokrati och frihet mot Caesar. Endast därför förordade jag att Pompejus blev ensam vald till konsul, ty endast han har visat sig villig till att åta sig vårt demokratiska systems försvar mot män som Caesar. Ni vet mycket väl att jag själv försökte bli vald till konsul just för att våga det yttersta till vår frihets, vår demokratiska och våra republikanska traditioners försvar, men ni ville

icke välja mig, därför att jag liksom Cicero pratar för mycket. Ni har upprepade gånger visat att ni hellre väljer sådana till ledare för er som gärna uppträder som fruntimmerskarlar och ej bryr sig så mycket om vem de kränker eller om konkubinen är en man eller en kvinna. Eller vad säger Antonius? Varför är du själv så partisk för Caesar? Är det för att Caesar bland alla sina gossar och jungfrur en gång även kränkte dig utan att du fann det oangenämt? Säkert bekräftade han även sin kärlek med en rundlig summa. Det brukar han ju göra för att hans offer skall finna sig i det.

Antonius (blek av raseri) Mina herrar, jag har aldrig hört på maken! Jag varnar er!

Om Pompejus icke avstår från sitt befäl omedelbart bryter Caesar in i Italien!

Och det kommer att stå hela imperiet dyrt!

Cato Hör på honom! Han hotar!

Cicero Mina herrar, debatten avlägsnar sig ständigt allt längre bort från ämnet, som borde vara allas vår välfärd. Just hemkommen från Kilikien fann jag att en olycklig schism försvårat samarbetet mellan Pompejus och Caesar. Denna hotande meningsskiljaktighet har jag genast från början erbjudit mig att försöka reparera. Jag har redan avsänt brev såväl till Caesar som Pompejus, och jag hoppas få överlägga med dem båda personligen inom kort. Jag tror att denna missämja icke är oåterkallelig. Jag ber er att ge er till tåls med alla beslut så länge de diplomatiska försöken icke har strandat.

Cato Gode Cicero, icke för intet blev du en gång som den förste i historien förlänad titeln av landsfader. Som sådan ser Rom upp till dig än och skall göra så mer än någonsin om du lyckas hela brytningen mellan Caesar och Pompejus. Det måste vara i alla romares intresse, och även i ditt, Antonius, och i Caesars, att så sker.

Antonius Om Cicero blir den främsta underhandlaren mellan Caesar och Pompejus fruktar jag att ingenting positivt sker. Ty känner vi icke alltför väl denna sura mage, som en gång visserligen avväpnade en sammansvärjning men som efter det aldrig har gjort något mera än påmint oss därom. Vi känner alltför väl denne vacklande Cicero, som utanför Pompejus tält talar illa om Pompejus och som bakom ryggen på Caesar sprider oanständiga kvickheter om honom. Vi vet alltför väl vad Cicero tänker om både Pompejus och Caesar. Han anser Pompejus sak som mera hedersam men Caesar som den starkare och handlingskraftigare parten. Egentligen är Cicero emot dem båda och skulle helst se dem båda slå ihjäl varandra, så att Cicero och Cato sedan finge regera Rom med sin tröttsamma pratsamhet och självbeundran. Eller hur, Cicero? Är det icke så? Hur kan du någonsin få Caesar och Pompejus att samsas om du själv aldrig kan samsas med någon av dem? Om du någon gång tar parti för Pompejus, vilket jag tror att du gör, så slår jag vad om att du gör det blott för att sedan överge honom.

Cicero Mina herrar, jag kan blott försäkra er om min goda vilja.

Jag skall gärna försöka försona Pompejus och Caesar med varandra

även om det är hopplöst. Jag lyckades i alla fall en gång med att bemästra Catilina.

Antonius Dra nu inte den gamla valsen en gång till!

Cicero Caesar är dock icke värre än en Catilina.

Flera senatorer Och vad är då Pompejus?

Cicero Han kan knappast vara värre än en Catilina.

Cato Cicero, gör dig inte skyldig till fler dumheter nu utan håll dig utanför partierna.

Annars får vi aldrig fred. Du är trots allt fredens enda hopp.

(Det kommer en budbärare, som frambär bud till Cato.)

Antonius Ja, låt den sura magen få ropa fram sina amsagor så mycket han vill, men jag tror nog att varken Caesar eller Pompejus i längden kan orka med honom eller ens stå ut med att höra på honom.

Cato Mina herrar, ett sorgebud vänder upp och ner på hela historien vars gång vi ej längre förmår behärska.

Caesar har just med sin armé gått över floden Rubicon.
Antonius Har Caesar gått över Rubicon!
Många Caesar har gått över Rubicon!
Cicero Det får icke vara sant.
Cato Det betyder krig.
Antonius Caesar var alltid den enda som vågade göra någonting när alla andra bara stod och pratade.
Cato Mina herrar! Återgå till ordningen!
En senator Omöjligt. Nu får alla skyndsamt, och jag måste genast hem.
(hela senaten i upplösning)
Cato (förgäves) Mina herrar! Mina herrar!
Antonius Rädda ditt eget skinn nu, Cato, om du kan! (*går*)

Scen 2. Catos tält.

Tjänare Min herre, en tjänare söker er.
Cato Vi har nog av allt löst folk som kommer och tigger om att få slåss och dö för Rom och Pompejus.
Tjänaren Min herre, det här är inte vem som helst.
Cato Vem är det då?
Tjänaren Det är Cicero.
Cato Det var värre. Då är allt hopp ute. Släpp in honom.
Cicero Var hälsad, Cato.
Cato Det gläder mig icke att se dig här. Har du gett upp allt hopp om att mäkla fred mellan Caesar och Pompejus eftersom du flyr till Pompejus?
Cicero Jag skämdes över att ej ha tagit parti för Rom.
Cato Du var den ende som kunnat försona de två diktatorerna.
 Nu är Roms sista hopp om fred ute.
Cicero Hur mår Pompejus?
Cato Han är högburen och lugn men gör icke mycket, som vanligt.
Cicero Men jag har hört att kriget mot Caesar går väl,
 eftersom Pompejus är numerärt överlägsen och dessutom har en bättre moral.
Cato Var det därför du kom hit?
Cicero Nej, det var för att jag ville slåss och blöda för Rom med vapen i hand!
Cato Sade opportunisten som aldrig deltog i ett fältslag.
 Det är inte många som tar dig på allvar numera, Cicero,
 efter alla dina vacklande sidbyten.
Brutus Här finns en som gör det.
Cicero Vem är du?
Cato Det är Brutus, son till Brutus den äldre, som Pompejus lät avrätta.
Cicero Vad vill den av Pompejus mördade Brutus son hos Pompejus?
Brutus Jag är här för att genom Catos förmedling erbjuda Pompejus mina tjänster.
Cicero Kan Pompejus ta dem på allvar?
Cato Generalen är just på väg hit för att samtala med Brutus och mig.
Cicero Hurra! Då får jag träffa honom!
Cato Han vill nog inte se dig.
Brutus Jag hör honom komma.
Pompejus (stiger in i tältet) Goddag, mina herrar.

Jag väntade mig inte att få finna så många av er här.

Cicero När det gäller stödet för Roms sak kan Pompejus aldrig få för många vänner.

Pompejus Däremot måste tydligen Roms försvarare alltid få för många fiender och allt fler sådana. Det gläder mig därför att se Brutus här, som jag trodde var en av mina värsta fiender, medan det smärtar mig att se Cicero här, då det måste betyda att Cicero numera är ensam och ej längre kan ge mig eller Rom fler vänner. Jag hade i det längsta hoppats att få åter omfamna Julius Caesar som vän och icke som fiende.

Brutus Dess värre är numera det enda språk som Caesar förstår svärdets.

När han tågade in i Rom förbjöd honom statskassans väktare att röra den samma. Caesar svarade genast: "Ge dig iväg, eller jag mördar dig, vilket är lättare gjort än sagt," varpå Caesar plundrade statskassan.

Pompejus Och därför är du här, som aldrig velat tala till mig tidigare?

Brutus Jag anser att min faders mördare är den enda som kan rädda Rom från diktatur och evigt förfall.

Pompejus Min vän, är du så säker på att den jag lät orättvist avrätta i Gallien verkligen var din köttslige far? Det finns ett trovärdigt rykte som har utpekat Julius Caesar som din riktige far.

Brutus Caesar har kränkt många och även min egen moder. Dock är jag avlad genom min fader och ej genom Roms största förförare.

Pompejus Dock har Caesar även haft ett gott öga till dig.

Brutus Han höll mycket av min moder och har gjort mycket för mig till följd av sitt dåliga samvete, som jag ser det som mitt livs främsta glädje att ständigt så länge jag lever få försämra.

Pompejus Ädle Brutus, förlåt mina frågor, men jag måste övertyga mig själv om att du ej är en förrädare eller spion.

Brutus Om Pompejus hade trott det hade han aldrig ställt mig dessa frågor.

Pompejus Du genomskådar mig, min Brutus. Det sägs att du lika bra har genomskådat Caesar. Vad är hans innersta hemlighet?

Brutus Hans dåliga samvete, som ständigt blir allt sämre.

Pompejus Varför försämrar han det då, om han lider av det?

Jag har aldrig kunnat fatta hur han kunde lyfta svärdet mot sin egen moders hals och välgörare, det Rom som gjort honom till vad han är och givit honom allt, genom att gå över Rubicon. Kan du förklara hans landsförräderi?

Brutus Nervös läggning, mindervärdeskomplex, sexuell abnormitet och allt detta parat med epilepsi.

Pompejus Epilepsi är en helig och gudomlig sjukdom. Genom den står han i kontakt med gudarna som beskyddar honom mer än mig.

Brutus Hans epilepsi går hand i hand med hans storhetsvansinne. Han dör hellre än att han avstår från att för sig ensam vinna hela världsherradömet. Det är det som gör honom farlig. Annars vore han lika förnuftig, normal och pålitlig som Pompejus.

Pompejus Ja, det är synd att inte alla människor kan vara mänskliga. Varför måste somliga vara gudomliga?

Brutus Caesars så kallade gudomlighet är enbart galenskap. När han gick över Rubicon drömde han på natten att han våldtagit sin egen mor.

Pompejus Det var just vad han gjorde med Rom när han gick över Rubicon. Och jag fruktar att Rom aldrig skall återhämta sig efter chocken.

Tjänaren (in) Goda nyheter! Caesars armé är slagen på flykten!

Cato Äntligen!

Pompejus Det gläder mig att den gudomlige måste finna sig i att vara mänsklig ibland.

Tjänaren Fältherrarna väntar på order om att få förfölja de slagna.

Cato Nu, store Pompejus, är tillfället kommet.
Nu gäller det att göra slut på Caesars arméer.
Tillfället kanske aldrig återkommer.

Pompejus Är manskapet trötta? De har slagits nu i flera dagar,
och Caesars armé var i ännu sämre tillstånd än mina.
Jag tror nog inte att det behövs någon förföljelse.

Cato Pompejus, du måste förfölja dem till döds nu när de äntligen flyr!
Det vore dåligt generalskap annars!

Pompejus Jag är ingen Caesar, som ej tvekar inför att massakrera flyende romerska soldater.
Tyvärr är jag bara Pompejus och därför human,
och därför skall inga romerska flyende soldater massakreras även fast de tjänar Caesar.

Cicero Väl talat, Pompejus.

Cato Du håller tyst! – Pompejus, det vore militärt en dårskap att icke fullfölja segern.

Pompejus Hela Roms alla fredliga medborgare står på min sida mot Caesar.
Hela flottan är min, och endast alla revolutionärer, dårar och brottslingar följer Caesar,
så som de en gång följde Catilina. Skall jag riskera mitt anseende med att följa samma barbariska
taktik som Caesar och ej skilja mellan romare och barbarer?
Nej, av mig och min härsmakt skall endast barbarer behandlas som barbarer,
och den enda barbaren i Caesars läger är Caesar själv. Eller vad säger Brutus?

Brutus Jag hoppas att Pompejus har rätt.

Cato Vad menar du?

Brutus Jag hoppas att Pompejus har rätt i sina förhoppningar om att den stora romerska
menigheten hellre skall följa Pompejus humanitet än Caesars råa styrka.
Jag hoppas att den ej är blind för Pompejus mildhet och att den ej faller till föga
för Caesars handfastare kroppsspråk.

Pompejus Du talar i gåtor, unge man. Skulle Rom icke vara humant och icke civiliserat?
Du talar som om du var rädd för att Rom någonsin skulle kunna vara
mer barbariskt och korrumpert än civiliserat.

Brutus Har Pompejus då glömt läxan från Catilinas sammansvärjnings tider,
som Cicero här alltsedan dess ständigt försökt påminna Rom om med ganska dåligt resultat?
Är Pompejus lika blind som Rom inför den universella ruttenhet
som Catilinakonspirationen uppenbarade för oss?

Pompejus Du var väl inte född då ännu, och Caesar är ingen Catilina.

Cato Det är just vad Caesar är.
Caesar och Crassus var de främsta som hjälpte och stödde Catilina.

Pompejus Det förnekade alltid Crassus.

Cato Men icke Julius Caesar.

Pompejus (efter en paus) Du har rätt. Vi skall ej ge denne Julius Caesar några chanser mera.
Denna motgång har han nu fått fly oskadd ifrån, men det skall icke hända igen.

Cicero Då hoppas jag bara det inte var sista gången Caesar förlorade.

Cato Vad menar du?

Cicero Ingenting.

Pompejus Hör inte på honom. Han har alltid varit en olyckskorp som kraxat dåliga omen i
öronen på dem som han har låtsats tjäna.
Jag önskar att du aldrig hade kommit hit, Cicero.

Cato Det önskar jag också.

Cicero Ni är inte speciellt tacksamma för mina tjänster.
Brutus Åk hem, Cicero, och ägna dig åt dina böcker tills det här inbördeskriget är över.
 Du är en alldeles för god man för att stryka med på grund av politiska tarvligheter.
Cato Ja, åk hem, Cicero. Åk hem till Grekland.
Cicero Skyll inte på mig sedan.
Cato Säg inte något ord vidare nu, utan ge dig iväg. (*Cicero går.*)
Pompejus Den mannen har alltid fört olycka med sig.
Cato Han skulle aldrig ha blivit politiker.
Brutus Likväl är han Rom mer än någon annan.
Cato Vad menar du?
Brutus Vad som än händer blir han den yttersta förloraren.
Pompejus (efter en paus) Brutus behagar tala i gåtor. Kom, Cato. Jag behöver dina råd för vad vi skall göra härnäst. (*går med Cato.*)
Brutus Felet med Rom är dess makt. Felet med Cicero är att han är motsatsen till all makt. Rom kan ej förbli mäktigt i Ciceros sällskap, och Cicero kan ej vara Cicero, det vill säga en fri romare, jämsides med den romerska makten. Där har vi vår tragedi.

Scen 3. Pompejus krigsråd.

Pompejus Mina vänner, det är icke frivilligt som jag har kallat er hit, utan ni har mig tvingat därtill. Jag har aldrig själv önskat bekriega en romare. Därför har jag alltid hittills till varje pris undvikit varje avgörande drabbning med Caesar. Det vet alla gudar, att jag aldrig ville ha inbördeskrig.

Men min undfallenhet och försiktighet har givit upphov till skvaller i lägret. Man har om mig sagt: "Han är feg," och jag har själv vid ett tält fått höra, att när Julius Caesar fått bita i gräset det vore bäst för hela riket att jag även bragtes därtill. Mina herrar, jag är en human man. Jag önskar åtminstone vara det. Därför har jag varit mild mot såväl mina fiender som mina egna förrädare. Ingen soldat i mitt läger har åklagats för falskt förtal eller sviktande mod och moral. Men dess värre har denna min mildhet tyvärr verkat endast uppfordra än värre förtal, skvallerrykten och stygg upprorsanda. För att råda bot på allt detta har jag sammankallat er i detta möte för att ge till känna att jag tänker anfälla Caesar i morgon, mer för att behaga er än för att det är förnuftigt. Helst hade jag avhållit mig därifrån, ty jag tror att min hittills så framgångsrikt använda fredliga krigföring, som har gått ut på att långsamt men säkert uthungra och trötta ut Caesars arméer, med tiden gett det bästa och effektivaste slutresultat. Men ni tror att jag vill bli diktator i stället för Caesar. För att råda bot på den fördomen har jag beslutat att satsa allt nu på ett kort vid en drabbning i morgon. Ty aldrig skall jag ge historien anledning till att tro att jag var feg när jag endast var klok och försiktig, och att jag blott önskade Caesar hans undergång för att själv få bli diktator på livstid när jag endast önskade vara human. Jag har talat. Vad har ni att svara?

Brutus Min herr general, jag har talat med härhövitsmännen och utsetts av dem till att svara er vid denna sammankomst. Samtliga av era tjänare och generaler, soldater och fotfolk skall hylla att ni nu till slut fått er tumme ur röven och äntligen vill leverera ett avgörande. De har väntat på detta i många oändliga månader och har nog nästan kreverat av otålighet över denna försiktighet. Jag kan förstå att den oblodiga alltför påfrestande strategin varit klok och med tiden klart givit en fullständig seger, och jag kan förstå att det är med tungt hjärta som ni nu riskerar den segern med att taga ut den i förskott och sålunda följa er härs råd mer än ert privata förnuft. Morgondagen får utvisa om denna drabbning var verkligen klok eller dum, om den var

ett risktagande eller en lättköpt affär. Jag är ingen strateg, och de hövitsmän vars råd ni lyder är det ännu mindre. Den enda strategen är ni, som nu hellre uppoffrar er strategis klokhet än finner er i att betraktas som feg och av samma maktfullkomlighet som den våldsamme Caesar. Om detta var klokt eller tragiskt får framtiden utvisa. Ingen har något att säga därtill mer idag. Vi har endast en fråga, som faktiskt är den enda anledningen till soldaternas tvivel på er. Varför skickade ni Cato bort ifrån er? Man har sagt att det var för att han vid en eventuell seger hade krävt av er att ni lagt ner ämbetet. Är detta sant eller falskt? Det vill gärna soldaterna veta.

Pompejus O vänner, ni misskänner mig, om ni tror att jag lämnade Cato bakom mig för att bli av med en rival om Roms makt. Cato är alltför ädel för att få gå under med mig. Om jag stupar i morgon och Caesar blir enväldig världshärskare så är Cato den ende som skulle ha mod att fortfarande bjuda den farlige spetsen.

Brutus Och Cicero då? Är ej han lika god som en Cato? Varför övergav även Cicero er?

Pompejus Det får ni fråga Cicero.

Brutus Det sägs att ni inte mer ville veta av honom. Om ni ej kan väl samarbeta med Cato och Cicero, vad blir det då av Roms framtid om Caesar blir slagen?

Pompejus Min vän, jag befarar att du talar nu för dig själv och ej för mina härhövitsmän. Vi skall ge Caesar järnet i morgon, och det är det enda av vikt för dem nu och i morgon. Vad som händer efter i morgon får visa sig efter i morgon. Är mina soldater tillfreds därmed?

Flera Ja.

Brutus Då har jag inga fler frågor nu.

Pompejus Gode Brutus, jag är ärligt talat rätt glad åt att Cato och Cicero håller sig utanför. Om mina händer blir blodiga vid morgondagens batalj är det viktigt att Roms bästa hjärnor och händer dock de förblir rena.

Brutus Ni har mitt och hela er härskaras fulla förtroende, store Pompejus.

Pompejus Då har vi blott att förbereda oss för att i morgon så göra vårt bästa. Vårt möte är avslutat. (*Alla reser sig och går.*)

Scen 4. Slaget vid Pharsalos.

Pompejus (träder fram ensam) Hela mitt liv är förfelat. Till denna ruin har min blinda prestigesträvan drivit mig: oövervinnelig står jag med fyrtio tusen soldater beredd att förinta min frände, kollega och vän Julius Caesar med sina uthungrade blott tjugo tusen förvildade män. Vi är tvungna att vinna, och det blir min undergång. Ty hur kan jag sedan mer visa upp mig som romare? Caesar, vi är de två galnaste männen i världen. I stället för att med de här sextio tusen förträffliga romarna en gång för alla besegra barbarerna, Roms alla hotande fiender, parterna öster om öknen och grymma germanerna i kalla norden, så offrar vi denna Roms ungdom i blomman av dess kraft och duglighet på Mars och Plutos ohyggliga altare. Oövervinneliga har vi samman gått fram genom livet och gjort allt för Rom och förstorat och ökat dess ära och makt hundra gånger minst för att nu slutligen i konkurrens med Saturnus förinta dess barn, våra egna barn, Roms bästa söner till antalet av sextio tusen. Hur kan vi ha vandrat så fel? Vem beseglade denna bedrövlige fiendskap mellan oss? Crassus förenade oss och din dotter, de dog, och därefter blev vi, utan att någon visste hur, fiender. Alla försökte försona oss, men ingen lyckades. Och nu skall en av oss falla tillsammans med hela Roms ära och yppersta härsmakt. Och vad återstår sedan för den som vinner? En blodbestänkt titel av obestridd härskare över det romerska rikets imperium, som säkert skall våldsamt berövas den segrande med våld och ursinne. Och vem skall segra till slut? Ingen alls, och förloraren bliver till slut det vanmäktiga fåfänga Rom i sin blodigt groteskt maktfullkomliga narraktighet.

Men vad är det som händer? Mitt kavalleri slås tillbaka och flyr! Därmed har segern avgjorts till fördel för Caesar. Jag är nästan lättad. Jag slapp bli den blodige segraren. Caesar, din seger skall bli din ruin, och ruinen skall bli hela Roms, medan jag kommer undan med vacker martyrgloria. För första gången i livet har jag blivit slagen av motgång, och det tror jag skall rädda ansiktet på mig inför eftervärldens historia om än det skall kosta mig livet. (*flyr*)

Scen 5. Ombord på ett fartyg.

Cornelia Min älskade make, se där är Egypten, din frihamn, ditt nya och bättre land och framtidsrike.

Pompejus Min älskade hustru, invagga dig icke i falska förhoppningar. Jag har ej någon som helst garanti för att jag skall bli mottagen väl av den endast tonårige konungen.

Cornelia Ingen kan vägra dig bistånd. Du lade förut hela Asien för dina fötter.

Pompejus Då hade jag segrar blott bakom mig.

Cornelia Du har fortfarande hela din flotta.

Pompejus På den punkten talar du riktigt. Mitt enda avgörande misstag var det att jag lät mig av Caesar bli lockad till drabbning till lands var jag ej hade flottan bakom mig som bas. Ja, den romerska flottan skall alltid förbli mig lojal, ty den är sannerligen min stolthet.

Jag offrade allt för den flottan, *Cornelia*. Jag ensam var modig nog att satsa allt för att utveckla den och förstora den, ty jag såg då och alltjämt än idag i den flottan Roms verkliga framtid. På den och dess styrka allenast beror Roms kommunikationer.

Vi har gjort ett hav till Roms egendom och monopol, men det havet är måhända endast en vik av det verkliga havet. Vi har aldrig fullständigt utforskat kusterna omkring Arabien, och bortom Herkules stoder finns det vilda hav om vars ände vi ingenting vet.

Caesar skeppade över sig med sin armé till den brittiska ön, men för övrigt har han aldrig visat intresse för flottan, och han är ej en upptäcktsresande eller ens en pionjär. Aldrig skulle det falla den materialisten in att börja utforska haven mot Indien, längs Africas kuster och norrut förbi Galliens kust till det stelnande havet. Vi vet ännu ingenting om alla de länder som alltjämt Homeros ensam ägt kunskap om: länderna där det är solsken från midnatt till midnatt och länderna där det är natt dygnet runt.

Cornelia Det är mitt fel att du har förlorat din ställning.

Det är ingen annan än jag som har bringat dig olycka.

Jag skulle ha blivit bortgift med Caesar och därmed gett honom min otur i stället.

Han kunde ej någonsin smälta att han aldrig fick mig, och därför blott blev han din dödsfiende.

Pompejus Så du pratar. Han är bara mer hård och skicklig än jag.

Jag var alltför försiktig, human och undfallande mot mina överstar.

Hade jag följt mina egna idéer och ej givit efter för deras påtryckningar så hade Caesar med tiden förlorat.

Cornelia Han kan ännu bita i gräset.

Pompejus Det tror jag ej. Han är för hård.

Cornelia Senatorerna, Cato och Cicero och många andra skall aldrig ge efter för hans storhetslater.

Pompejus De gav redan efter för årtal sedan. Om Cicero visat en större beslutsamhet vid den kris som uppstod med Catilinaupproret och verkligen brytt sig om Roms republik och försvarat den mer konsekvent hade den kunnat bättre bestå.

Men den vänlige Cicero var liksom jag för human: han gav efter för hårdhetens övermod,

och ingen banade vägen för triumviratet så mycket som han. Julius Caesar och Crassus var båda delaktiga i Catilinaupproret, men Cicero lät dem tyvärr slippa undan.

För sent märkte jag vilka skurkar de var, och när Crassus var död hade Caesar med hans hjälp utvecklats till ett alltför hårdpantrat skräckmonster redan.

Jag hoppades gallerna skulle rå på honom, men de besegrades, och därmed var Caesar fullkomlig.

Ingen armé kan mer uppträda mot honom. Flottan är vårt sista hopp.

Och om Caesar besegrar oss slutligen skall därmed Rom säkert upphöra att expandera, ty Caesars parti är ej alls intresserat av flottan.

Cornelia Vi närmar oss land.

Pompejus Det är fagra Egypten, Roms kornbod, kulturens och skönhetens hemland. Jag ser det dock med mycket blandade känslor. Det bjuder mig kraftigt emot att behöva begära om hjälp och knäböja för andra som en stackars landsflyktig. När jag landstiger så är jag helt utlämnad därmed åt fala egyptiers godtycke.

Cornelia Du har ej val.

Pompejus Nej, det finns ingen hamn i vår värld var Pompejus idag med sin flotta är säker, ty Mars har besekrat Neptunus till lands, ty Neptunus var dum nog att möta Mars på dennes hemmaplan.

Kaptenen Herre, allt är nu klart för eder landstigning.

Konungens delegation står på stranden helt färdig och väntar.

Pompejus Då har de beslutat sig för redan hur de skall taga emot mig.

Då är redan detta historiska ögonblick avgjort. Blott jag vet ej hur.

Min Cornelia, jag vill se min son innan jag stiger av detta fartyg.

Cornelia Här är han.

Kaptenen Min herre, jag finner det mystiskt att de endast skickar en roddbåt allena att hämta er. Jag ser ej spår efter några som helst välkomstceremonier.

Pompejus Vem är i den roddbåten?

Kaptenen Bara Septimius och Salvius, som tjänat er som officerer, och fyra män utan betydelse. Jag kan ej tycka att det verkar ärligt.

Jag råder er att icke taga i land, utan att vi omedelbart avlägsnar oss ut till havs igen.

Pompejus Vad säger min ljuva hustru?

Cornelia Jag vet att Pompejus ej kan vara rädd eller feg. Vad hans öde än blir tar han tacksamt emot det med heder och ära som en god och friboren man.

Pompejus Min son, låt mig få kyssa dig. Sköt om din moder så länge.

Sonen Blir du länge borta, far?

Pompejus Nej, jag går bara i land. Sedan skall jag ej någonsin mer vara utan er.

Sonen Vad ska du göra i land?

Pompejus Jag ska träffa en konung och höra om han ställer upp för oss med hela östern mot Caesar.

Sonen Skall du ut i kriget igen då?

Pompejus Nej, jag är för gammal. Det kriget får då skötas av yngre krafter som Brutus och Cassius. I stället skall jag ägna mig mera åt mor och dig.

Ty du är min allenaste arvtagare till min flotta och Roms.

Cornelia Var försiktig, Pompejus, och lita ej på någon människa.

Pompejus Handlar jag fel om jag litar på dig?

Cornelia Nej, men akta dig för alla människor i land. Endast människor som trampar däck i din flotta är trygga och goda. Det har jag fått lära mig.

Pompejus Vänta, kapten, tills ni ser vad som händer i land. Om vi flyr nu blir vi genast anfallna.

Jag ser att konungens skepp och soldater är satta i stridsberedskap längs med stränderna.

Jag vill ge kungen en chans. Annars vore jag ej en human diplomat.
Om de önskar oss ont får vi ej ge dem anledning till att ta initiativet till handling.

Kapten Aj, aj, kapten! Sjömän! Var redo till omedelbar flykt,
om någonting styggt skulle hända!

Pompejus Min hustru, farväl. *(omfamnar henne)*

Cornelia Min man, stanna kvar!

Pompejus Du vet väl att jag har inget val.

Cornelia Var försiktig!

Pompejus Jag fruktar allenast det värsta. Du minns väl vad Sofokles sade?
"Söker du dig till tyranners beskydd? Bjud då friheten evigt farväl."
Jag dör hellre än offrar den romerska frihet jag föddes med.

Cornelia Älskade, storslagne make! *(omfamnar honom. De kramas
Sedan går Pompejus ner i båten och försvinner.)*
Vad händer i båten?

Kaptenen Allt verkar i ordning. Pompejus har satt sig. Men jag anar rävspel i land.

Cornelia Och jag vet att i denna stund avgörs Roms framtid och öde.
Om någonting händer Pompejus så skall Rom gå under.

Kaptenen Och hur vet ni det?

Cornelia Sådan spådom förkunnades en gång i staden Jerusalem av en profet.
Det var han som gav min make titeln:
'Roms frihets och framtids yttersta försvarare'.

Kaptenen Nu kommer båten i land.

Cornelia Vad är det för utstyrda stofiler som går för att möta Pompejus?

Kaptenen Det är nog egyptiska härhövitsmän. De ser lika totalt stela ut som de män
som ledsagade gode Pompejus i båten. Jag såg att han ej fick ett ord ut av dem
fastän han väl försökte att prata. De svarade bara med tystnad,
och den samma kylan och stelheten ser jag hos männen i land.

Cornelia Ni ser bättre än jag. Är Pompejus i land?

Kaptenen Ja, nu går han i land. Han har sin högra hand utsträckt mot sina värdar.
Men vad ser jag nu? Vad gör hans officer bakom sin herres rygg?
Det är själve Septimius som drager sitt svärd, och Pompejus ser ej åt det hållet!
Pompejus, för guds skull, vänd om! Titta bakom dig! Ack! Det är redan för sent!
Titta ej mer mot stranden, Cornelia! *(omfamnar henne för att hindra henne att se.)*
Den store Pompejus är fallen för en egen landsmans svärd som genom förräderi
stötte ner sin chef bakifrån! Detta skall Rom aldrig, aldrig, aldrig komma över!
Min fru, dra er genast tillbaka och gå under däck! *(Cornelia förs undan.)*
Sjömän! Fly för er frihet och för våra liv!
Världens frihets och framtids yttersta försvarare har massakrerats
av fega egyptier på stranden! De gav honom inte en chans!
Det var nätt och jämnt att han fick tid till att dra manteln över sitt ansikte!
Åh, vilka vidriga kräk! Att lömskt bakifrån mörda en vapenlös landsflyktig man
som blott ber om beskydd! Detta skall Julius Caesar, Egypten och världen
minsann få betala för och ångra bittert i fem hundra år!
Vilket förräderi mot all världen, allt liv och all mänsklighet! Förräderi!
Vilket gudlöst gudomligt mot gudarna riktat av gudarna själva begånget världsförräderi!

Scen 6. Utica.

Cato Mina herrar, Pompejus är död. Han blev skändligen mördad av en av de sina lömskt bakifrån och på befallning av kung Ptolemaios på inrådan av hans förnämaste rådgivare, en fördömd eunuck. Detta gjorde egyptierna helt på sitt eget initiativ. Deras resonemang, har jag hört från pålitliga källor, var att de med säkerhet skulle bli straffade av Julius Caesar om de tog parti för Pompejus, och om de avvisade honom så kunde de då löpa risken att senare straffas rejält av Pompejus om han skulle segra. Om de dock tog livet av store Pompejus i stället, så kunde de med största säkerhet räkna med stora belöningar från Julius Caesar. Så blev icke fallet dock. När Caesar kom fram till Alexandria och mottog som gåva det avhuggna huvud som tillhört Pompejus, så greps han av äckel och harm. Kort därefter var kung Ptolemaios besegrad och avrättad och replacerad av sin unga syster som givetvis redan var Julius Caesars mätress: den förslagna Kleopatra, som Caesar redan har barn med.

Men i och med att Caesar blivit en motståndsmän mindre är han ej ännu världens härskare. En av Pompejus fullmogna och präktiga söner har Caesar besegrat, men den andra återstår där han står rustad i Spanien. Och vi tillhör även Pompejus parti, som långt hellre gör vad som helst och även dör än att vi accepterar en odemokratisk despot över oss. Och vi är icke ensamma. Cicero leder senaten i Rom. Klokt nog avstod han från alla fältslag och klarade sig därigenom helt oskadd. Hans värsta motståndare där i Rom bland Caesars hundar är den gärna druckne Antonius, en hård och brutal man, som ej är att leka med. Men på vår sida står även den ädle och uppskattade Marcus Brutus, min svärson, som äger till maka min tappreste dotter, den modiga Portia. Med oss strider även naturligtvis mina två söner.

Själv ämnar jag kärvt hålla stånd här i Utica vad som än händer. Vi står på historisk mark som hellre kvävdes i eld och gick under i blod än blev romerskt. Min anfader, Cato den äldre, var den som såg till att Kartago på motsatta sidan om viken förstördes i grunden med orätt och dunkla motiv. Jag vill tvätta bort fläcken från hans politik med att hellre dö själv för den romerska usurpationen och lagvidriga övermakten än att geva Africa över åt Caesar. Det är min personliga ståndpunkt.

Dock vore det vettlöst av oss att försvara vår stad emot Caesars förkrossande övermakt. I en eventuell konfrontation skulle staden bli utplånad och dess befolkning brutalt massakreras. Det vill ingen Uticamedborgare, och jag vill det minst själv ibland alla. Vi skall ej på självmordsmanér dumt försvara vår stad mot omöjliga odds, men vi skall göra allt dock som står i vår makt. Vi skall rusta oss, göra vår stad till en fästning som väcker respekt och på alla sätt hålla förtryckaren Caesar på avstånd så länge som möjligt. Och medan vi organiserar försvaret skall alla som därtill är villiga fly härifrån över havet och hem till Italien. När slutligen Caesar når hit, om han gör det, så möts han av en ointaglig avskräckande fästning och endast soldater, alltmedan all stadens folk och alla stadens resurser försvunnit och flinkt kommit undan. Vi skall göra allt för försvaret av staden, men icke en våldshandling och ej en anledning till något våld skall vi ge våra fiender eller skall alls äga rum. Det är den politik som vi härmed skall följa och alla tillsammans arbeta för.

Scen 7. Catos sista supé med sina vänner.

Cato Mina vänner, jag hoppas att maten har smakat er väl.

Statilius Herre, aldrig har du bättre undfägnat oss.

Cato Det var meningen.

Statilius Men varför sitter ni alltid och äter i stället för att som vi andra bekvämt luta oss mot varandra och ligga?

Cato Min vän, aldrig har jag mer legat till bords efter det att Pompejus blev mördad. Och det trodde jag att du visste.

Apollonides Denna vana hos Cato är allmänt känd över all världen av alla som är demokrater.

Cato Jag fruktar, min vän, att den tiden skall komma då ingen mer skall bekvämt ligga till bords.

Apollonides Ser du så mörkt på framtiden, Cato?

Cato Kan du, fastän du är klok, se ljus på framtiden?

Apollonides Sade ej Sokrates, att
"endast den gode är fri medan alla som går onskans vägar är slavar".
Jag räknar dig, Cato, och med dig de samtliga romare som hyllar demokratin, såsom goda och helt fria medborgare, som just därför ock endast kan vänta sig gott.

Cato Men de onda är stadda i tillväxt och är redan i diger majoritet.
Vet ni hur många romerska medborgare det fortfarande finns i vår värld?

Alla Nej?

Cato Vi är blott hundrafemtio tusen från det att ha varit drygt trehundra tusen för tio år sedan.

Alla (häpnar) Vad!

Apollonides Detta är allvarligt, Cato. Har så många romerska medborgare gått förlorade genom Pompejus och Caesars olyckliga gräl?

Cato Ja, tyvärr. Men det är ändå värre att deras gräl slutade med att Pompejus fick bita i gräset, som ej var utmanaren och som försvarade friheten. Och ännu värre är det att vår vän Julius Caesar just nu är på väg hit mot Utica efter att ha slagit Juba och Scipio vid Thaspos. Han står blott en dag härifrån.
(*Alla är bestörta.*)
Men vi har ej något att oroa oss för för vår egen del.
Vi har fullgjort vår plikt och vårt arbete.
Alla som hade all anledning att frukta Caesar har hunnit fly bort härifrån.
Vi är bara en uttorkad källa i öknen,
som Caesar så gärna får erövra med allt sitt våld om han så gärna vill det.

Statilius Men vi då? Och hur skall det gå för er själv, gode herre?

Cato Statilius, var ej rädd för det. Mig har Caesar all anledning att fånga levande. Ingen vill han mera gärna omvända till sig och sitt självhärskardöme än mig. Om han finner mig levande så kan han sedan för all världen utbasunera:
"Beundra mig, värld! Jag har skonat den ettrige Cato, mitt livs värsta fiende!
Se hur jag upphöjer honom nu! Giv noga akt på hur ädel jag är!"
Att han finner mig levande vore det bästa för honom och den största tjänst som jag alls kunde göra för honom.
Han älskar ju så att förvärva sig mera prestige med att skona och ädelt förlåta så många förvirrade republikaner som krigat mot honom som möjligt.

Apollonides Min herre, ert tal bådär annat än gott.

Cato Ja, min vän, gode Apollonides, det är ju vad jag just försöker att säga er.
Det finns all anledning till att oroa sig för världens framtid.
O Cicero, hur kunde du svika Rom jämt och ständigt! Blott du kunde leda det romerska folket på den rätta vägen som lagkunnig och demokrat in absurdum!
Du ensam var alltid helt medveten om vad som var rätt att göra ur statsrättslig synpunkt, du ensam försvarade rätten mot alla de andra nerdekade och korrumpade kapitalisterna som bara såg egen fördel och levde för det ändamålet allenast och skydde ej användning av vilka medel som helst. Endast du var en hederlig romare.
Hur kunde du då ge upp så totalt och så tidigt och svika din stat, din Pompejus, din Cato och alla som stod på din sida? Minsann, gode Cicero, står du ej längre från döden än jag.

Apollonides (till de andra) Jag kan ej tycka om att han umgås med döden.

(öppet) Vad menar du, Cato, med att öppet tala om döden?

Cato Jag talar om Rom, icke döden. Det är Rom som nästan är dödens.

Tyvärr kommer mänskorna att överleva Roms fall, men de blir aldrig mer sedan ädla som romare. Ett hundra femtio tusen av Roms ädla friborna människor återstår.

Innan vår vän Julius Caesar har fullbordat segrarnas fåfänga

skall det blott finnas omkring hundra tusen. Och sedan?

Statilius Ja, vad händer sedan?

Cato Bankrutt och förtvivlan, barbarernas uppror och seger

och alla fördömda Caesarers försenade undergång. Ty ni skall se,

och tyvärr så skall era barn, barnbarn och barnbarns barn, om ni får några, få se,

att vår vän Julius blott är den förste. Han skall etablera en skräckmonarki

som därefter vår värld sedan på kanske två tusen år ej skall slippa.

Och även om vi slipper Caesar så skall världen aldrig bli av med hans lärjungar,

hans hemska draksådd av järn, som i evighet under soldatnamnet skall ilsket terrorisera vår värld

kanske så länge den existerar. Och de som får mata, försörja och draga hans lass

är de goda och mänskliga mänskorna, som är så enfaldigt goda att de hellre gör

vad man säger till dem än att de börjar bråka om saken. Tyrannerna bråkar allenast,

och de som får lida tyrannernas bråk och betala för det

är de tysta och blygsamma få humanisterna, som för att leva är tvungna att tiga och lida.

Statilius Då är det tur, Cato, att du finns som motpart till Caesar

och som kan befria Rom från Julius Caesar.

Cato Det tror du, din narr?

Statilius Du är Roms sista hopp. Rom har ej någon annan att följa än dig.

Cato Det förhåller sig olyckligt nog på det motsatta viset.

Vi är alla delaktiga i Roms öde och har icke någonting annat att följa.

Apollonides (avsides) Jag fruktar det värsta. *(till en tjänare)* Min vän, kan du noga se till,

att din herre i natt ligger utan sitt svärd inom räckhåll?

Tjänaren Skall ske.

Apollonides Cato, du är ur gängorna. Vi känner icke igen denna din défaitism.

Än står Spanien väpnat mot Caesar, och hemma i Rom

skall ej Brutus och Cicero någonsin falla till föga för honom.

Cato De skall alla stupa som jag på sin post såsom samtliga ädla och friborna romare

som än har heder i kroppen. Vi har inget annat att göra, ty Caesar är dum.

Statilius Men vår glädje, vår goda aptit, våra damer, all skönhet i världen,

kulturen och bildningen, är icke allt sådant värt att försvara och leva för,

hur rutten än politiken må vara?

Cato Där sade du sant, gode vännen min, men jag är liksom kollegerna där omkring

Cicero på Capitolium politiker, och som politiker har vi ett ansvar som är ofrånkomligt.

Vi kan aldrig svika det, slippa det eller avhända oss det.

Vi är insyltade i politiska maktspelet en gång för alla och har endast en enda plikt,

och det är bara att göra vad som är rätt.

Det är aldrig rätt att acceptera en olaglig våldsam diktator.

Och om han forcerar sig själv till sin ställning och vägrar att uppge den

måste man såsom politiker hårt demonstrera mot orätten. Den må gå hur långt som helst,

och till slut har man bara ett enda försvarsvapen kvar, som är döden på frivillig väg.

Det är den allra yttersta demonstrationen mot livet och den effektivaste,

som är helt rättmätig, om någon gjort livet helt outhärdligt för en,

som vår vän Julius Caesar tyvärr gör för de allra flesta.

Apollonides (avsides) Min misstanke var tyvärr riktig.

Statilius Med andra ord, Cato, förkastar du resignationen som utväg?

Ett vackert ord, men blott en ursäkt för feghet. Att trött resignera är bara en feg förevändning för att övergiva och slippa sitt ansvar som människa och romersk medborgare i det världsrrike, som ändå förestår all existerande ordning i världen.

Cato Ja, gode Statilius, att resignera är fegt och förkastligt.

Statilius Då var Epikuros med all sitt förstånd och sin filosofi bara fåfång och feg?

Cato Icke helt, men förvisso politiskt och mänskligt. Han var blott en narr som tog sig själv på allvar och trodde att han kunde slippa sitt ansvar för livet och världen igenom sin resignationslära. Det var blott verklighetsflykt.

Apollonides Är ej all riktig filosofi endast verklighetsflykt då?

Cato Icke den sanna filosofi som försöker att komma till rätta med det tankedigra mysterium som livet och all vår verklighet är.

Statilius Detta liknar allt mera en sann dialog av platoniska mått.

Cato Ja, är det ej ljuvligt? Jag önskar att den kunde fortsätta för tid och evighet; men vår vän Julius Caesar står utanför dörren, dess värre, och kommer att störa oss förr eller senare. Därför så måste jag be er, tyvärr, att nu lämna mig ensam med allt vad jag har att begrunda. Ty inför hans kommande närvaro har vi en hel del beslut att ta ställning till och förberedelser inför det nödvändiga.

Statilius (förstående, eftertänksamt) Vår vän Cato är trött efter dagens bemödanden. Vi måste nu lämna honom allena.

Apollonides Jag önskar dig, Cato, god natt. Och jag ber dig som vän: inga dumheter nu.

Cato Och jag säger till dig som min vän:

Julius Caesar skall aldrig få nöjet att skona mig för sin prestige.

Apollonides (med en suck) Du vet själv nog bäst vad som är rätt. (*går med de andra*)

Cato (ensam) Skulle jag bidra till Caesars glädje och falska triumf med att leva för att se dess vanära? Aldrig!

Du falske högmodige Caesar, du är i din seger den störste förloraren.

Bittrare blir din lott än någon annans. Du borde ha stannat kvar i din bordell och där ägnat dig enbart åt skändandet av dina gossar, förförda husfruar och andra mäns hustrur.

Du skulle ha lämnat det romerska riket i fred. Det förtjänade ej att förföras av dig.

Nu till verket. Men först skall vi uppbygga oss inför dådet.

Förträfflige Sokrates, ingen var bättre än du. Ingen visste så mycket som du, och likväl var du endast en människa.

Där ligger hela din storhet: du nöjde dig med att blott vara en människa.

Om alla människor nöjde sig därmed så skulle vår värld sluppit allt våld, allt krig, all förödelse och all sin ondska. Men narrar som Caesar tror att de är gudar, och den ena vill alltid göra allt värre än sin företrädare på världens galenskaps tron.

Då var Sokrates klokare som hellre umgicks med döden än med någon makt.

(*öppnar en bok, läser:*)

"Inte kände jag medlidande, som man brukar göra, när man ser en vän som skall dö.

Ty lyckan föreföll mig att prägla mannens hela väsen och allt hans tal, och så oförskräckt och så stolt gick han i döden att jag måste tänka, att han även till dödsriket ledsagades av den gudomliga försynen och att han också, om någon, skulle bli lycklig där."

Käre Platon, ingen förstod Sokrates bättre än du,

fastän du höll dig borta från din lärares dödsbädd och skylldes på att du var sjuk.

Du var lika feg som Cicero, när han lämnade Pompejus i sticket.

Men vad skullehan göra? Han ville lika litet dö som du,

och alla som deltog i Sokrates hädanfärd utsatte sig för domarnas missbehag.

Men ingen skall frestas delta i min hädanfärd. Ensam skall jag dö, på det att ingen därigenom må komprometteras utom en enda: Julius Caesar själv.

Caesar, vad jag önskar att min död i sig kunde innebära din undergång och Roms äntliga befrielse från dig! Men jag fruktar att Roms godtrogna folk hellre skall tolerera dig än såra dina känslor med att säga att de inte vill ha dig.

För att få leva i fred accepterar folk vilka tyranner som helst, och därför får de aldrig leva i fred.

(läser) "En besynnerlig blandning av fröjd och smärta fyllde mig när jag tänkte på att han inom kort skulle dö. Och i samma sinnesstämning befann sig nästan alla de närvarande: Än skrattade vi, än grät vi...."

Hur kunde du så leva dig in i den enda scen med Sokrates som du ej fick uppleva själv, min gode Platon? Detta är din yppersta, mest känsliga och mest gripande dialog och den enda av dem alla som jag kan med. Men jag har redan läst den två gånger idag. Det får räcka. Jag fruktar inte döden mindre för det, hur Platon än genom Sokrates tror sig bevisa själens odödlighet. Det kan ingen bevisa utom genom att dö och ändå överleva, vilket konststycke ingen i världen har lyckats med hittills. Mitt svärd....

men var är mitt svärd? *(börjar leta)* Någon har tagit mitt svärd!

Ändå gömde jag det just här. Och inte finns det något annat vapen i närheten heller.

Det är ändå höjden! Att bli lurad på sin egen död! Det slapp du, Sokrates! Tjänare, kom hit!

(Tjänaren infinner sig skuldmedvetet.) Var är mitt svärd? *(Tjänaren tiger.)* Vad är det med dig?

Var är mitt svärd, frågade jag! Vill du väcka upp hela palatset? *(Tjänaren tiger.)* Varför tiger du? Hämta mitt svärd, sade jag! *(Tjänaren går.)*

Fördömt också! Det var just detta jag ville undvika! Nu får hela staden veta att jag ville ta livet av mig, varpå alla kommer att försöka hindra mig.

Men de skall icke lyckas! Mitt svärd! Mitt svärd!

(En annan tjänare kommer in.) Nå, var är mitt svärd?

Tjänaren Ursäkta, herre, men ingen vill hämta något svärd åt er.

Cato Vad vågar du säga, eländige? *(ger honom ett fruktansvärt hårt slag, vari han nästan bryter handen)* Aj! *(Tjänaren skyndar ut.)* Nej, förlåt mig! Jag menade inte att slå så hårt! Och så fick jag den värsta svedan själv där för dessutom! Att jag skulle bryta handen på mig just när jag behöver den för att genomborra mig med mitt svärd! *(Sonen kommer in.)* Jaså, där är du, din odugling! Vad menar du med att lämna din far utan medel till att försvara sig mot Caesar? Du kan då lika gärna bakbinda hans händer och fötter och ställa ut honom inför Caesar när han kommer! Önskar du din far en sådan vanära? Du kan ändå inte hindra mig från att ta livet av mig. Jag kan alltid slå sönder mitt huvud mot stenväggen om det ej gives andra medel.

(Apollonides och Demetrius, en av de andra gästerna, inkommer.)

Jaså, nu kommer alla hit. Skall ni inte sätta tvångströja på mig också?

Apollonides Cato, du måste förstå att ingen vill förlora dig.

Du har gjort allt för Utica och dess medborgare.

Hur kan du då tro att någon av oss skulle kunna finna sig i att du begick självmord?

Vi har ingen annan än dig nu när Pompejus är slagen och borta.

Cato Skall du predika för mig om att leva när Caesar står utanför dörren och kanske vill ha mig med i sitt triumftåg belagd med kedjor i Rom som en annan av hans apor? Du känner mig bättre, Apollonides, än att du kan förvägra mig något medel till att göra vad jag finner vara rätt.

Apollonides Inte ens Sokrates tillåter självmord.

Cato Ändå drack han sig själv till döds. Han hade kunnat fly och leva. Jag kan icke fly. Därför kan jag icke heller leva. Han hade kunnat låta bli att dricka och blivit avrättad i stället. Det hade varit mera i samklang med hans principer. Undervisa någon annan om Sokrates, som

besitter samma dubbelmoral som han, som in i det sista smekte en ung man för hans vackra hårs skull. Tag hand om min son, Apollonides, och gå ut härifrån, och ge mig ett svärd! Jag lovar inte att bruka det, men jag vill ha den möjligheten, om det skulle visa sig nödvändigt. (*Apollonides vänder sig bort och går.*) Och gråt inte som ett annat fruntimmer, Apollonides! Du är i alla fall en man! Skratta i stället! Skratta åt den här romerska världsfarsen, som inte vet, att den håller på att spela ihjäl sig och offra sig på tragedins altare, medan den skrattar ihjäl sig av vansinne! Jag lovar dig, att om två år är Julius Caesar lika slaktad av lika många sår som den massakrerade Pompejus.

Apollonides Om du dör, Cato, skall jag bli en av knivarna i Caesars strupe!

Cato Så ska det låta! För det ändamålet dör jag gärna.

Ge dig iväg nu, Apollonides, och skicka mig ett svärd!

Apollonides (gråter i Catos famn) Cato!

Cato Seså, människa, ta dig samman. Enligt Sokrates är själen odödlig vad som än händer. Jag har läst Faidon hela dagen. Jag vet vad jag gör. Men du vet inte vad du gör som står här och lipar för Roms skull, som ändå kommer att gå under hur mycket du än lipar. Och jag varnar dig: huggormens yngel är värre och giftigare än huggormen själv! Hälsa Cicero det!

Apollonides Cato, om du tar livet av dig förlåter jag Rom aldrig!

Cato I så fall behöver du inte förlåta mig heller, för då finns det ingen att förlåta.

Seså, skratta nu och var glad, och gå sedan. (*Apollonides går.*)

Vilka skälmar! Får inte en vuxen människa dö i fred utan att hela världen ska lägga sig i?

Förbannat, vad jag gjorde illa min stackars hand! Men det var rätt åt mig,

så som jag slog till min stackars tjänare. Men där kommer äntligen svärdet nu.

Det var på tiden! (*En liten gosse kommer med svärdet och går sedan.*)

Nu, raskt till verket, innan Caesar kommer och berövar mig min sista frihet!

(*stöter sig med svärdet, tappar svärdet*)

Förbannade hand! Att du skulle vara oduglig just nu!

En gång till! Upp, svärd, och gör din plikt!

(*stöter sig på nytt och rispar upp sig totalt, tappar svärdet*)

Nej, det här går inte. Jag kan inte ens längre ta livet av mig. Det här går ändå för långt!

Gudarna tycks vilja göra en fars av mitt självmord. Jag blöder men dör inte.

Tarmarna rinner ut, men det räcker inte. Bara ingen ser mig.

Jag måste plocka upp svärdet igen.

(*Ramlar omkull när han försöker plocka upp svärdet; stöter därvid till ett litet bord med några föremål. Detta ramlar med mycket skrammel omkull.*)

Förbannat också! (*två tjänare in*)

Butas (förfärad) Han försöker ta livet av sig!

Andre tjänaren Vad var det jag sa?

Butas Ja, vad var det du sa? Det har jag glömt.

Andre tjänaren Skämta inte nu, utan gör något.

Butas Hämta en läkare! Fort!

Cato Nej, hämta ingen läkare, vad ni än gör så hämta ingen läkare, era förbannade odugliga klåpare!

Butas Ni har själv haft en läkare här idag, och han är ännu kvar i huset.

Cato Hämta ingen läkare! Låt ingen läkare få se mig!

Läkaren (inkommer) Vad pågår här?

Butas Han försöker ta livet av sig.

Andre tjänaren Han tuppade av.

Läkaren Det är inte så konstigt. Han har ju skurit ut alla tarmarna och magen på sig.

(*undersöker honom*) Men han kan ännu räddas. Inälvorna är inte skadade.

Vi får sy upp honom. Lägga honom här på sängen, så skall jag sy fast magen på honom.

Apollonides (inkommer) Vad är det för uppståndelse?

Andre tjänaren Cato försökte ta livet av sig men misslyckades,
och nu syr läkaren ihop honom igen.

Apollonides Hela rummet är ju nerblodat!

Butas Ja, Cato släpade omkring sina inälvor genom hela rummet.

Apollonides Att det ska vara så svårt att ta livet av sig.

Andre tjänaren Det är inte lätt om man inte är van.

Läkaren Så. Nu är han ihopsydd. Jag hoppas han inte vaknar nu.

Cato (vaknar) Vad håller ni på med, era klåpare? Ånej! Så lätt kommer ni inte undan!

Här är en som skall dö och som inte är rädd för att dö!

(river upp alla styngen och börjar själv dra ut sina tarmar och inälvor.)

Må Caesar se detta och frukta! *(dör)*

(oväsen utanför)

Apollonides Hela staden har vaknat. Alla vet redan att Cato velat begå självmord.

Folk (utanför) Öppna! Öppna! Låt inte Cato dö! Vår befriare! Den siste frie romaren!

Roms enda aldrig besegrade man!

andra röster Ur vägen här! Bered plats för Caesar!

Apollonides Vad!

Caesar (in) Vad försiggår här?

Apollonides Vad gör ni här, Julius Caesar?

Caesar Vi överrumplade staden för att få Cato levande, men han tycks ha förekommit oss.

Apollonides Han har verkligen förekommit er, och ingen kunde hindra honom däri.

Caesar Han skulle ha utgjort pärlan i vår krona. Visste han inte att vi tänkte skona honom?

Apollonides Det allena fick honom att bestämma sig.

Caesar Jag förstår. Du var för klok för oss, Cato.

Han tycks ha haft en svår match mot slutet?

Apollonides Hela världen försökte hindra honom i att röva er på ert byte,
men han var starkare än hela världen.

Caesar Det måste han ha varit för att kunna dö på ett sådant sätt.

Det känns precis som om han var här någonstans nu och skrattade åt oss.

Du vet inte vad du har gjort, Cato. Jag kom hit för att rädda ditt liv,

och du hångrinar i döden av skadeglädje över att ha lyckats beröva oss det nöjet.

Först Pompejus, som ej dog av egen fri vilja, och nu också du,

som avundades mig min möjlighet att rädda ditt liv. Sannerligen,

jag tror att jag avundas dig din död, hur kvalfull den än måtte ha varit.

Måste jag då i alla mina segrar bara mötas av skadeglatt hånande blod och död överallt?

Vill mitt öde missunna mig varje tänkbar vinst av mitt arbete?

Bort härifrån! *(ut med sina män)*

Apollonides Cato, jag är rädd att du visste vad du gjorde.

(ridå)

Akt V, scen 1. Senaten i Rom.

Cicero (talar inför senaten) Mina herrar, låt oss ej fördöma Julius Caesar. Han är blott en människa som alla andra trots hans later. Halva Roms medborgarskap har Rom förlorat under det onödiga inbördeskriget. Låt oss ej förlora fler. Pompejus Magnus, Roms välgörare, har Rom förlorat, och vi skall ej mer få se hans like. Cato även dog för Rom, och därmed har Rom skakats

i sin grund inför förlusten av de två grundpelarna för hennes frihet. Julius Caesar återstår. Jag vänder mig till er, min ädle Brutus och förnäme Cassius. Man har kallat mig förrädare mot Cato och Pompejus då jag övergav Pompejus och föll Julius Caesar om hans hals förrän Pompejus hade stupat. Julius Caesar är min klasskamrat och vän, och jag försonade mig med diktatorn blott för fredens skull. Rom har förblött tillräckligt. Låt oss icke göra skadan värre med att missunna den gamle sjuke Julius Caesar hans totalitära makt och fåfänga. Det finns ej någon romare som vill förlora fler av sina söner i förnyade inbördeskrig. Så låt oss utstå denne Julius Caesar och hans later. *(sätter sig)*

Antonius Cicero kan icke tala utan att han gör sig skyldig till gemena elakheter. Caesar är hans liksom hela Roms välgörare. Hur kan ni motstå denne man, Roms sol och ädlaste personlighet, Roms störste segrare och dugligaste hjälte genom tiderna? Ni vågar missunna Roms störste son hans livs belöning och triumf! Och om han än är femtiofem år gammal hoppas jag med Rom att han må leda henne i minst tjugo år i fredens tecken. Om hans sjukdom kan jag endast säga, att vi alla vet, att den är av gudomligt slag. Det sägs att Alexander led av samma sorts epilepsi. Så låt oss för hans sjukdoms skull blott ännu mera vörda denne klart gudomlige odödlige och store man. Vi måste låta honom få hans livs mest glänsande triumf, som jag i egenskap av konsul och diktatorns högra hand i god tid redan föranstaltat.

Ädle Brutus och förnäme Cassius, glöm ej, att fastän ni var hans fiender, så har han räckt er handen i försoning. Annars satt ni inte här. Ni vore döda då i stället. Brutus, dig vet jag med säkerhet att han personligen mest älskar som sin egen son. Tag vara på den kärleken. Förråd den ej, och tänk på att du en dag kan bli Julius Caesars, Roms evärdlige diktator, efterträdare. Som Julius Caesar varit ädel och försonlig såsom ingen annan i historien, så ber jag er att vara ädla och försonliga mot Julius Caesar. Han är snart här i senaten. När han kommer, så låt honom då bli mött med genkärlek från det oöverbanneliga Rom, som han har gjort sitt allt för och som han blott älskar. *(sätter sig)*

Cicero För att blott ta udden av Antonius mening om att Caesar är gudomlig vill jag dra till minnes en historia mellan honom och avhållne Cato, som samtidigt visar hur pass mänsklig Caesar är i all sin anförda gudomlighet. Ni känner alla till att Caesar och den gode Cato satt ej långt ifrån varandra under Catilinakrisen. Mitt i en debatt om sammansvärjningen fick Caesar hemligen ett brev. Som Cato starkt misstänkte Caesar för att ha gemensam sak med Catilina, så tog Cato fasta på att Caesar hemligen fick brev mitt i senaten, och han ställde sig då upp anklagandes den arme Caesar för att hemligen stå i förbindelse med fienderna. Caesar sade ingenting men visade för Cato brevet som han fått. När Cato läste det så visade sig innehållet vara pornografiskt och beröra Caesars senaste skandalhistoria med en högst olämplig kvinna, varpå Cato helt förtrytsamt kastade till Caesar brevet sägandes: "Tag det tillbaka, din orena slusk!" *(sätter sig. Många senatorer skrattar.)*

Antonius Nog av munterhet, lättfärdiga och skvallersugna senatorer!
Tur för er att Caesar icke sänker ner sitt öra för att höra sådant. Men nu kommer han!

(Caesar inträder med beväpnat följe.)

Antonius störtar fram till honom, omfamnar honom och kysser honom.)

Caesar Dina kyssar smakar illa.

Antonius Hell nationens frälsare, vår konung! *(sätter ett diadem på hans panna)*

Caesar Min vän, du hånar mig. Vad har jag gjort för att förtjäna sådan vanära?

(tar bort diadem)

Antonius Skulle icke Julius Caesar, redan Roms evärdlige diktator,
vara värd en konungs titel?

Senatorer (uppbragta, till varandra) Julius Caesar konung? Nej, nu går det allt för långt!

Antonius Ädle Caesar, du har med en Alexanders heroism besegrat alla fiender till Rom, varenda landsförrädare har fallit för din väg, den störste av dem alla,

Roms mest fruktansvärda hot Pompejus Magnus, bet i gräset stadd på flykt i vild panik för din oemotståndlighet, och samma paniska förskräckelse grep din mest inbitne fanatiska motståndare den skurken Cato, så att han av feghet blott tog själv sitt liv, för väl medveten om hur hans liv varit ett förfelat misstag.

Så tag på dig diademet, konungstecknet, och bli konung för vårt Rom!

(sätter på nytt på honom diademet. Caesar sliter det av sig.)

Caesar Har jag gjort så mycket, har jag vunnit då så många segrar blott för att bli krönt av din vanäras dårskap, fåfänge Antonius?

Cicero Tänk på vad du säger, smickrare Antonius, som blott vill bli Caesars efterträdare.

Antonius Håll käft, din gamle räv!

Brutus (till Cassius) Det tycks mig som att obehärskade Antonius mer förtjänar ditt och andras hat än Julius Caesar.

Antonius Dock, gudomlige diktator, skall triumfen vara din. Du har dock ensam slutligen besekrat samtliga Roms fiender, Pompejus och hans söner, Cato och hans afrikaner, och för det skall du få firas med historiens största och mest prunkande triumf!

Ej något skall förmå förminska Caesars ofattbara ära, storhet och gudomlighet!

Roms evige diktator skall ej vara dödlig såsom andra!

Caesar (till Antonius) Du tar livet av mig med att skämma bort mig.

(går ut följd av Antonius och sina egna närmaste anhängare.)

Cassius Sover Brutus än?

Brutus Han börjar vakna.

Scen 2. Hemma hos Cicero.

Cicero Jag har förrätt både Cato och gode Pompejus och Rom åt det monster och godtycke vars namn är Caesar. Men jag gjorde det blott för Roms skull. Jag kunde ej se det förblöda mer. Och vi får trösta oss med att gudomlige Caesar är gammal och trött, sjuk och utsliten. Hur man än vill göra honom gudomlig kan han även plötsligt få hjärtslag och dö. Och då har vi Antonius och Brutus som huvudrivaler om makten. Men lyckligtvis är den brutale Antonius en dåre. Jag hoppas dock att Brutus är just så ädel att han hellre föredrar demokrati än den farliga makten för sin egen del. – Ja, vad är det, min vän?

Tjänare Herre, någon är här för att träffa er.

Cicero Sade gästen sitt namn?

Tjänaren Marcus Brutus.

Cicero Just som på beställning! Släpp in honom!

Brutus! Du är så välkommen som solen om våren! Hur mår du?

Brutus Förträffligt i hälsan, men illa i hjärtat och själen.

Cicero Då är du i sanning svårt sjuk. Vad kan jag hjälpa dig med?

Brutus Jag tål icke Caesars utmanande övermod.

Cicero Käre vän, det är du icke alls ensam om.

Brutus Cassius har i princip lyckats få mig emot honom.

Cicero Cassius är farlig, en iskall, fanatisk och omutlig romare.

Vad har du med en så dyster förmåga att göra?

Brutus Han vill taga livet av Caesar.

Cicero Det vill hela världen.

Brutus Du även?

Cicero Jag är dock den siste som skulle förmå det i handling.

Brutus Och jag den nästsiste.

Cicero Det kan jag förstå, så som Caesar har visat dig välvilja.
Han föredrar dig långt hellre än skränfocken, den opålitlige lurken Antonius.

Brutus Vi är alla oroliga för hur du vågar trotsa Antonius. Han är ej att leka med.

Cicero Han är en fåfång och omdömeslös inbilsk narr som bör upplysas om sina grova begränsningar. Jag vet ej någon mer utom jag själv som kan göra det.

Brutus Han är den ende i världen som hatar dig, och det gör han intensivt och fanatiskt.

Cicero Och det har han alls ingen anledning till. Visserligen var jag den som kostade Lentulus hans usla liv, Julias senare make, men han var blott styvfar till Marcus Antonius och en förrädare och usel konspiratör.
Utan rätt vredgas hete Antonius på mig.

Brutus Men du utmanar honom och retar hans galla.

Cicero För att det är roligt. Han är ju så lättretad.

Brutus Han kan ej alls kontrollera sitt vilda humör.

Cicero Det var skada att han blev politiker när han nog gjort större nytta som buffert mot gränserna.

Brutus Ingen har så bringat Caesar i vanrykte som dumme Marcus Antonius. Caesar är ädel och god trots sin fåfänga maktambition. Han har vunnit allt och kan nu dra sig tillbaka och har råd att vara den bäste och ädlaste och mest storsinte av alla. Det är ett klart faktum att han är en duglig diktator. Har du hört hans senaste planer?

Cicero Jag uppskattar mycket hans goda reform av kalendern. Nu har vi tack vare det den enda säkra, perfekta, vetenskapligt oantastliga kalendern i världen. Kineserna, judarna och dekadenta egyptierna kan gå och lägga sig.

Brutus Nu vill han kriga mot parterna, utforska Skytien närmare och därifrån falla tappra germanernas rike i ryggen och slutgiltigt krossa dem för evig framtid.

Cicero Det låter rätt bra. Och om Caesar ej kan göra detta så skall aldrig någon förmå lyckas göra det.

Brutus Det tror jag också.

Cicero Och denne man vill Cassius mörda?

Brutus Han leder en stor sammansvärjning som omfattar alla de ädlaste männen i Rom. Och han säger till mig: "Utan dig så skall vi icke göra det."

Cicero Jag börjar långsamt förstå ditt dilemma. Jag känner den orädda Cassius. När Sulla var evig diktator i Rom gick Cassius i skolan tillsammans med Sullas son Faustus, som skröt med sin fars maktfullkomliga ställning. Det tålde ej Cassius, som gav Faustus en rejäl omgång för sitt stora skryt. Tvisten fördes till store Pompejus, som var deras lärare. Med allt fog kunde Pompejus befara att Cassius kunde bli straffad från högsta ort och få sin framtid förstörd, men det brydde sig Cassius föga om. Inför Pompejus så knöt han sin näve mot Faustus med hotande allvar och sade: "Upprepa nu inför Pompejus din fars tyrannis pris och ära om du vågar en gång till utsätta dig för min ytterst befogade heliga vrede!"

Brutus Ja, rädd är han inte, och han är det icke som skrämmer mig. Vad som mest skrämmer mig är Caesars inställning till mig. Han älskar mig, Cicero! Han tror att jag är hans son!
Han vill göra mig till Roms diktator och sin efterträdare! Det kan jag aldrig gå med på. Då deltar jag hellre i mordet på honom, än jag därmed skulle döda en del av mig själv, om jag blott slapp att bli en diktator som han.

Cicero Jag förstår ditt dilemma. Som svärson till Cato och såsom hans andlige arvinge

kan du ej svika Roms demokrati ens om du bleve Caesars bröstarvinge och Roms diktator på livstid som Caesar. Gör vad du själv finner att bäst är för Rom.

Och vad val du än träffar, så måste jag varna dig för att det kan bli din undergång.

Brutus Det är jag alltför väl medveten om.

Cicero Brutus, du är en tapper person. Du var den allra siste som övergav Rom med att svika Pompejus fastän han tog livet av din egen far.

Du är Roms bästa hopp. Du är kanske den ende i Rom vilkens omdöme alltjämt är pålitligt och som fortfarande ser till Roms bästa och ingenting annat.

Brutus Du nämnde Pompejus. Jag kan överse med allt annat men icke förlåta det enda att Caesar vill omformulera historien. Allt kan jag överse med utom endast historieförfalskning.

Diktatorn har återupprättat Pompejus för syns skull och för sin prestiges skull men låter dock alla Pompejus livsgärningar komma totalt i skymundan för Caesars personliga.

Ej tålde Caesar Pompejus så länge han levde, och ej tål han heller Pompejus som död, hans legender och rykten och sanningen om hans förtjänster. Jag vet, att vad Caesar helst vill är att hela historien skall börja med honom.

Därmed vill han stryka ett streck över fem hundra års romersk demokrati, hela Grekland och dess demokratiska arv och kultur och allt annat som varit.

Så får man ej göra med sanningen. Då blir man själv slagen av den historiska baksmällan, som måste drabba varenda en maktinnehavare från hedenhös till den yttersta dagen.

Cicero Min vän, tänk på Rom och på framtiden, men gå ej under med den.

Brutus Får jag hälsa till Cassius att vi har ditt stöd i komplotten?

Cicero Ni har mitt moraliska stöd, men ej någonting annat.

Brutus Jag tackar dig. Då kan jag lugnt i Roms landsfader Ciceros namn sticka dolken i Caesar. (*går*)

Cicero (*ensam och ängslig*) Ack, vad har jag nu väl ställt till med!

Scen 3. Senaten.

Cassius Kommer Caesar?

Brutus Ja, han kommer, efter många om och men. Han haft en vidrig natt med spökerier, mardrömmar och annat dyligt, allt har talat för att något skulle hända honom här idag, hans hustru har försökt att hålla honom hemma kvar med våld, men Caesar kommer.

Cassius Du lär själv ha haft en svår natt även.

Brutus Du vet att jag aldrig sover mer än fyra timmar varje natt.

För mig var natten helt normal, men Portia våndades i högan sky och gör så än.

Jag har ej än fått vara här i fred en enda kvart förutan efterskickningar från Portia som har frågat hur det är med mig. Nu senast fick jag budet om att hon var döende, men hon har bara svimmat.

Cassius Vet hon något om vårt ärende idag?

Brutus Hon ensam vet att jag i armen har en kniv.

Cassius Allt talar för att vi skall lyckas. Om blott Caesar kommer hit så kommer han ej levande ifrån oss.

Idus Martii i Pompejus egen sal. Se hur han står där majestätisk långt mer ädel, självuppoffrande och god än hänsynslöse Caesar. Vi är på den rätta platsen. Hans närvaro här, om blott såsom staty, är bättre garanti än något annat för att stunden är då Caesars övermod skall bli hans fall.

Brutus Antonius själv har sagt att Caesar accepterat att bli krönt till konung.

Cassius Fåfänge Antonius vill blott kröna Caesar för att själv bli konung efter honom.

(till Casca, som kommer förbi) Casca, är det klart? Du ger det första hugget. Tullius Cimber ger signalen med att bakifrån dra Caesars toga ner ifrån hans axlar efter att ha engagerat Caesar i sin förbön för sin landsförviste broder, som vi alla skall uppbacka honom i. Omringad av vår förbön skall ej Caesar kunna smita. Casca, du är nästan viktigast. Han skall helst dö vid första stöten.

Casca Ni kan lita lugnt på mig.

en senator Ett ord, min käre Casca. Du har undanhållit allt för mig, men jag har nu fått veta allt från Brutus.

Casca (skakad) Brutus? Vad har Brutus då avslöjat, och för dig?

senatorn (skrattar) Hur blev du då så rik så plötsligt, att du djärvdes ställa upp som kandidat och bli aedil? (*går därifrån skrattande*)

Casca Puh! Och jag som trodde att komplotten icke längre var en hemlighet!

Cassius Behärska dig! Din rodnad skriker skvaller högre än bekännelser!

Popilius Laena (till Brutus, menande) Jag önskar er allt gott i era förehavanden.

Brutus (till sig) Vad menar du, Popilius Laena?

Popilius Laena Det vet ni nog mycket väl. Men uppskjut ej affären, ty den är ej längre någon hemlighet.

Men hör hur folket hurrar utanför! Det måste innebära Caesars ankomst. (*går*)

Cassius Har du skvallrat?

Brutus Icke jag.

Cassius Vad kan han veta? Säger han ett ord till Caesar förrän Caesar kommit in är det förbi med våra möjligheter.

Casca Ingen risk att farlige Antonius kommer in, dock. Hans väg in hit är definitivt blockerad av diverse böneskrifter.

Decius Bara Caesar kommer in är saken klar.

Brutus Nu kommer Caesar in.

Cassius Popilius Laena går i vägen.

Brutus Ja, han hindras av Popilius Laena.

Casca Och hur mycket vet Popilius Laena?

Cassius Det är det som ingen vet.

Artemidorus (tränger sig fram till Caesar) Läs det här, min käre Caesar!

Caesar Senare, min vän. (*kommer in*)

Artemidorus Men det är viktigast av allt! Det gäller livet!

Caesar Då skall vi först läsa det av alla dagens ärenden. (*börjar läsa*)

Decius (tränger sig före Artemidorus) Trebonius ber dig läsa denna hans supplik. Han ber dig ödmjukast att skona broderns liv. Det är idag senatens viktigaste mål.

Caesar Vartenda ärende idag tycks gälla livet. Vi får läsa era handlingar i sinom tid. (*tar ej emot Decius supplik men behåller Artemidorus' i handen.*) (*Caesar stiger värdigt in i salen. Längst bak står statyn av Pompejus. Senatorerna är symmetriskt halvcirkelformigt situerade utmed sidorna.*)

Senatorerna Hell, Caesar!

(*Med ens fryses scenen, och Caesar verkar bli ensam med Pompejus staty.*)

Caesar Magnifike överman! Att vi idag just skulle mötas här!

Din död var mitt livs svåraste förlust. Jag gjorde vad jag kunde för att ge dig ära fastän jag besegrat dig, och Cicero själv sade, att jag genom att ha återupprest dina äreminnen och statyer upprest mina egna. Du kan icke klaga på att jag i döden hedrat dig långt mer än du blev hedrad medan än du levde. Likväl står du där så trotsande, utmanande, självhärlig och oöverbannelig, som om du ännu kunde hämnas på mig och besegra mig. Du står som om du hade mig att trampa under dina fötter.

(har kommit fram till statyn och vänder sig om.)

Nå, vad var det med Trebonius Cimber?

Tullius Cimber Ödmjukt ber vi dig att du må återkalla honom från exilen.

Caesar Vilka vi? Du och senaten, eller du och dina löss?

Brutus Jag ber att få förena mig i Tullius Cimbers vädjan.

Cassius Brodern dömdes orättvist och bryskt till detta hårda straff för ingenting.

Casca Vi är ett dussin senatorer som är med i denna petition.

Caesar Jag är ju omringad av era böner. Dock blev den slarvige Trebonius rättvist dömd.

Tullius Cimber (tar Caesar om axlarna) Vi ber dig ändå återkalla honom.

Caesar Människa, vad gör du? Detta är ju våld!

(Cimber rycker togan ner från hans axlar. Casca stöter till Caesar bakifrån.)

Vad menar ni?? Förbrytare!! Det är ju Casca!

(avväpnar Casca; Brutus stöter ner Caesar framifrån.)

Även du, min son??

*(ger upp, drar togan över ansiktet och faller medan 21 nya knivhugg träffar honom;
i tumultet sårar mördarna ibland varandra i misstag.)*

Decius Sikta rätt, din fan! Du skär ju mig i bitar! *(Senatorerna flyr.)*

Brutus Herrar senatorer, det är ingen fara! Det var bara Julius Caesar, Roms tyrann,
vi ville åt! Ej någon annan romare har anledning att frukta för sitt liv!

Härmed är Roms demokratiska republik återställd. Det är det enda som vi genom
detta klart berättigade och väl motiverade politiska mord velat åstadkomma.

Frukta icke, herrar senatorer! Endast friheten och lagen är nu återställd.

Antonius (inträder) Så det var därför som jag kvarhölls utanför. Vad menar Brutus
med sin hänsynslösa slakt på obehäpnad åldring av en lössläppt övermakt?

Brutus Antonius, du kan vara lugn. Du är alltjämt lagenlig konsul.

Törsta icke efter hämnd. Vi har haft nog av många års inbördeskrigs oändliga vendettor.
Se det som att äntligen Pompejus har fått ut sin hämnd. Se själv så högrest ren han står där
triumferande lugnt över Caesars ambitioners bittra slutmål.

Så har Caesar nu mött Catos och Pompejus öde. Låt det vara nog därmed.

Vi kräver icke mera blod, på det att Rom ej må det göra heller.

Låt oss lugnt nu bara återgå till ordningen och anse diktaturen som en blott tillfällig parentes.

Rom vill ej någonsin mer ha en konung eller en diktator! Sullas blodskarriär och Cinnas, Caesars
och Pompejus storhetslater som blott resulterade i halva Roms medborgarskaps förlust i blodigt
meningslöst inbördeskrig, allt sådant har vi nu haft nog av.

Frihet, ordning, republikens rehabilitering, lag och rätt och sann demokrati,
där har du allt som icke kunde nämnas medan Julius Caesar levde.

Antonius Dock var Julius Caesar en gudomligt stor och ädel man.

Det kan du icke ta ifrån honom. Och Julius Caesar har en släkting,
arvingen Octavius Caesar. Honom kan du icke undanhålla arvet.

Brutus Du gör då ej anspråk själv på Caesars arv?

Antonius Jag vore väl en dåre om jag inför era dolkar vågade förhäva mig.

Må era önskemål uppfyllas. Allt må återgå till det normala. Blott en landssorg

skall förkunnas över hela riket, ty ej någon gjorde Rom så stort som Julius Caesar.

Må vi komma överens på fredligt vis och icke göra saken värre med att fälla något annat
över Caesars bår än tårar. Men vad ämnar ni åt Caesars unge arvinge Octavius?

Brutus Låt den gamle Cicero ta hand om honom. Han kan säkert bringa unge Caesar till
förståelse för det nödvändiga och till förlikning med sin morbrors öde.

Unge Caesar blir ju såsom Julius Caesars arvinge
den rikaste och yngsta miljardären i vår värld.

(går ut med armen om Antonius, medan lokalvårdare börjar ombesörja det fullständigt nerblodade och övertäckta liket av Julius Caesar.)

Scen 4. Ciceros trädgård.

Cicero Välkomna, herrar Filippus, Marcellus och Gaius Octavius!
Filippus Så du känner redan min styvson till namnet?
Cicero Jag sett honom förut och vet vilket lysande ämne han är.
Marcellus Det är därför vi tagit med oss honom hit, ty vi vet hur just du kunde hjälpa och uppfostra honom till att bli den bästa av romare och Julius Caesars arvtagare.
Cicero Är det sant att han har stämt busen Marcus Antonius på ett hundra sjuttiofyra miljoner sestertier?
Filippus Just så mycket har den fåfänge Antonius försökt undanhålla Octavius av hans mormors broders omätliga arv.
Marcellus Det blir snart ett inbördeskrig mellan Antonius och Gaius Octavius.
Cicero Och kan unge Gaius än leda arméer i fält?
Octavius Ty Antonius är starkast och bäst som krigsledare.
Octavius Alla min stonkels allra mest härdiga män står beredda till strid redan under mitt eget befäl.
Cicero Har du krigat förut?
Octavius Jag var med Julius Caesar i Spanien. Det var efter det som han gjorde mig till sin allenaste arvtagare.
Marcellus Han utmärkte sig mycket i Spanien och vann Caesars kärlek.
Vi vet hur diktatorn blev smått imponerad av sin systers barnbarns personlighet.
Cicero Då, mina herrar, kan ni lämna honom i trygghet hos mig.
Jag skall göra allt för honom och bana vägen för honom till romerska folkets, senatens och Roms eget hjärta. Ni vet att jag aldrig har haft sådant mäktigt inflytande som jag har nu då jag ensam förmår att försona det republikanska partiet med Caesars parti. Brutus lyder mig som en min lärjunge, och om Octavius följer min väg skall Antonius snart vara ute ur spelet.
Marcellus Det hoppas vi innerligen.
Filippus Och då lämnar vi Gaius Octavius här i din vård.
Cicero Det gör ni rätt och väl i. Kom, unge Octavius, skall jag säga dig några märkvärdiga hemligheter. (*Filippus och Marcellus går.*)
När jag var Roms konsul för tjugo år sedan, och den sammansvärjning som anfördes av Catilina blev uppenbar, föddes du mitt under den debatt som kanske avgjorde framtiden. Det var det första av tecknena som tydde på att du ämnad var åt något ytterst speciellt.
När din mors morbror Caesar var konsul och store Pompejus fortfarande levde, så hade jag en natt en framtidsdröm. I den, så kallade Jupiter upp alla romerska ynglingar till Capitolium för att förläna en av dem all makt över Rom. En av gossarna utsågs av Jupiter, som sade om honom: "Romare, detta är gossen som skall göra slut på ert eviga inbördeskrig." Och den följande dagen fick jag se den gossen livslevande och kände genast igen honom.
Det var Octavius Caesar, du själv, där du gick närmast Julius Caesar.
Och det var det andra av tecknena.
Nu står du här själv helt frivilligt inför mig för att bli uppfostrad till att bli landsfader över vårt Rom efter mig. Det är det sista tredje och slutliga tecknet.
Octavius Jag har alltid vördat dig, Cicero. Men vad skall vi ta oss till?
Du har lyckligt fått Marcus Antonius förvisad, men han står nu tungt väpnad

uppe i norra Italien. Ett inbördeskrig kan ej undvikas.

Cicero Var bara lugn, min son. Hirtius och Pansa, konsulerna, skall nog besegra den odräglige översittaren.

Octavius Jag skulle nog bättre själv sköta om den bataljen. Om jag hade större makt skulle jag sköta den mer effektivt. Tror du jag icke kunde bli konsul?

Cicero Min son, det är icke att tänka på ännu.

Octavius Men tänk dock på saken. När man väljer mig till Roms konsul, det måste ju förr eller senare ske, skulle jag då strax själv välja dig, gode Cicero, såsom min medkonsul. Du skulle då styra Rom genom mig. Det är titeln och äran blott som intresserar mig. Makten och statsrodret skulle bli ditt.

Cicero Med ditt äldre mer erfarna omdöme skulle jag helt rätta mig efter dig. Käre unge Octavius, det kunde ej ske förrän tidigast nästa år. Hirtius och Pansa skall vara konsul till slutet av året. Och jag har Roms republikanska intressen att sätta i det första rummet. Om du blev chef över armén skulle Brutus och Cassius bli oroliga.

Octavius Brutus älskar mig och har mig visat förtroende redan. Han gläds åt min stämning av Marcus Antonius.

Cicero Det gör hela världen. Så länge du uppträder till republikens försvar är all världen blott din, unge Caesar. Så svik aldrig demokratin. Det kan kosta Rom livet.

Octavius Gör mig blott till konsul, så skall Rom bli fritt och få fred för all framtid.

Cicero (*ensam*) Och skall jag då lita på denne ungdomlige man och ge honom mitt fulla förtroende? Jag kunde bringa senaten att välja Octavius till konsul. Och om han förråder mig? Då skulle jag och Rom vara förlorat. Men jag har ej anledning att misstro honom. Jag kan icke tro honom om något ont förrän han gjort sig skyldig till något. Om han säger sig vilja följa oss och lyda mig kan jag ej tvivla på att så är fallet så länge han visar sig villig att följa och lyda mig. Ske alltså, unge Octavius. Jag skall tala för dig. Du skall få bli praetor så länge, och Roms republik och senat skall förstå att du omfattar det demokratiska frihetspartiets, som är mitt och Brutus partis, sak mot Marcus Antonius och hans lejda mördare. Jag kan tro dig blott om gott, ty du är alltför ung ännu för att alls kunna befläcka dig med egoistiska maktambitioner på mer ont än gott. Var du min, så skall jag vara din. Och jag ber dig blott en sak: gör mig ej besviken. Roms framtid kan vara beroende därav att du gör vad rätt är och icke förråder senaten och demokratin, republiken och folket.

Octavius Jag lovar att tänka därpå.

Cicero Bra, min gosse. Jag tror vi förstår varann, och att vi skall komma väl överens.

Scen 5. Senaten.

Cicero Herrar senatorer, till fullo förstår jag er reservation. Har vi icke förr stått inför samma situation: en alltför mäktig Caesar alltför beväpnad? Ni fruktar en ny Julius Caesar och med rätta. Men unge Octavius strider för demokratin och den frihet som Brutus har givit oss. Han är fullkomligt ofarlig. Det går jag i godo för.

Sallustius Gode Cicero, Rom känner dig och älskar dig för den alltigenom demokratiska man du är. Men inser du vilka risker vi tar med att göra Octavius till konsul? Vi har gett honom lillfingret på din inrådan, varpå han begärde handen. Vi gav honom handen på din inrådan, varpå han begärde armen.

Nu ber du oss ge honom armen. Vad begär han sedan?

Cicero Ädle Sallustius, du är en av de få av oss här idag som aldrig fattat parti för eller emot någon. Därför måste ditt omdöme synnerligen beaktas såsom synnerligen nyktert.

Men dock, vad har vi väl att frukta mer nu, när Marcus Antonius är slagen?

Det var förvisso olyckligt att det skulle kosta konsulerna Hirtius och Pansas liv, och endast därför måste vi välja en ny konsul. Unge Octavius har genom att tidigare tjäna Brutus och stämma Antonius visat vilken sida han står på. Lita på mig: han sviker aldrig demokratin och den återupprättade republiken.

Han är vår man.

Sallustius Käre Cicero, innan Pompejus var slagen tog du parti för Caesar och lockades av hans smicker och att han kallade dig för Roms Perikles. Du lät dig dåras av Julius Caesar. Resultatet var Julius Caesars gudomliga upphøjelse som evig diktator och hans följdenna hybris och fall. Nu låter du dig dåras av unge Octavius Caesar, som har lovat dig konsulsämbetet om du får honom vald till förste konsul själv. Vad blir resultatet om vi följer ditt råd?

En ny gudomlig upphøjelse som evig diktator måhända med därtill hörande och ofrånkomliga hybris och fall med tänkbar följdenna katastrof för hela det romerska riket.

Vågar du verkligen locka oss in på detta?

Cicero Landsmän och bröder, i tjugio år har jag talat till er i denna senat.

Icke en enda gång sedan Catilinas sammansvärjning kan ni säga att vad jag har sagt och föreslagit har varit fel. Mina råd har alltid visat sig vara de rätta, och när ni ej har följt dem, vilket vanligen har varit fallet, har det lett till olyckor för Rom.

Allt vad jag tänkt och sagt i denna senat har varit för Roms bästa.

Unge Octavius har lovat att hörsamma mina råd i allt vad han företar sig.

Han är min, Roms, senatens och folkets lydiga och mest samarbetsvilliga tjänare, samtidigt som han redan visat prov på sin stora diplomatiska, organisatoriska, administrativa och militäriska duglighet. Jag betraktar alla Roms faror som överståndna i och med att Marcus Antonius är driven i landsflykt och besegrad.

Hans arméer har övergått till Octavius. Därmed är de lika lydiga senaten och Rom som Octavius själv är det.

Sallustius Kan vi lita på Ciceros omdöme i denna fråga, mina herrar?

Vågar vi överantvarda Roms öde i Octavius alltför unga händer?

Quintus Cicero Det är synd att Brutus och Cassius ej är närvarande.

Vi hade gärna hört deras mening i denna sak. Men de har flytt från Rom till sina provinser av rädsla för den romerska pöbelns hat för dem som Antonius uppväckte med sitt ökända liktal över Julius Caesar.

Dock kan vi icke frångå de demokratiska reglerna.

Om vi väljer Octavius till konsul kan han endast själv bestämma vem han vill ha som medkonsul.

Och, min broder Tullius, det måste du även själv vara beredd på, att det ej med nödvändighet måste vara du.

Cicero (för sig själv) Om det ej blir jag är Rom förlorat.

Quintus Vad sade du?

Cicero Jag sade, att om ni ej väljer Octavius till konsul är Rom förlorat.

Sallustius Cicero menar, att om vi ej etablerar Octavius som vår vän med att välja honom till konsul, så kan han bli vår fiende och med militärmakt liksom Julius Caesar självsvåldigt göra sig till diktator.

Quintus Jag förordnar, att Gaius Octavius, som kallar sig Octavianus, väljes till konsul efter Hirtius och Pansas tragiska frånfälle.

Vad svarar ni, herrar senatorer?

(Alla senatorer svarar jakande, nickar eller säger "bifalles".)

Jag finner Gaius Octavius, som kallar sig Octavianus, vald till årets konsul.
Därmed vänder jag mig till Octavianus själv. Har han något att säga?
Kan han redan utse sin medkonsul?

(Octavianus har tidigare knappast syns. Nu riktas uppmärksamheten på honom.)

Octavianus Ja, jag kan redan nu och här utse min medkonsul.

Quintus Och vem blir det?

(Cicero reser sig i förväntan att det skall bli han.)

Octavianus Jag väljer Quintus Pedius.

Quintus Förlåt, vad sade du?

Octavianus Quintus Pedius.

Quintus Quintus Pedius?

Octavianus Ja.

Quintus Du väljer således icke den erfarne Marcus Tullius Cicero?

Octavianus Nej, jag väljer Quintus Pedius.

Quintus Valet är gjort och kan ej göras o gjort. Jag beklagar, Tullius.
Jag fruktar att du har begått ett misstag.

(Alla senatorer jämte Octavianus går. De bryr sig ej om Cicero, ignorerar honom avsiktligt eller i bästa fall ruskar på huvudet åt honom.)

Sallustius Känn dig blåst, Cicero. *(går såsom den siste.)*

Cicero Så är jag då ensam kvar. Ej endast ett misstag har jag begått,
men mitt livs allra första och det mest fatala som kunde ha gjorts.
Det är det största misstaget i Roms historia.

Min son Octavianus, hur kunde du svika mig, hur kunde du svika Rom!

Du var god och Roms hopp och välsignelse, tills du blev konsul.

Nu ser jag vart du går härnäst. Du ger fan i Roms demokrati, republiken
och dyrt köpta friheten och gör gemensam sak med boven Marcus Antonius,
som vet alltför väl vad passion, raseri, våld och styrka är
men ej har något begrepp om förnuft, lag och rätt, godhet och humanism.

Han kan dricka och kriga och älska, men det kan varenda soldat.

Det är mer avancerat och ovanligt att kunna göra vad rätt är.

Det kunde jag, tills jag förordnade Octavianus till konsul.

Han lovade mig att förbli mig och Brutus och friheten trogen!

Han lovade mig att jag skulle få bli konsul med honom! Men det var bara beräkning.

Han trodde att jag, blind av maktambitionens berusning, blott för att på nytt få bli konsul,
för den sakens skull skulle driva senaten till att välja honom till konsul.

Men jag gjorde det ej för mig men för Rom! Octavianus, ditt svek emot Rom
är att du sätter dina intressen i första hand och Roms i andra hand.

Du kan ej se vad som bäst är för Rom. Du kan endast se din egen fördel.

Och däri just ligger Roms universella tragik och dess undergång. Sulla och Cinna,

Pompejus och Crassus och Caesar, Antonius och Octavianus och deras omänskliga arvingar
skall bli Roms öde och undergång. Jag har gjort mitt,

och allt vad jag har strävat för har lett till detta mitt enda och slutliga och oförlåtliga misstag,
som på en sekund stryker ett stort svart streck över allt vad jag levat för såsom politiker.

Och det ohyggliga slutliga misstaget var att jag någonsin kunde ge efter
för någon persons ambitioner och maktbegär och att jag icke i stället
tog livet av allt vad makt heter.

(går böjd och slagen ensam ut från den tomma senaten.)

Scen 6. Antonius, Lepidus och Octavianus i Bologna.

Octavianus Aldrig! Aldrig! Aldrig!

Antonius Du måste!

Lepidus Mina vänner, så här kommer vi ingen vart. Vi har grälat i tre dagar nu. Octavianus måste ge med sig. Annars faller vår politik.

Octavianus Ni har ju fått två hundra andra! Kan det icke räcka med dem?

Antonius Dessa två hundra är bara svansen. Vad gott gör vi om vi kapar svansen och skonar det farliga huvudet?

Octavianus Han är inte farlig.

Antonius Han är inte farlig för dig men för mig. Om jag ej tar hans liv tar han mitt.

Octavianus Cicero skulle aldrig leja en mördare.

Antonius Det vet du inte.

Lepidus Faktum är att Cicero är farlig för oss så länge han får tala i fred i senaten.

Hans utfall mot Antonius är nog för att komma hela vårt triumvirat på skam.

Octavianus Han har varit som en far för mig! Ni kan inte kräva att jag utlämnar min faders liv åt lejda mördare!

Antonius Din riktige far var Julius Caesar, vars makt och ära och ansvar du har ärvt. Han slaktades med tjugotre mördares tjugotre blodiga knivar.

Har du redan glömt det? Och en av de tjugotre var hans egen son Marcus Brutus.

Octavianus Ja, men Cicero, den äldste och ädlaste ministern i Rom!

Antonius Cicero tillät och hyllade mordet på Julius Caesar. Vem skall hämnas Julius Caesar? Ingen kan göra det utom vi. Skall du stå och se på hur din förmyndare slaktas och sedan slicka hans mördares fotsulor? Det är vad du har gjort!

Octavianus Ni glömmer att endast Cicero kunde göra mig till konsul.

Antonius Julius Caesar allenast gjorde dig till Caesar. Vad är konsulsämbetet för en Caesar? En Caesar är född till att ta och hålla makten med våld! Titlar och ämbeten är leksaker för honom. Utan Ciceros konsulsämbete hade du ändå varit en Caesar och kanske mindre blödig som sådan.

Lepidus Du måste offra Cicero för framtiden, Octavianus. Annars är du vår fiende, och vi kan aldrig komma överens, och det är det samma som att låta Brutus och Cassius behålla makten och komma undan utan straff för mordet på Julius Caesar.

Octavianus Ni anar inte hur mitt hjärta svider inför att behöva offra honom. Men om det skall svida skall även era hjärtan svida. Lika för lika! Jag ger er Ciceros liv på ett villkor. Du, Antonius, får offra din morbror Lucius Caesars liv, ty han är den enda republikanen i din familj. Och du, Lepidus, får försaka din broder Paulus.

Lepidus Det var styggt.

Antonius Det kändes, Octavianus. För Roms bästa kan jag dock offra min stackars morbror. Bättre män än han ingår bland de två hundra andra utsedda offren.

Lepidus Jag ser inget val, Octavianus. Cicero måste dö, om det så även måste kosta min ende broder hans liv.

Octavianus Ni går då med på det?

Antonius Ja, det gör vi.

Octavianus Det tog er tre dagar att övertala mig att icke skona Cicero.

Det tog mig mindre än en minut att få er att offra era närmaste släktingar.

Antonius Som Lepidus sade, vi har inget val. Något får offras för framtiden.

Octavianus Och hurdan blir den framtiden, Antonius? Vet du något om det?

Vi blir mäktiga, men sedan? Vad tror du framtiden kommer att ge oss för dom

för att vi offrade Cicero, Roms genom tiderna bästa författare?
Antonius Om vi någonsin blir dömda, Octavianus, så är vi då redan sedan länge döda, ty ingen kommer att våga döma oss så länge vi lever. Genom hans död säkrar vi definitivt makten åt oss för så länge vi lever, så vad spelar det för roll vad eventuella avlägsna framtider må säga om oss? Med makten kan vi göra som vi vill så länge vi lever, och det är ju det vi vill. Det är ju det makten är till för. Vad annars? Så glöm Cicero, Octavianus. Han är redan död.

Scen 7. Sallustius framför ridån.

Sallustius Mina vänner, jag har den beklagliga nyheten att framföra, att Cicero är död. Han befann sig hemma i Tusculum med sin bror när de underrättades om att de båda stod överst på Octavianus och Antonius lista över icke önskvärda personer. De beslöt att omedelbart flytta till Astyra vid havet för att därifrån kunna fly över till Brutus i Makedonien. Emellertid blev deras uppbrott ganska brådstörtat, och Quintus tyckte att han glömt kvar allt det viktigaste. Han återvände därför till Tusculum var han förråddes av sina tjänare och snart blev avrättad jämte sin spåde son.

Cicero anlände i säkerhet till Astyra och gick genast ombord på ett fartyg som genast fick gynnsamma vindar. Emellertid ångrade han sig och steg i land igen innan skeppet lämnat den italienska kusten. Han ämnade sig till Rom för att böna hos Octavianus för Roms skull och kanske i protest mot Octavianus personliga förräderi mot honom begå självmord i Octaviani hus. Emellertid ångrade han sig igen och begav sig för andra gången till havet. Han kom fram till Cajeta och låg där över natten. Nästa morgon skulle han gå ombord på sitt fartyg.

Men den morgonen kom en trupp soldater till Cajeta och bröt sig in i Ciceros hus. I all hast lät Cicero sig föras ut bakvägen och genom skogen mot stranden. Han upptäcktes emellertid och kom aldrig fram till stranden.

Anförare för bandet var centurionen Herennius och tribunen Pompilius. På Antonius befallning högg de av Cicero hans huvud och händer och skickade dessa till Antonius i Rom. Antonius hade mycket roligt åt Ciceros huvud innan han lät uppsätta det jämte händerna på en offentlig plats var hela Rom kunde se resterna av deras främste talare. Men folket sade om Ciceros avhuggna huvud att de däri icke kände igen Cicero så mycket utan snarare såg en porträttlik bild av Antonius egen själ.

Och vad hände sedan? Året därefter kulminerade det nya inbördeskriget med slaget vid Filippi där blomman av Roms ungdom gick under med Brutus och Cassius. Antonius och Octavianus höll sedan fred så länge Lepidus fungerade, men när den gamle soldaten var borta bröt det ut ett nytt inbördeskrig mellan Octavianus och Antonius. Därmed har vi ingenting sagt om det åttaåriga inbördeskriget mot Pompejus ättlingar.

Och sedan? Octavianus Caesars makt kommer att bli absolut, men hur länge han sedan än regerar och hur duglig han än är kommer Caesarernas välde icke att räcka lika länge som den 500-åriga romerska republiken gjorde. Republikens tid var trots alla kriser en utvecklingens och uppbyggnadens tid, men Caesarernas tid kommer att bli en tid av dekadens och förfall. Och det är bara en tidsfråga innan Caesarernas egen självdestruktivitet ger anledning till någon ny maktfaktor som fullständigt kullkastar allt vad de med våld och makt byggt upp. Det går redan dunkla rykten om någon kommande revolutionär folkledare från Palestina.

Och därmed skall troligen den sista villan bli värre än den första.

(bugar sig och går)

FINIS TRAGOEDIA.